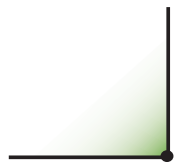

Геометричні фігури

Це — кути.

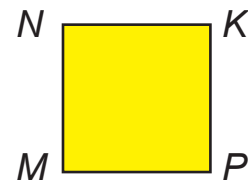
Прямий

Непрямі

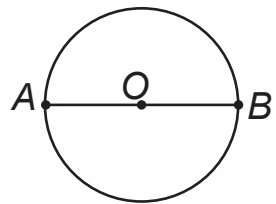

Це — прямокутники.

Квадрат

Це — коло.

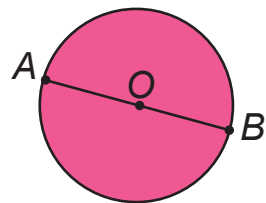

O — центр кола (круга)

OA та OB — радіуси кола (круга)

AB — діаметр кола (круга)

Це — круг.

Одиниці вимірювання величин

Довжина 1 м = 10 дм = 100 см 1 дм = 10 см

Маса 1 ц = 100 кг

Вартість 1 грн = 100 к.

Час 1 рік = 12 міс.

1 доба = 24 год

1 тиждень = 7 діб

1 год = 60 хв

Найуживаніші букви латинського алфавіту

Друкована буква		Назва букви	Рукописна буква	
велика	мала		велика	мала
A	a	а	A	a
B	b	бе	B	b
C	c	це	C	c
D	d	де	D	d
E	e	е	E	e
I	i	і	J	i
F	f	еф	F	f
K	k	ка	K	k
L	l	ель	L	l
M	m	ем	M	m
N	n	ен	N	n
O	o	о	O	o
P	p	пе	P	p
R	r	ер	R	r
X	x	ікс	X	x

Мирослава Козак, Ольга Корчевська

МАТЕМАТИКА

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2019

Підручник розроблено відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 № 407)

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Любі другокласниці й другокласники!

Цьогоріч наша мандрівка Країною МАТЕМАТИКИ триватиме. Ми продовжимо вивчати числа та дії над ними, математичні закономірності та геометричні фігури. Сподіваємося, що їх вивчення принесе вам нові знання, нові успіхи, нові здобутки.

Успіхів вам!

Авторський колектив

Умовні позначення

— упиши потрібний знак

— робота в парі

— цікаві завдання

— диференційоване завдання

— песик Радик вивчає математику з тобою

Козак М.

К59 Математика : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти /
М. Козак, О. Корчевська. — Тернопіль: Підручники і посібни-
ки, 2019. — 112 с.

ISBN 978-966-07-3422-7

УДК 51(075.2)

ISBN 978-966-07-3422-7

© М. Козак, О. Корчевська, 2019
© Видавництво «Підручники і посібники»,
оригінал-макет, 2019

Повторення й поглиблення вивченого в 1 класі

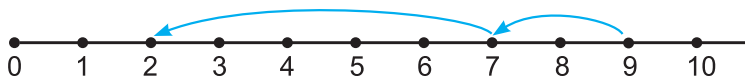
Лічба й арифметичні дії в межах 10

1. Назви всі числа першого десятка. Назви всі числа від 10 до 1.
2. Розглянь малюнок.

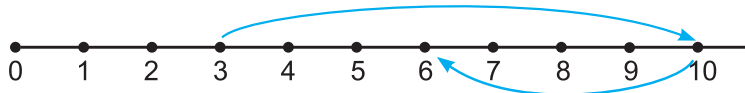

- Скільки дітей у футболках жовтого кольору? Синього кольору?
- Скільки всього дітей?
- Який за порядком хлопчик в окулярах?
- Яка за порядком дівчинка в кепці?

3. Склади й запиши рівності за числовими променями.

$$\square - \square - \square = \square$$

$$\square + \square - \square = \square$$

4. Розв'яжи задачі. Обґрунтуй вибір дій.

а) На вокзалі було 8 автобусів. П'ять автобусів поїхало. Скільки автобусів залишилось на вокзалі?

- Якщо 5 автобусів поїхало, то на вокзалі їх стало більше чи менше?

б) Із літака вистрибнуло спочатку двоє парашутистів, а потім ще 7. Скільки парашутистів вистрибнуло з літака?

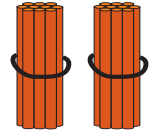
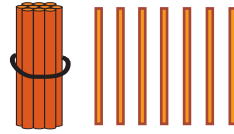
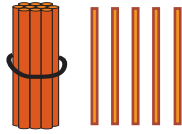
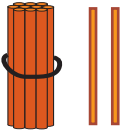
- Якщо вистрибнуло ще 7 парашутистів, то разом їх стало більше чи менше?

Лічба в межах 20.

Задачі на збільшення і зменшення числа

1. Скільки паличок є на кожному малюнку?

2. $13 \bigcirc 15$ $16 \bigcirc 14$ $17 \bigcirc 19$ $20 \bigcirc 12$

3. Запиши числа **15, 18, 12, 19, 11, 13, 20** від найменшого до найбільшого.

4. Запиши числа 13, 14, 17 у вигляді суми за зразком: $15 = 10 + 5$.

5. Склади рівності за малюнками.

6. Випиши вирази. Обчисли їх значення.

$$3 + 2 = 5$$

$$8 - 4$$

$$6 - 3 = 3$$

$$5 + 0$$

$$4 + 5$$

$$10 - 7$$

$$6 + 2 = 8$$

$$8 - 8$$

7. Люба впіймала 13 карасів, а Ігор — на 3 карасі менше. Скільки карасів упіймав Ігор?

• Що означає «на 3 карасі менше»?

8. За літо Юля прочитала 6 книжок, а Олег — на 2 книжки більше. Скільки книжок прочитав Олег?

• Що означає «на 2 книжки більше»?

Додавання і віднімання в межах 20

1. Склади за малюнком дві рівності на додавання й дві — на віднімання.

2. Добери відповідні числа та запиши утворені рівності.

$$\square + 7 = 17$$

$$10 + \square = 15$$

$$\square + 10 = 20$$

$$\square - 1 = 19$$

$$1 + \square = 13$$

$$19 - \square = 18$$

$$16 - \square = 6$$

$$11 + \square = 12$$

3. Обчисли спочатку ті вирази, які є сумами, а потім ті, які є різницями.

$$15 + 1$$

$$10 + 6$$

$$17 - 10$$

$$20 - 10$$

$$20 - 1$$

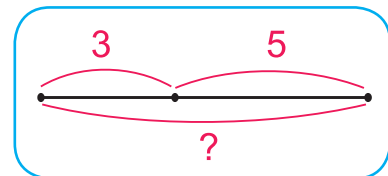
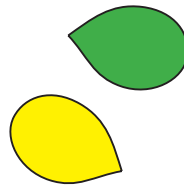
$$12 - 2$$

$$10 + 10$$

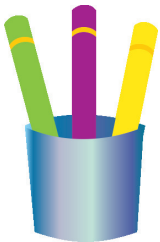
$$8 + 10$$

4. Ліля вирізала з паперу 3 жовті й 5 зелених листочків. Скільки листочків вирізала Ліля?

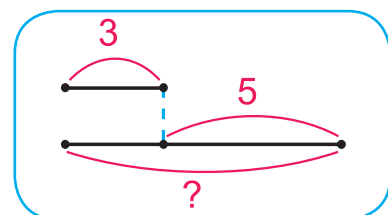
Жовті — 3
Зелені — 5 } ?

5. Тарас віддав Тетянці 3 прості олівці, а кольорових — на 5 більше. Скільки кольорових олівців віддав Тарас?

Прості — 3
Кольорові — ?, на 5 більше

6. 13 10 7 1 6 $?$
- + - - =

Відрізки. Сантиметр. Дециметр. Переставний закон додавання

1. За малюнками склади рівності на додавання.

$$\square + \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

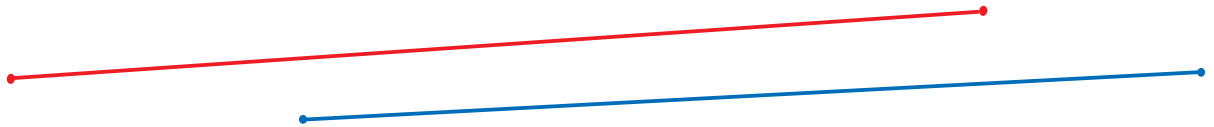
$$\square + \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

- Чим подібні рівності ліворуч? Чим відрізняються? А праворуч?
- Пригадай переставний закон додавання.

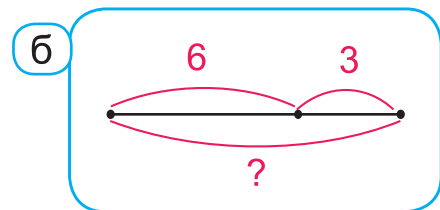
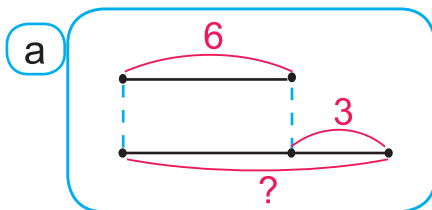
2. Вимірй довжини відрізків. Отримані результати запиши в дециметрах і сантиметрах.

3. У книжці 18 сторінок. Дмитрик прочитав 8 сторінок. Скільки сторінок залишилося прочитати Дмитрикові?

4. На сніданок приготували 10 бутербродів із сиром, а з ковбасою — на 4 менше. Скільки приготували бутербродів із ковбасою?

5. За схемами склади й розв'яжи задачі.

6. Упиши такі знаки дій, щоб рівності були правильними.

$17 \bigcirc 1 = 18$

$15 \bigcirc 5 = 10$

$14 \bigcirc 4 \bigcirc 1 = 9$

$19 \bigcirc 1 = 18$

$10 \bigcirc 6 = 16$

$10 \bigcirc 7 \bigcirc 1 = 16$

Порівняння виразу і числа в межах 20. Маса

1. Запиши числа **9, 19, 11, 17, 12, 20, 15, 10, 18** у порядку їх зменшення.

2. Запиши лише ті рівності й нерівності, у яких потрібно порівняти суму й число або число й суму.

$16 \bigcirc 10 + 8$

$10 + 9 \bigcirc 18$

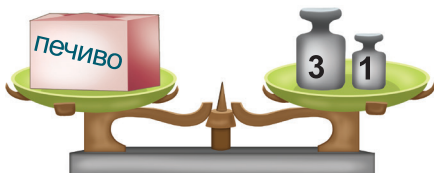
$17 - 7 \bigcirc 7$

$10 - 4 \bigcirc 5$

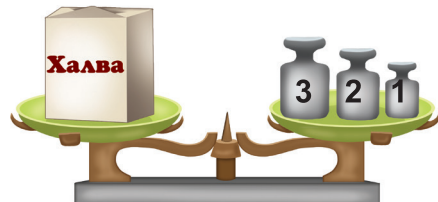
$5 + 10 \bigcirc 14$

$20 \bigcirc 10 + 10$

3. Визнач масу пачки печива й масу пачки халви.

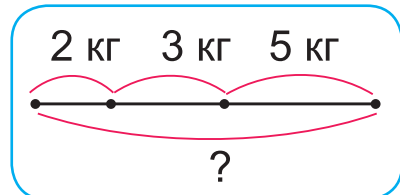
$\square \text{ кг} + \square \text{ кг} = \square \text{ кг}$

$\square \text{ кг} + \square \text{ кг} + \square \text{ кг} = \square \text{ кг}$

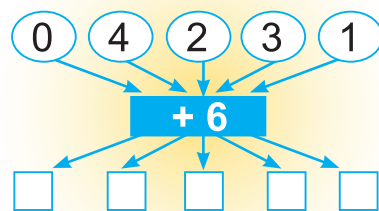
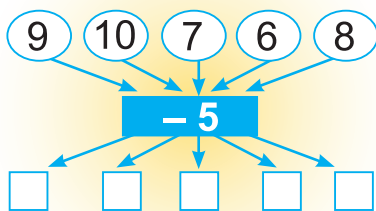
4. Тато купив 2 кг цибулі, 3 кг моркви і 5 кг картоплі. Скільки кілограмів овочів купив тато?

Цибулі — 2 кг	}	?
Моркви — 3 кг		
Картоплі — 5 кг		

5. Запиши рівності за схемами.

Зразок: $9 - 5 = 4$.

6. Дано числа **1, 3, 4, 6, 9**. Які два числа треба додати, щоб отримати суму **7, 10, 9, 5**? Запиши відповідні рівності.

Нумерація в межах 100. Метр. Задачі на різницеве порівняння

1. Назви «сусідів» чисел.

32

40

59

77

2. $19 \bigcirc 13$ $24 \bigcirc 29$ $45 \bigcirc 54$ $39 \bigcirc 39$
 $14 \bigcirc 18$ $32 \bigcirc 40$ $81 \bigcirc 79$ $37 \bigcirc 73$

3. Запиши числа **21, 32, 18, 54, 47, 69, 80, 74** у порядку їх збільшення.

4. Запиши 4 одноцифрові й 4 двоцифрові числа.

5. $100 \text{ см} = \square \text{ м}$ $1 \text{ м} = \square \text{ дм}$ $10 \text{ см} = \square \text{ дм}$
 $10 \text{ дм} = \square \text{ м}$ $10 \text{ дм} = \square \text{ см}$ $1 \text{ м} = \square \text{ см}$

6. Довжина басейну 30 м. Спортсменам треба подолати цю відстань 3 рази. Скільки всього метрів треба пропливти спортсменам?

7. На скільки метрів зелена тасьма довша, ніж рожева?

8. Склади й розв'яжи задачі за короткими записами.

а

 — 8

 — ?, на 2 менше

б

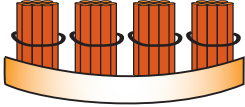

 — 8

 — 2

На ? більше

Розрядний склад числа

1. Розглянь таблицю. Яке число викладене паличками й зображене на картках? Скільки в ньому десятків? Скільки одиниць?

II розряд	I розряд
Десятки	Одиниці
 4	 7

У числі 47 є 4 десятки — це 4 **одиниці другого розряду**, або 40.
У числі 47 є 7 одиниць — це 7 **одиниць першого розряду**.

2. Порівняй записи.

$$84 = 8 \text{ дес.} + 4 \text{ од.}$$

$$84 = 80 + 4$$

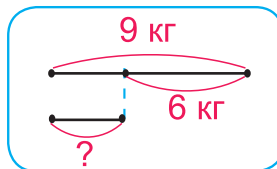
Доданки 80 і 4 називають **розрядними доданками** числа 84.

- Запиши числа 69, 96, 15, 51 у вигляді суми розрядних доданків.

3. Розв'яжи задачі та порівняй їх.

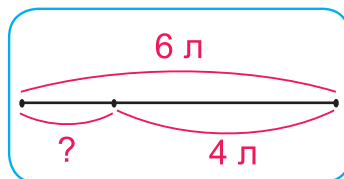
- а) Маса вівці 9 кг, а маса кішки на 6 кг менша. Яка маса кішки?

Вівця — 9 кг
Кішка — ?, на 6 кг менше

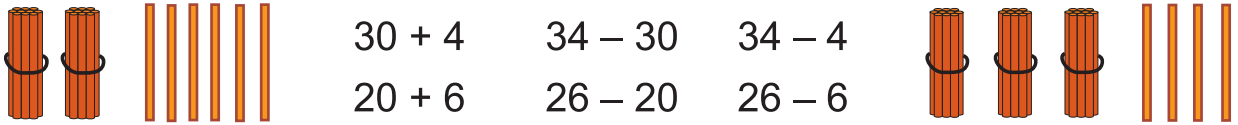
- б) У лійці було 6 л води. Під куці троянд вилили 4 л. Скільки літрів води залишилось в лійці?

Було — 6 л
Вилили — 4 л
Залишилося — ?

Додавання і віднімання на основі нумерації в межах 100

1. Обчисли, використовуючи малюнки.

$30 + 4$

$34 - 30$

$34 - 4$

$20 + 6$

$26 - 20$

$26 - 6$

2. $52 - 2$
 $60 + 8$

$73 - 3 + 1$
 $20 + 8 - 1$

$65 - 60 + 10$
 $84 - 4 + 2$

3. Добери відповідні числа й запиши рівності.

$48 - \square = 40$

$30 + \square = 39$

$83 - \square = 80$

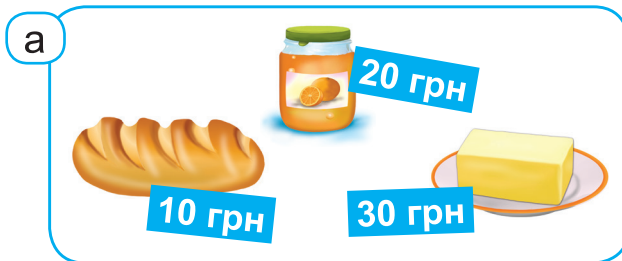
$57 - \square = 7$

$39 + \square = 40$

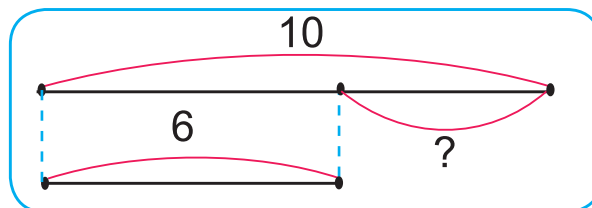
$90 + \square = 95$

4. Запиши числа 31, 43, 55, 87 у вигляді суми розрядних доданків.

5. Обчисли вартість кожної покупки.

6. За схемою склади задачу про шоколадні цукерки й карамельки.

7. До запитання склади умову й розв'яжи задачу.

На скільки більше дівчаток, ніж хлопчиків?

8. На скільки сантиметрів 1 м більший, ніж 1 см? На скільки сантиметрів 1 дм більший, ніж 1 см? Запиши відповідні рівності.

Розрядні числа

1. Запиши вирази й обчисли їх значення.

- Число 98 збільшити на 1.
- Перший доданок 7, другий — 40.
- Зменшуване 26, від'ємник — 20.
- 80 мінус 70.
- Число 53 зменшити на 3.
- До 10 додати 60.

2. Розглянь таблицю розрядів.

Число	Десятки (II розряд)	Одиниці (I розряд)
54	5	4
50	5	0
4		4

Число 50 — це **розрядне число другого розряду**.

Число 4 — це **розрядне число першого розряду**.

Розрядні числа другого розряду: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90.

Розрядні числа першого розряду: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

- Випиши числа, які не є розрядними: 24, 30, 7, 18, 66, 4, 84, 19, 5.

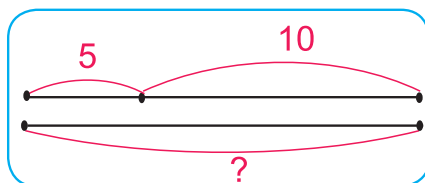
3. 1 тиждень = діб   1 доба = год

Назви дні тижня, починаючи з понеділка.

4. Розглянь схему та розв'яжи задачу.

Протягом тижня магазин продав 5 комп'ютерів і 10 ноутбуків, а планшетів — стільки, скільки комп'ютерів і ноутбуків разом. Скільки планшетів продав магазин?

Знаходження невідомого доданка

1. Розглянь малюнки й рівності, які склали за цими малюнками.

	$3 + 4 = 7$
	$7 - 3 = 4$
	$7 - 4 = 3$

- Як називають числа в першій рівності?
- Що одержали, коли від суми 7 відняли перший доданок 3?
Другий доданок 4?

2. Обчисли невідомі доданки. Запиши рівності на віднімання.

$\square + 4 = 24$

$30 + \square = 37$

$40 + \square = 60$

3. На день народження Олеся запросила 15 друзів. Серед них було 10 другокласників, а решта — першокласники. Скільки першокласників запросила Олеся?

Др. — 10

П. — ?

}

15

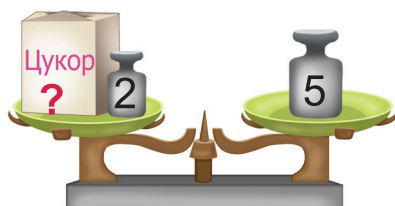
10

?

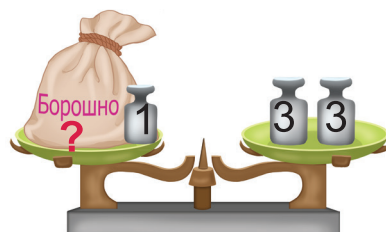

4. За банку меду й банку варення мама заплатила 80 грн. Ціна банки меду 50 грн. Яка ціна банки варення?

5.

• Яка маса цукру?

• Яка маса борошна?

Годинник. Плоскі фігури

1. Запиши всі розрядні числа першого розряду, більші від 5.
Запиши всі розрядні числа другого розряду, менші від 70.

2. Випиши вирази, значення яких менше від 16.

$49 + 1$

$19 - 10$

$17 - 1$

$52 - 50$

$4 + 50$

$100 - 1$

$87 - 7$

$60 + 6$

$4 + 10$

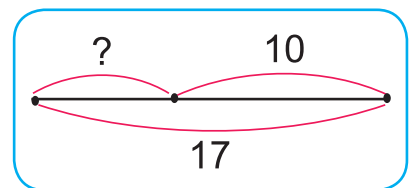

3. Склади за схемою задачу про печиво.
Запиши розв'язання й відповідь.

Із цими ж числами склади й розв'яжи іншу задачу, в запитанні якої були б слова:

«Скільки ... залишилося?».

Порівняй: ● розв'язання обох задач; ● короткі й повні відповіді.

4. Протягом тижня було 3 похмурі дні, а сонячних — на 1 більше. Скільки сонячних днів було цього тижня?

● Обери вираз, який відповідає розв'язанню задачі.

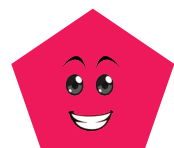
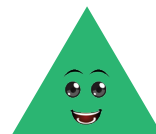
$3 - 1$

$3 + 1$

5. Котру годину показує кожний годинник?

6. Назвіть кожну фігуру.

Фігури у просторі

1. Розглянь малюнок. Випиши вирази, які розміщені під пірамідами, в один стовпчик, а ті, що розміщені під циліндрами, — в інший стовпчик. Обчисли значення цих виразів.

$83 - 80 + 4$

$6 + 50 + 1$

$30 + 7 - 1$

$65 - 60 + 5$

$49 - 9 + 20$

$93 - 3 + 10$

$30 + 20 + 4$

$30 + 20 + 4$

$80 - 40 + 10$

$10 + 7 + 1$

- Назви, які ще фігури є на малюнку.

2. За короткими записами склади й розв'яжи задачі.

а Було — 13
З'їли — 10
Залишилося — ?

б Було — 10
Доклали — ?
Стало — 15

в — 20
 — 10
На ?
менше

3. У клоуна було 6 червоних надувних кульок, 4 зелені та 3 жовті. Скільки всього надувних кульок було в клоуна?

4. За таблицею склади рівності й знайди відповідні числа.

Доданок	◆	40	20	70	◆	8
Доданок	6	◆	50	◆	1	◆
Сума	36	47	◆	79	40	58

5. Запиши вирази $10 + 6$, $10 + 4$, $10 + 7$, $10 + 5$, $10 + 8$ у порядку збільшення їх значень.

6. Дощ ішов добу й 1 год. Скільки годин ішов дощ?

Табличне додавання і віднімання з переходом через десяток

Додавання частинами

1. Розглянь, як Леся, Олег і Северин до 6 додавали 3.

Леся $6 + 1 + 1 + 1 = 9.$

Олег $6 + 1 + 2 = 9.$

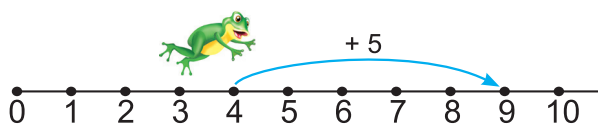
Северин $6 + 2 + 1 = 9.$

$6 + 3 = ?$

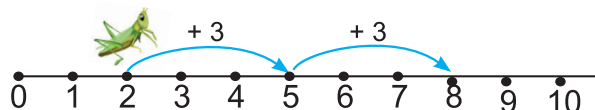
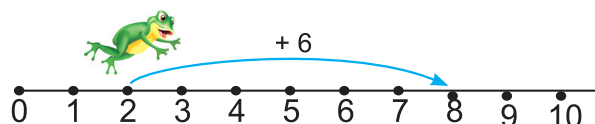
• Які випадки складу числа 3 вони використали?

2. За числовими променями поясни, як додавали числа 5 і 6 Жабка й Коник-стрибунець.

$4 + 5 = 9$

$4 + 2 + 3 = 9$

$2 + 6 = 8$

$2 + 3 + 3 = 8$

Результат не зміниться, якщо число додавати частинами.

3. Запиши три випадки складу числа 4. До числа 6 додай частинами число 4 трьома способами.

4. Турист їхав автобусом 3 год, а потягом — на 2 год довше. Скільки годин він їхав потягом?

• Що означає «на 2 години довше»?

Яку дію треба обрати?

5. Знайди довжину ламаної.

Віднімання частинами

1. Розклади числа на 2 доданки.

$8 = 6 + 2$

$8 = 3 + \square$

$7 = 4 + \square$

$7 = 5 + \square$

$6 = 2 + \square$

2. Відними кожне число частинами.

$8 - 3 = 8 - 2 - 1 = \square$

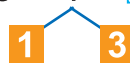
$8 - 3 = \square$

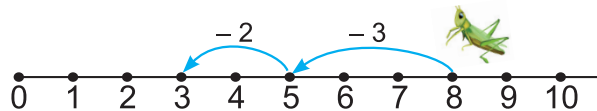
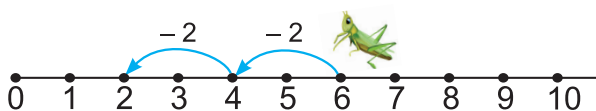
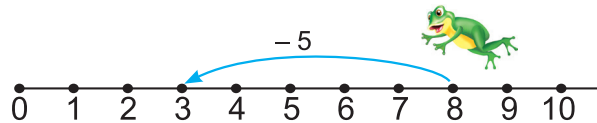
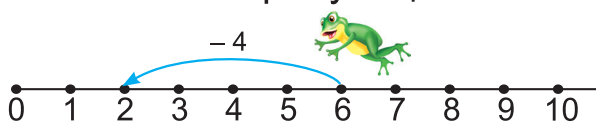
$9 - 4 = \square$

$9 - 4 = \square$

3. За числовими променями поясни, як віднімали числа 4 і 5 Жабка й Коник-стрибунець.

$$\underline{6 - 4 = 2}$$

$$6 - 2 - 2 = 2$$

$$\underline{8 - 5 = 3}$$

$$8 - 3 - 2 = 3$$

Результат не зміниться, якщо число віднімати частинами.

4. Котру годину показує годинник? Котру годину покаже годинник через 1 год? Через 2 год? Через 3 год?

5. $6 < 9$ на $\square$

$12 > 10$ на $\square$

$10 < 13$ на $\square$

$8 > 6$ на $\square$

$13 < 14$ на $\square$

$20 > 19$ на $\square$

6. До умови задачі склади запитання.

Запиши розв'язання й відповідь.

У Миколки було 17 грн. За баночку клею він заплатив 7 грн.

7. Після того як Катруся поклала в скарбничку 8 грн, у ній стало 78 грн. Скільки грошей було в скарбничці спочатку?

Таблиця додавання числа 2

1. $3 + 2 + 4$ $6 + 1 + 3$ $7 - 2 - 2$ $10 - 4 - 3$
 $8 + 2 + 4$ $9 + 1 + 3$ $12 - 2 - 2$ $14 - 4 - 3$

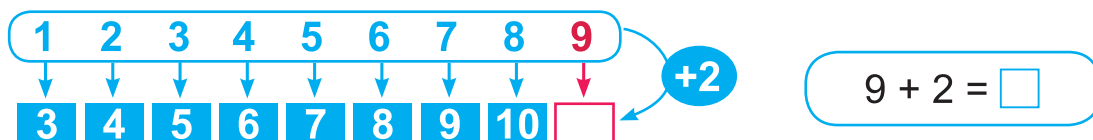
• Скільки всього додали в кожному випадку?

• Скільки всього відняли в кожному випадку?

2. Доповни числа до 10.

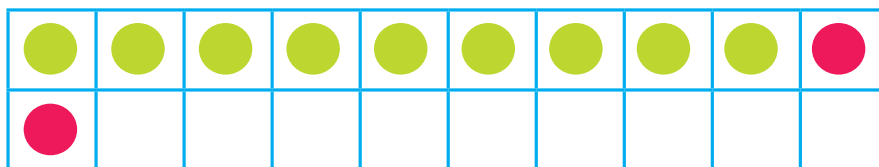

3. За схемою розкажи випадки додавання числа 2 в межах 10.

• В останньому випадку число 2 зручно додавати частинами. Прочитай цей випадок.

4. За малюнком і числовим променем поясни, як число 2 можна додати до числа 9 частинами.

$$9 + 2 = 9 + 1 + 1 = 11$$

1   1   10

5. Склади й розв'яжи задачі за короткими записами.

а) Було — 6 л
 Долили — 4 л
 Стало — ?

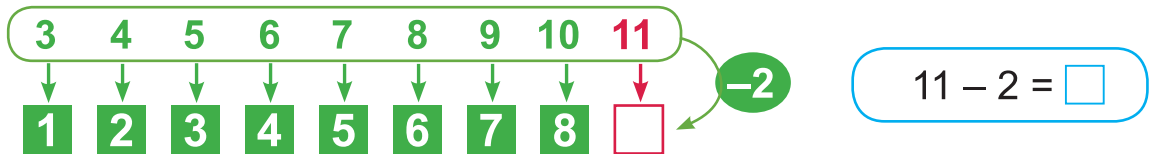
б) Було — 6 л
 Відлили — 4 л
 Залишилося — ?

Таблиця віднімання числа 2

1. $11 - 1 - 1 = \square - \square = \square$ $11 - 1 - 2 = \square - \square = \square$

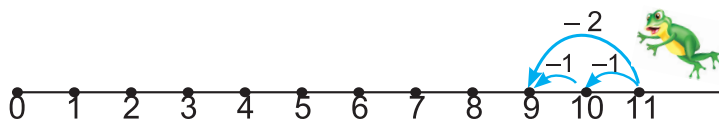
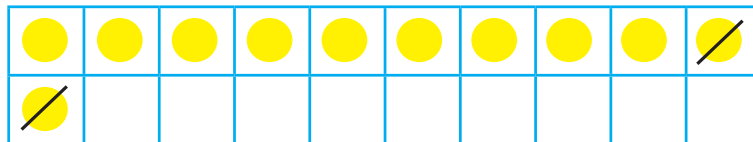
- Скільки всього відняли в першій рівності? У другій?
- Як віднімали?

2. За схемою розкажи випадки віднімання числа 2 в межах 10.

- В останньому випадку число 2 зручно віднімати частинами. Прочитай цей випадок.

3. Поясни за малюнком та числовим променем, як можна від числа 11 відняти число 2.

$$11 - 2 = 11 - 1 - 1 = 9$$

1   1   10

4. $9 + 2 + 1$
 $11 - 2 - 3$

$12 - 2 + 4$
 $9 - 2 - 2$

$12 - 1 - 2$
 $7 + 2 + 2$

5. Розв'яжи задачу.

У букеті 9 троянд червоного кольору, а 2 — жовтого.
Скільки всього троянд у букеті?

- Зміни запитання так, щоб задача розв'язувалася дією віднімання.

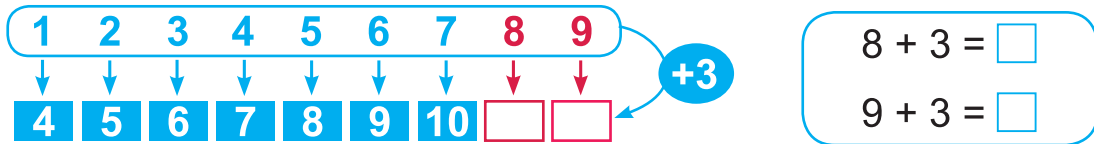

6. Михайлику 11 років, а Світланка на 2 роки молодша. Скільки років Світланці?

Таблиця додавання числа 3

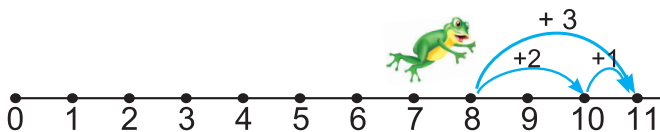
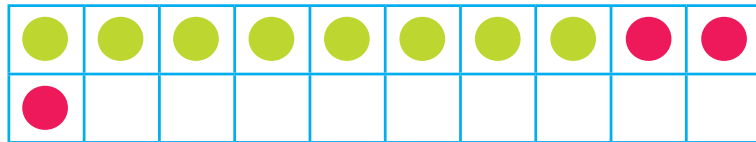
1. $9 + 2 + 1$ $8 + 1 + 2$ $11 - 1 + 2$ $16 - 6 + 3$
 $9 + 1 + 2$ $8 + 2 + 1$ $11 - 2 + 1$ $10 + 1 - 2$

2. За схемою розкажи випадки додавання числа 3 в межах 10.

• В інших випадках таблиці число 3 зручно додавати частинами. Прочитай ці випадки.

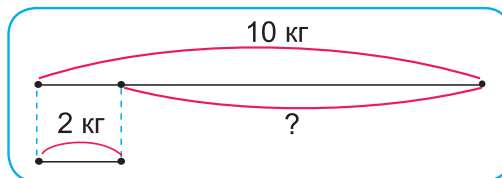
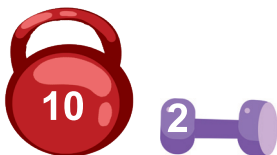
3. За малюнком і числовим променем поясни, як число 3 можна додати частинами.

$$8 + 3 = 8 + 2 + 1 = 11$$

4. $9 + 1 + 4$ $8 + 3 - 10$ $8 + 3 - 2$ $5 + 4 + 3$
 $9 + 3 - 2$ $11 - 2 + 10$ $4 + 4 + 3$ $12 - 1 - 2$

5. Склади й розв'яжи задачу за схемою.

6. $85 \bigcirc 4 + 80$ $40 + 50 \bigcirc 90$ $11 - 2 \bigcirc 8$
 $9 + 2 \bigcirc 12$ $99 \bigcirc 90 - 1$ $7 \bigcirc 77 - 7$

7. Відшукай закономірність та назви два останні числа.

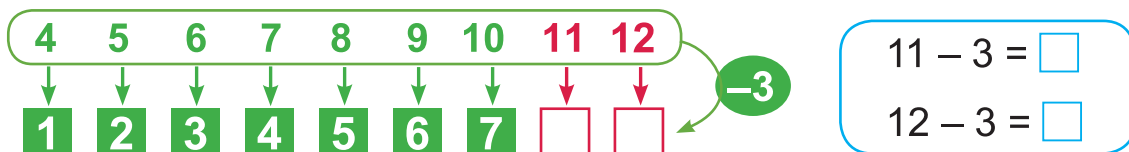

Таблиця віднімання числа 3

1. $11 - 1 - 2$ $12 - 2 - 4$ $13 - 3 - 2$ $14 - 4 - 6$
 $11 - 1 - 3$ $12 - 2 - 5$ $13 - 3 - 4$ $14 - 4 - 3$

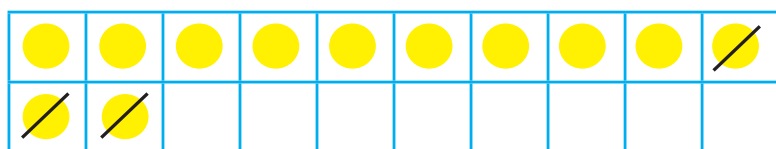
• Яке число отримали в кожній рівності, коли відняли перше число?

2. За схемою розкажи випадки віднімання числа 3 в межах 10.

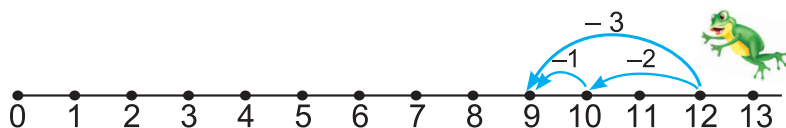
• В інших випадках таблиці число 3 зручно віднімати частинами.

3. Поясни за малюнком та числовим променем, як можна від числа 12 відняти число 3.

$$12 - 3 = 12 - 2 - 1 = 9$$

2   1   10

4. Поясни за схемою, як число 3 зручно частинами відняти від числа 11.

$$11 - 3 = 11 - \square - \square$$

□   □   10

5. Розв'яжи задачу.

В автобусі їхало 9 пасажирів. На зупинці зайшло ще 2 пасажирів. Скільки пасажирів стало в автобусі?

• Поміняй умову так, щоб задача розв'язувалася дією віднімання.

6. У магазині було 12 холодильників. До обіду 3 холодильники продали. Скільки їх залишилося в магазині?

7. Накресли відрізок, на 3 см коротший від даного.

Закріплення таблиць додавання й віднімання чисел 2 і 3

1. Розкажи таблиці додавання й віднімання.

2. Склади й запиши вирази та обчисли їх значення.

- Число 9 збільшити на 2 й від знайденого результату відняти 3.
- Різницю чисел 12 і 3 збільшити на 2.
- 11 мінус 2 плюс 3.

3. Склади рівності за таблицею.

<i>Доданок</i>	8	9	9	◆	◆	◆	◆
<i>Доданок</i>	3	3	2	2	3	3	2
<i>Сума</i>	◆	◆	◆	12	11	12	11

Зразок: $8 + 3 = 11$.

4. Склади й розв'яжи задачі за короткими записами.

Було — ?
Досипали — 3 кг
Стало — 12 кг

I — ?
II — 3 л } 12 л

- Що спільного в обох задачах?

5. У травні в санаторії відпочивало 40 дітей, у червні — 60, а в липні — стільки, скільки у травні й червні разом. Скільки дітей відпочивало в липні?

6. Поросята Наф-Наф, Нуф-Нуф і Ніф-Ніф бігли наввипередки до дерева. Ніф-Ніф добіг до дерева раніше, ніж Наф-Наф, але пізніше, ніж Нуф-Нуф. Хто посів перше місце? Друге? Третє?

Знаходження невідомого зменшуваного

1. Пригадай, як називають числа при відніманні.

Зменшуване   **Від'ємник**   **Різниця**

$$8 - 3 = 5$$

- Розглянь, як із рівності на віднімання можна утворити рівність на додавання. $5 + 3 = 8$
- Прочитай рівність на додавання, називаючи числа так, як у рівності на віднімання.
- Що отримали, коли до різниці додали від'ємник?

2. Розглянь, як знайшли невідоме зменшуване.

$$? - 7 = 3 \longrightarrow 3 + 7 = 10$$

Щоб знайти невідоме зменшуване, слід до різниці додати від'ємник.

3. Обчисли невідоме зменшуване.

Зразок: $\square - 4 = 5$

$$5 + 4 = 9$$

$$\square - 8 = 10$$

$$\square - 6 = 30$$

$$\square - 20 = 4$$

$$\square - 50 = 40$$

4. Випиши вирази, значення яких більші від 9.

$9 + 2$

$11 - 3$

$10 + 2 + 1$

$18 - 8 + 4$

$12 - 3$

$9 + 3$

$12 - 10 + 5$

$6 + 20 - 1$

5. Розв'яжи задачі. У кожній задачі обґрунтуй вибір дії.

а) На озері плавало 9 лебедів. Серед них 5 чорних, а решта — білі. Скільки білих лебедів плавало на озері?

б) У квочки було 10 чорних курчат і 6 — жовтих. На скільки більше чорних курчат, ніж жовтих, було у квочки?

Таблиця додавання числа 4

1. Розглянь рівності з «віконечками».

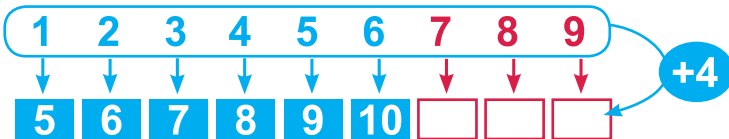
$$\square - 40 = 50 \quad \square - 2 = 60 \quad \square - 70 = 6$$

- Що невідоме в кожній рівності?
- Якою дією знаходимо невідоме зменшуване?
- Запиши відповідні рівності на додавання.

$$? - 3 = 6$$

2. За схемою розкажи випадки додавання числа 4 в межах 10.

$$7 + 4 = \square \quad 9 + 4 = \square$$

$$8 + 4 = \square$$

- В інших випадках таблиці число 4 зручно додавати частинами.

3. За структурними записами поясни, які випадки складу числа 4 використали для додавання частинами.

$$7 + 4 = 10 + 1 = 11$$

$$8 + 4 = 10 + \square = 12$$

$$9 + 4 = 10 + \square = 13$$

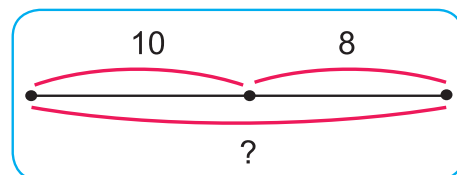
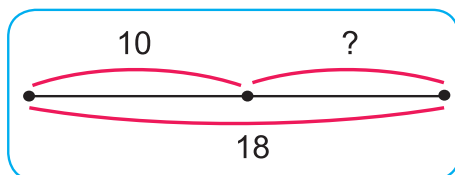
4.	$10 - 3 + 4$	$8 + 4 - 3$	$7 + 4 - 2$	$9 + 4 + 1$
	$11 - 3 + 4$	$12 - 3 + 4$	$11 - 2 + 4$	$8 + 4 - 2$

5. Розв'яжи й порівняй задачі.

а) На шкільному подвір'ї 10 учнів грали у квача. До них приєдналося ще 8 учнів. Скільки учнів стало грати у квача?

б) На шкільному подвір'ї 10 учнів грали у квача. Коли до гри приєдналося ще кілька учнів, їх стало 18. Скільки учнів приєдналося до гри?

- Обери схему до кожної задачі.

Таблиця віднімання числа 4

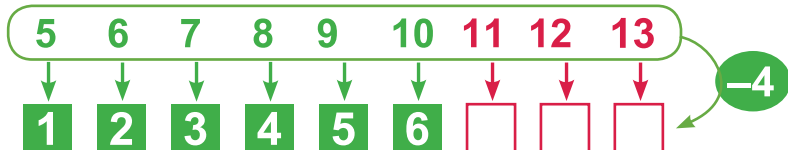
1. $11 - 1 - 3$

$12 - 2 - 2$

$13 - 3 - 1$

• Скільки всього відняли від кожного числа? Як віднімали?

2. За схемою розкажи випадки віднімання числа 4 в межах 10.

$11 - 4 = \square$ $13 - 4 = \square$
 $12 - 4 = \square$

• В інших випадках таблиці число 4 зручно віднімати частинами.

3. За схемами поясни, як частинами відняти число 4 від 11; від 12; від 13.

$11 - 4 = 11 - \square - \square$

1   □   10

$12 - 4 = 12 - \square - \square$

□   □   10

$13 - 4 = 13 - \square - \square$

□   □   10

4. $9 + 4 + 1$

$8 + 4 - 1$

$9 + 3 + 1$

$7 + 4 - 10$

$12 - 4 + 3$

$11 - 4 - 3$

$11 - 3 - 2$

$13 - 4 + 3$

5. Знайди невідоме зменшуване, склавши відповідну рівність на додавання.

$\square - 50 = 3$

$\square - 7 = 80$

$\square - 4 = 7$

$\square - 3 = 8$

6. За коротким записом склади й розв'яжи задачу.

Н. — 18 грн

Кл. — 10 грн

На ? дорожчі

7. У букеті кілька червоних айстр і 3 жовті, а всього — 11 айстр. Скільки червоних айстр у букеті?

8. Поміркуйте разом. Ніна вища, ніж Сергійко, але нижча, ніж Сашко. Хто з них найвищий? Найнижчий?

Задачі на знаходження невідомого зменшуваного

1. Для кожної рівності з клітинкою запиши відповідну рівність на знаходження невідомого числа.

$$40 + \square = 45$$

$$\square + 8 = 78$$

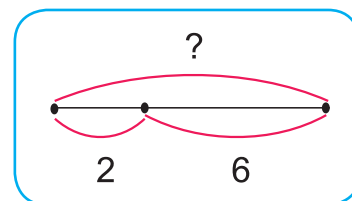
$$\square - 80 = 4$$

- Якою дією знаходили доданок? Зменшуване?

2. Коли з полиці взяли 6 книжок, на ній залишилось 2 книжки. Скільки книжок було на полиці спочатку?

Було — ?
Зняли — 6
Залишилося — 2

- Розглянь короткий запис задачі й схему до неї.
- На які дві частини можна поділити всі книжки на полиці?
- Що отримаємо, якщо 6 книжок «повернемо» на полицю?
- То якою дією потрібно розв'язувати задачу?
- Запиши розв'язання й відповідь.

3. Запиши числа **56, 84, 29, 11** у вигляді суми розрядних доданків.

4. Накресли відрізок на 1 дм довший, ніж 2 см.

5. Випиши вирази, значення яких більше від 8.

$$13 - 4 + 3$$

$$9 + 3 - 4$$

$$8 + 3 - 2$$

$$12 - 4 - 7$$

$$11 - 4 + 3$$

$$8 + 4 - 3$$

$$7 + 4 - 2$$

$$12 - 3 + 4$$

6. Знайдіть на рисунку 5 чотирикутників.

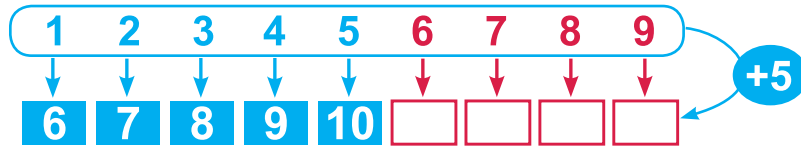

Таблиця додавання числа 5

1. $10 = 6 + \square$ $10 = 7 + \square$ $10 = 8 + \square$ $10 = 9 + \square$

• Назви числа, які доповнюють до 10 числа 5, 6, 7, 8, 9.

2. За схемою розкажи випадки додавання числа 5 у межах 10.

• До чисел **6, 7, 8, 9** число 5 зручно додавати частинами.
Прочитай ці випадки.

3. За схемами поясни, як зручно частинами додати число 5 до числа 6; до числа 7; до числа 8; до числа 9.

$$\begin{array}{c} 6 + 5 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 7 + 5 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 5 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 9 + 5 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

4. $9 + 3 + 1$ $8 + 5 - 3$ $7 + 5 + 1$ $9 + 5 - 10$
 $11 - 3 - 2$ $12 - 3 + 2$ $12 - 3 + 4$ $13 - 4 + 2$

5. Після того як тато заплатив за книжку , у нього ще залишилося 8 грн. Скільки грошей було в тата спочатку?

6. Розв'яжи задачу.

На першій полиці 9 ляльок, а на другій — на 2 ляльки більше. Скільки ляльок на другій полиці?

• Зміни в умові слово «більше» на слово «менше» й розв'яжи задачу.

• Обґрунтуй вибір дій в обох задачах.

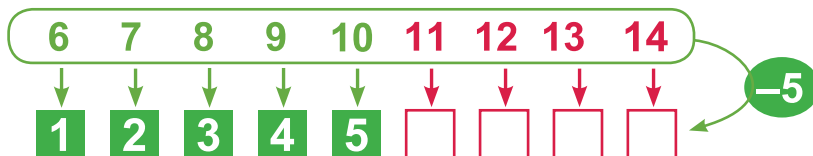

7. Запиши всі двоцифрові числа, у яких число одиниць на 3 більше, ніж число десятків.

Таблиця віднімання числа 5

1. $12 - 2 - 3$ $14 - 4 - 1$ $13 - 3 - 2$ $11 - 1 - 4$

2. За схемою розкажи випадки віднімання числа 5 у межах 10.

- Від чисел **11, 12, 13, 14** число 5 зручно віднімати частинами. Прочитай ці випадки.

3. Для кожного виразу визнач, на які зручні частини слід розкласти від'ємник 5. Обчисли значення всіх виразів.

$$11 - 5 = 10 - \square = 6$$

$$12 - 5$$

$$13 - 5$$

$$14 - 5$$

- Прочитай усю таблицю віднімання числа 5.

4. $12 - 5 + 4$ $11 - 5 + 20$ $14 - 5 + 2$ $13 - 5 + 3$
 $8 + 3 - 5$ $9 + 4 - 5$ $8 + 4 - 5$ $15 - 1 - 5$

5. Песик Радик задумав число. Якщо від нього відняти 3, то буде 8. Яке число задумав Радик?

$$\square - 3 = 8$$

- Що в рівності невідоме?
- Як знайти невідоме зменшуване?
- Запиши відповідну рівність.

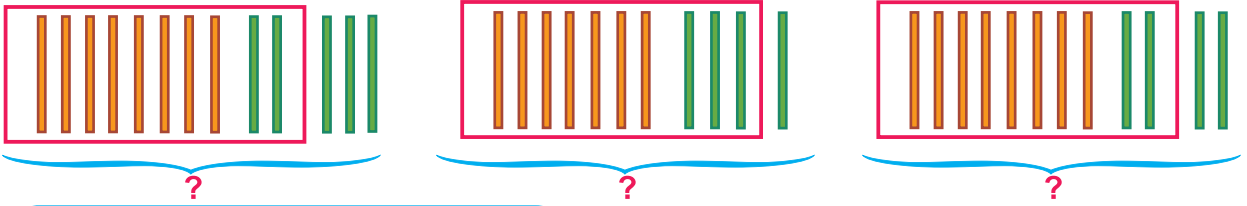
6. Знайди довжину шляху мурашки додому.

- Як називають цю лінію?

Повторення таблиць додавання і віднімання чисел 2, 3, 4, 5

1. Розглянь малюнки. Склади за ними рівності на додавання.

Зразок: $8 + 5 = 8 + 2 + 3 = 13$

2. $12 - 3$ $7 + 4$ $12 - 4$ $7 + 5$ $11 - 2$
 $13 - 5$ $6 + 5$ $11 - 5$ $9 + 4$ $13 - 4$

3. Мама купила 6 яблук, 3 апельсини й 4 груші. Скільки фруктів купила мама?
4. Орестові 13 років, а Марти — 5 років. На скільки років Орест старший від Марти?
5. Коли діти вдягнули 3 куртки, на вішалці залишилося ще 8 курток. Скільки курток висіло на вішалці спочатку?

6. $14 - 5 \bigcirc 10$ $12 \bigcirc 6 + 5$ $1 \text{ дм} \bigcirc 13 \text{ см}$
 $13 - 4 \bigcirc 9$ $13 \bigcirc 9 + 4$ $10 \text{ см} \bigcirc 10 \text{ дм}$

7. Виміряй довжини відрізків. Порівняй довжини найдовшого й найкоротшого відрізків.

8. Запиши всі числа третього десятка.

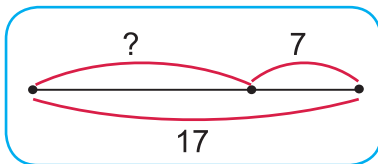
Істинні та хибні висловлювання

1. $67 - 60 + 5$ $13 - 4 + 30$ $90 - 50 + 6$ $49 + 1 - 20$
 $7 + 4 - 3$ $13 - 5 + 4$ $11 - 3 + 5$ $6 + 5 - 4$

2. Склади й розв'яжи задачі за короткими записами. Поясни схеми до них.

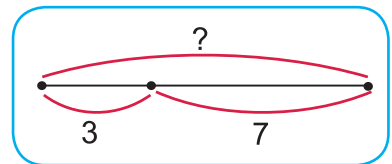
а

Було — ?
Доклали — 7
Стало — 17

б

Було — ?
Забрали — 7
Стало — 3

3. За малюнком визнач, які висловлювання істинні, а які — хибні.

- Усі звірята — білочки.
- Усі їжачки мають яблуко.
- Деякі звірята мають горішки.

- Усі білочки мають горішки.
- Зайчик не має морквини.
- На малюнку 2 їжачки, 1 зайчик і 2 білочки.

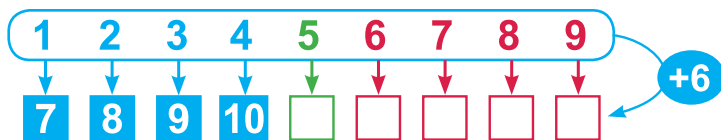
4. На скейтбордах каталося 5 дітей, а на роликах — 13. На скільки менше дітей каталося на скейтбордах, ніж на роликах?

5. Знайдіть на малюнку 5 трикутників і 3 чотирикутники.

Таблиця додавання числа 6

1. За схемою розкажи випадки додавання числа 6 у межах 10.

- $6 > 5$, тому до 5 додавати 6 частинами не зручно.

- Розглянь, як до числа 5 додали число 6.
- Який закон дії додавання використали?
- До чисел **6, 7, 8, 9** число 6 зручно додавати частинами. Прочитай ці випадки.

$$5 + 6 = \square$$

$$5 + 6 = 6 + 5$$

$$6 + 5 = 11 \rightarrow 5 + 6 = 11$$

2. Для кожного виразу визнач, на які зручні частини слід розкласти доданок 6. Обчисли значення цих виразів.

$$6 + 6$$

$$7 + 6$$

$$8 + 6$$

$$9 + 6$$

- 3.
$7 + 6$	$11 - 5$	$8 + 6$	$14 - 5 - 1$
$8 + 4$	$13 - 4$	$9 + 6$	$7 + 5 + 1$

4. Визнач, яке висловлювання істинне, а яке — хибне.

- Якщо 12 зменшити на 6, то одержимо 6.
- При лічбі після числа 20 називають число 30.

5. До даних запитань склади умови й розв'яжи задачі.

- а) *Скільки бананів залишилося?*
- б) *На скільки більше плавало рябих качок, ніж білих?*
- в) *Скільки грошей було в Андрійка спочатку?*

6. Їжачок, ведмедик і білочка рахували зірки.

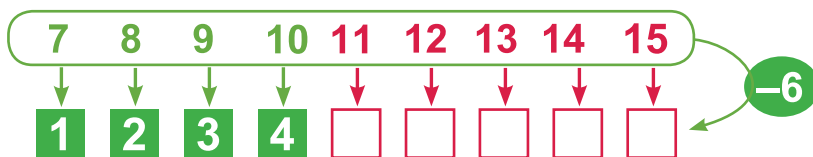
Їжачок нарахував зірок більше, ніж ведмедик, і стільки само, як білочка. Скільки зірок могло нарахувати кожне звірятко?

Придумайте по два можливих варіанти.

Таблиця віднімання числа 6

1. За схемою розкажи випадки віднімання числа 6 у межах 10.

- Склади і прочитай вирази, у яких зменшуване більше, ніж 10. У цих виразах число 6 зручно віднімати частинами.
2. Поясни, як можна частинами відняти число 6 у кожному виразі.

Зразок: $11 - 6 = 11 - 1 - 5 = 10 - 5 = 5$

$$12 - 6$$

$$13 - 6$$

$$14 - 6$$

$$15 - 6$$

- Запиши значення цих виразів.
- Розкажи всю таблицю віднімання числа 6.

- 3.
$15 - 6 + 3$	$12 - 6 + 5$	$11 - 6 + 50$	$14 - 6 + 4$
$13 - 6 + 4$	$9 + 4 - 6$	$8 + 3 - 6$	$7 + 4 - 6$

4. Розглянь ще один прийом віднімання.

$ \begin{array}{l} 13 - 6 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 3 \end{array} $	$10 - 6 = 4$	$4 + 3 = 7 \rightarrow 13 - 6 = 7$
--	--------------	------------------------------------

- Відними цим способом число 5 від 14; число 4 від 11; число 6 від 12.

5. Коли з гілки зірвали 4 груші, на ній залишилось ще 9 груш. Скільки груш було на гілці спочатку?

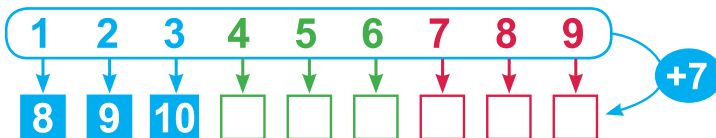

6. Добери такі однозначні числа, щоб рівність $\square + \square = 11$ була правильною. Запиши стільки рівностей, скільки зможеш.

Таблиця додавання числа 7

1. За схемою розкажи випадки додавання числа 7 у межах 10.

- Обчисли суми $4 + 7$, $5 + 7$, $6 + 7$. Використай переставний закон додавання.

- У трьох останніх випадках число 7 зручно додавати частинами.

$$7 + 7$$

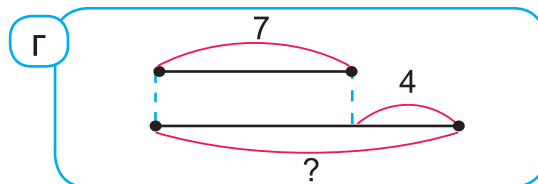
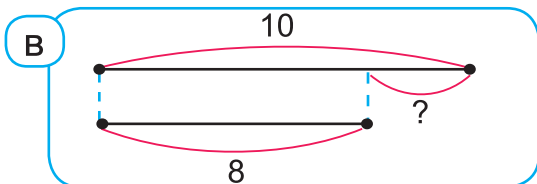
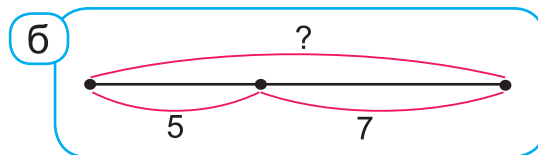
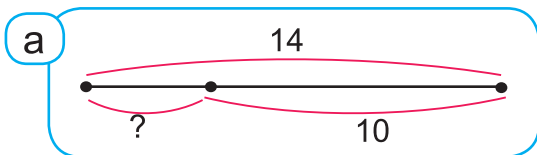
$$8 + 7$$

$$9 + 7$$

- Для кожного випадку визнач, на які зручні частини слід розкласти число 7. Обчисли значення цих виразів.

$8 + 3 + 1$	$9 + 4 + 1$	$4 + 7 - 2$	$5 + 7 - 3$
$7 + 5 - 2$	$14 - 5 - 2$	$6 + 7 + 1$	$8 + 7 - 6$

3. За схемами склади й розв'яжи задачі про фрукти.

4. Розглянь таблицю.

Ім'я	Закинули м'ячів
Олег	6
Оля	8
Ігор	4
Юля	5

- Скільки м'ячів закинули дівчата? Хлопці?
- На скільки більше м'ячів закинули дівчата, ніж хлопці?

Таблиця віднімання числа 7. Рік. Пори року

1. (Усно).

11 12 13 14

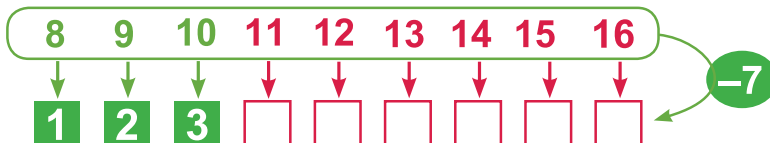
- 6

11 12 13 14

- 5

- Число 6 віднімай частинами.
- Число 5 віднімай від 10, потім додавай одиниці зменшуваного.

2. За схемою розкажи випадки віднімання числа 7 в межах 10.

- Випиши вирази, у яких зменшуване більше, ніж 10.
- Поясни, як можна частинами відняти число 7 у кожному виразі.
- Запиши значення цих виразів.

3.	$12 - 7 + 6$	$14 - 7 + 4$	$16 - 7 + 3$	$11 - 7 + 90$
	$13 - 7 + 5$	$15 - 7 + 4$	$8 + 5 - 7$	$9 + 6 - 7$

4. Визнач, істинне чи хибне кожне висловлювання.

$7 > 8$

$9 + 5 = 14$

$12 - 4 = 7$

- Хибні висловлювання перетвори в істинні.

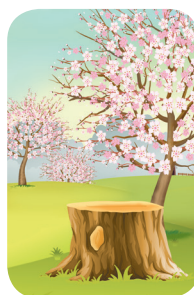
5. Рік — це осінь, зима, весна й літо. Рік складається з 12 місяців. Назви їх. Який зараз місяць?

вересень
жовтень
листопад

грудень
січень
лютий

березень
квітень
травень

червень
липень
серпень

Закріплення таблиць додавання і віднімання чисел 6 і 7

1. Розглянь малюнки. Доповни рівності.

Було **Забрали – 6**

$12 - 6 = 12 - \square - \square$

2 4

Було **Забрали – 7**

$15 - \square = ?$

2.

$9 + 7$	$7 + 7$	$8 + 6$	$14 - 7$	$13 - 6$
$6 + 6$	$5 + 7$	$6 + 7$	$11 - 7$	$15 - 6$

3. У салоні було 8 чорних і 5 червоних автомобілів. Скільки всього автомобілів було в салоні? На скільки більше чорних автомобілів, ніж червоних, було в салоні?

4. Прочитай задачу. Чи вистачає числових даних, щоб дати відповідь на запитання задачі?

У пташиному хорі співали дрозди і 6 солов'їв. Скільки разом солов'їв і дроздів співало в хорі?

• Доповни задачу числовим даним та розв'яжи її.

5. За короткими записами склади й розв'яжи задачі.

а	Було	Відлили	Стало
	?	3 л	8 л

б	Було	Відлили	Стало
	10 л	2 л	?

6. Добери такі числа, щоб рівності стали істинними.

$7 + \square = 13$

$14 - \square = 8$

$6 + \square = 12$

$9 + \square = 14$

$15 - \square = 9$

$13 - \square = 7$

Знаходження невідомого від'ємника. Задачі з двома запитаннями

1. Пригадай, як називають числа при відніманні.

Зменшуване   Від'ємник   Різниця

$$70 - 20 = 50$$

- Розглянь, як із цієї рівності можна утворити ще одну рівність на віднімання.

$$70 - 50 = 20$$

- Прочитай її, називаючи числа так, як у попередній рівності.
- Що отримали, коли від зменшуваного відняли різницю?

2. Розглянь, як знайшли невідомий від'ємник.

$$10 - ? = 6 \longrightarrow 10 - 6 = 4$$

Щоб знайти невідомий від'ємник, треба від зменшуваного відняти різницю.

3. Знайди невідомі від'ємники.

$$13 - \square = 5$$

$$15 - \square = 10$$

$$14 - \square = 6$$

4. а) У кошику було 6 футбольних і 4 волейбольні м'ячі.
Скільки м'ячів було в кошику?

б) У кошику було 10 м'ячів. 5 м'ячів роздали дітям.
Скільки м'ячів залишилося в кошику?

- Якщо умови задач а) і б) об'єднати, то одержимо таку задачу:

У кошику було 6 футбольних і 4 волейбольні м'ячі. 5 м'ячів віддали дітям. Скільки всього м'ячів було в кошику спочатку? Скільки м'ячів залишилось у кошику?

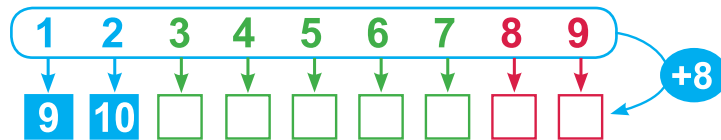
Це задача з двома запитаннями.

Щоб дати на них відповідь, треба скласти дві рівності.

- Назви обидві рівності.

Таблиця додавання числа 8

1. За схемою розкажи випадки додавання числа 8 у межах 10.

- Обчисли суми $3 + 8$, $4 + 8$, $5 + 8$, $6 + 8$, $7 + 8$. Використай переставний закон дії додавання.
- У двох останніх випадках число 8 зручно додавати частинами.

$$8 + 8$$

$$9 + 8$$

- Для кожного випадку визнач, на які зручні частини слід розкласти число 8. Обчисли значення цих виразів.

2.	$16 - 7$	$6 + 8 - 5$	$9 + 8 - 1$	$9 + 6 - 5$
	$15 - 7$	$13 - 7 + 8$	$7 + 8 - 6$	$8 + 6 + 1$

3. Знайди невідомий від'ємник, склавши допоміжну рівність на віднімання.

$$90 - \square = 20$$

$$85 - \square = 80$$

$$44 - \square = 4$$

4. Маса баранчика 10 кг, а козлика — 7 кг. На скільки кілограмів маса козлика менша, ніж маса баранчика? Чому дорівнює маса баранчика й козлика разом?

5. Борис помив 5 чашок, 6 тарілок, а ложок стільки, скільки тарілок та ще 4. Скільки ложок помив Борис?

- Чи потрібні всі числові дані, щоб дати відповідь на запитання задачі?
- Склади умову без зайвих даних і розв'яжи задачу.

6. Сума на 5 більша від першого доданка. Чому дорівнює другий доданок?

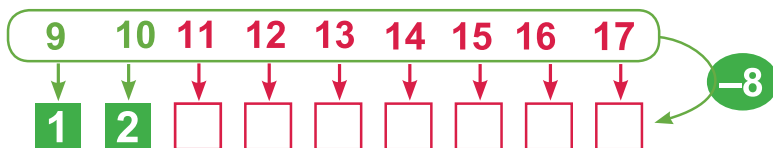

Таблиця віднімання числа 8

1. Поясни, як двома способами можна від числа 12 відняти 7.

2. За схемою розкажи випадки віднімання числа 8 у межах 10.

- Випиши вирази, у яких зменшуване більше, ніж 10.
- Поясни, як у цих виразах можна відняти число 8.
- Запиши значення цих виразів.

- 3.
$11 - 8 + 70$	$12 - 8 + 7$	$13 - 8 + 6$	$14 - 8 + 5$
$15 - 8 + 7$	$16 - 8 + 4$	$17 - 8 + 3$	$4 + 7 - 8$

4. Розв'яжи задачі.

- а) У першому будинку 8 вікон, а в другому — на 3 менше. Скільки вікон у другому будинку?
- б) У першому будинку 8 вікон, а в другому — 5. Скільки вікон в обох будинках разом?

- Як пов'язані між собою обидві задачі?
- Склади з цих двох задач одну задачу з двома запитаннями.

5. Розглянь малюнки і визнач, скільки гривень решти повинен дати касир у кожному випадку.

Задачі на знаходження невідомого від'ємника

1. За таблицею склади рівності й знайди невідомі числа.

<i>Зменшуване</i>	◆	34	14	12	◆	26	38
<i>Від'ємник</i>	7	◆	6	◆	4	◆	◆
<i>Різниця</i>	7	4	◆	3	8	20	30

Зразок:

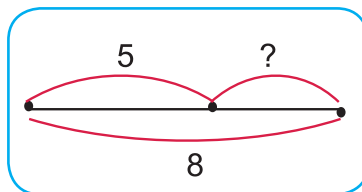
$$7 + 7 = 14$$

2. На майданчику гралося 8 дітей. Коли кілька з них пішло додому, там залишилось ще 5. Скільки дітей пішло додому?

Було — 8 д.

Пішло — ?

Залишилося — 5 д.

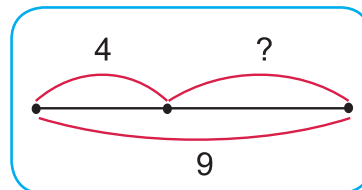
- За змістом короткого запису складемо рівність: $8 - \square = 5$.
- Що в цій рівності невідоме? Як знайти невідомий від'ємник?
- Запиши розв'язання задачі й відповідь.

3. Мама зірвала на грядці 9 огірків. Після того як вона приготувала салат, у неї залишилося 4 огірки. Скільки огірків використала мама для салату?

Зірвала — 9

Використала — ?

Залишилося — 4

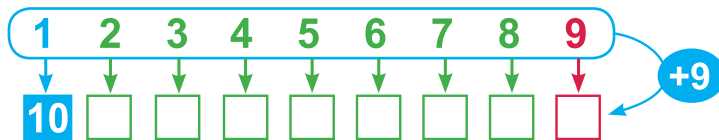

- На які дві частини можна розділити огірки, які зірвала мама?
- Якщо від огірків, які зірвала мама, забрати ті 4 огірки, які залишилися, то про що зможемо дізнатися?
- Якою дією слід розв'язати задачу?
- Запиши розв'язання й відповідь.

Таблиця додавання числа 9

1. За схемою прочитай випадок додавання числа 9 у межах 10.

- Обчисли суми $2 + 9$, $3 + 9$, $4 + 9$, $5 + 9$, $6 + 9$, $7 + 9$, $8 + 9$, використовуючи переставний закон дії додавання.
- Обчисли значення виразу $9 + 9$. Визнач, на які зручні частини слід розкласти число 9 у цьому випадку.

2. $7 + 9 + 1$ $15 - 8$ $16 - 8$ $6 + 9 - 7$
 $8 + 4 - 2$ $14 - 8$ $17 - 8$ $4 + 9 - 5$

3. Прочитай задачу. Добери пропущені числові дані й склади рівності до кожного запитання.

У клітці зелених папужок і жовтих. Одного папужку продали. Скільки було папужок спочатку? Скільки папужок залишилося?

- Скільки запитань у задачі?
- Скільки відповідей отримали?

4. За таблицею визнач, скільки склянок соку залишилося в кожному глечичку, якщо спочатку в кожному було по 12 склянок соку.

Було соку				
Випили	4 скл.	5 скл.	3 скл.	8 скл.
Залишилося	?	?	?	?

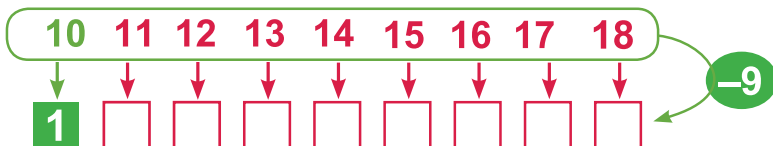
- Скільки склянок вишневого, яблучного й апельсинового соку разом випили школярі?
- На скільки менше залишилося склянок апельсинового соку, ніж томатного?

Таблиця віднімання числа 9

1. (Усно). Склади рівності за схемами.

2. За схемою прочитай випадок віднімання числа 9 у межах 10.

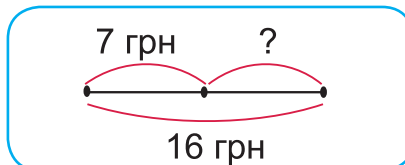
• Поясни, як по-різному можна відняти число 9 в інших випадках.

$18 - 9 + 2$	$15 - 9 + 5$	$17 - 9 + 4$	$12 - 9 + 8$
$16 - 9 + 7$	$13 - 9 + 8$	$11 - 9 - 2$	$14 - 9 + 7$

4. Розглянь короткі записи й схеми до задач. Запиши розв'язання й відповіді.

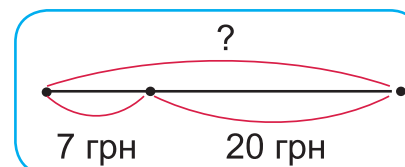
а) У Надійки було 16 грн. Вона купила коробку крейди, і в неї залишилося 7 грн. Скільки коштує коробка крейди?

Було — 16 грн
Купила — ?
Залишилося — 7 грн

б) Коли Остап купив за 20 грн фарби для малювання, у нього залишилося 7 грн. Скільки гривень було в Остапа спочатку?

Було — ?
Витратив — 20 грн
Залишилося — 7 грн

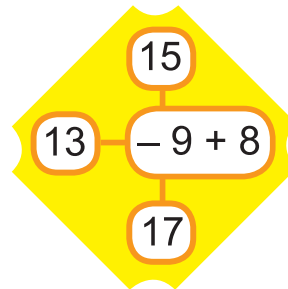
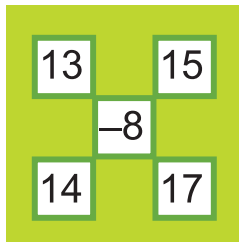
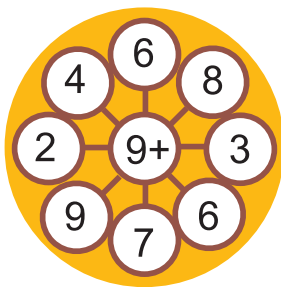

5. Запиши число **15** у вигляді суми двох одноцифрових чисел. Склади стільки рівностей, скільки зможеш.

Закріплення таблиць додавання й віднімання чисел 8 і 9.

Календар

1.

2. $16 - 9$ $15 - 8$ $12 - 8$ $14 - 9$ $8 + 9$ $7 + 8$
 $18 - 9$ $9 + 2$ $8 + 4$ $15 - 6$ $7 + 9$ $8 + 8$

3. Розглянь дорогу, якою Тарас ходить до школи. Скільки метрів він долає? Як називають цю лінію?

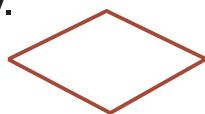

4. Розглянь календар. Назви осінні й зимові місяці. Знайди в календарі сьогоднішнє число. На який день тижня воно припало? На який день тижня випаде 31 грудня?

- Прочитай числа другого тижня листопада.
- Які числа припадають на понеділки в жовтні?
- Розглянь, які бувають календарі.

5. Викладіть із паличок фігуру.

- Докладіть 3 палички так, щоб утворилось 3 трикутники.

Складання задач з двома запитаннями

1.

2. Випиши вирази, значення яких обчислено неправильно, й обчисли їх правильно.

$$27 - 7 + 1 = 21$$

$$9 + 3 - 2 = 11$$

$$18 - 9 + 1 = 19$$

$$64 - 60 - 3 = 7$$

$$7 + 8 - 10 = 5$$

$$14 - 1 - 4 = 10$$

3. Дідусь знайшов у лісі 8 білих грибів і 6 маслюків. Скільки всього грибів знайшов дідусь? На скільки більше дідусь знайшов білих грибів, ніж маслюків?

4. а) На роликах каталося 7 другокласників і 4 третьокласниці. Скільки дітей каталося на роликах?

- б) На роликах каталося 11 дітей. 5 дітей пішло обідати. Скільки дітей продовжувало кататися?

- Об'єднай умови обох задач і постав ті самі запитання. Дай на них відповіді.

5. Прочитай умову задачі.

У пташиному хорі співало 10 дроздів і 8 солов'їв.

- Постав до умови такі два запитання, щоб задачі розв'язувались виразами:

$$10 + 8$$

$$10 - 8$$

6. Поділіть лінією поданий чотирикутник:

- а) на 2 трикутники;
- б) на трикутник і чотирикутник;
- в) на трикутник і п'ятикутник.

7. У числі 48 закреслили цифру 4. На скільки зменшилося число?

Складання задач за коротким записом

- Знайди в календарі свій день народження. На який день тижня він припадає?
  - Яким днем тижня почався рік? Яким днем тижня він закінчиться?
  - Скільки в березні вівторків? Субот? Неділь?

2.

- Склади й розв'яжи задачі за таблицями.

а	<i>Було</i>	<i>Віддали</i>	<i>Залишилося</i>
	?	2	9

б	<i>Було</i>	<i>Віддали</i>	<i>Залишилося</i>
	15	?	6

- Склади задачу за коротким записом. Запиши рівність, з якої дізнаєшся, скільки всього було бананів.

Було — 5 і 8
З'їла — 6
Залишилося — ?

- Запиши другу рівність, з якої дізнаєшся, скільки бананів залишилося.

- Поділи лінією шестикутник на:

- а) трикутник і п'ятикутник;
- б) два чотирикутники;
- в) трикутник і семикутник;
- г) трикутник і шестикутник.

- Порівняй без обчислень.

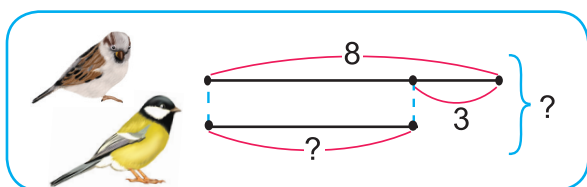
$3 + 7 \bigcirc 3 + 9$

$8 - 1 \bigcirc 18 - 1$

$7 + 8 \bigcirc 5 + 8$

Складання задач з двома запитаннями за схемою

1. Доповни числа **5, 6, 7, 8, 9** до числа 10. **Зразок:** $10 = 5 + 5$.
2. Прочитай задачі й розв'яжи їх. Склади з них одну задачу з двома запитаннями.
  - а) У першому кінозалі 30 місць, а в другому — на 20 місць більше. Скільки місць у другому кінозалі?
  - б) У першому кінозалі 30 місць, а в другому — 50. Скільки місць у двох кінозалах разом?
3. За поданою схемою й двома запитаннями склади задачу та розв'яжи її.

Скільки було синичок?
Скільки було горобчиків і синичок разом?

4.

$27 - 20$	$\bigcirc$	9
$30 + 9$	$\bigcirc$	40

$14 - 5$	$\bigcirc$	8
$16 - 9$	$\bigcirc$	7

$6 + 7$	$\bigcirc$	12
$7 + 8$	$\bigcirc$	16

5.

Листопад					Грудень					
Пн.	4	11	18	25	Пн.	2	9	16	23	30
Вт.	5	12	19	26	Вт.	3	10	17	24	31
Ср.	6	13	20	27	Ср.	4	11	18	25	
Чт.	7	14	21	28	Чт.	5	12	19	26	
Пт.	1	8	15	22	29	Пт.	6	13	20	27
Сб.	2	9	16	23	30	Сб.	7	14	21	28
Нд.	3	10	17	24	Нд.	1	8	15	22	29

- Скільки днів у листопаді? У грудні?
- Сергійко народився 20 листопада. Який це день тижня на малюнку?
- Яринка молодша від Сергійка на 12 днів. Якого числа й місяця народилася Яринка?
- Батько Іванка 8 листопада поїхав у відрядження й повернувся через 6 днів. Якого числа й дня тижня повернувся батько Іванка?

Розв'язування задач

1. Самостійна робота на два варіанти.

I варіант

$16 - 8 + 7$

$13 - 5 + 9$

$6 + 8 - 7$

$18 - 8 - 9$

II варіант

$3 + 9 - 7$

$15 + 6 - 8$

$18 - 9 + 4$

$14 - 6 + 5$

2. Як можна доповнити лінії так, щоб перша лінія перетворилася на ламану, друга — на відрізок, а третя — на промінь?

3. Обери рівність, яка відповідає змісту задачі.

У змаганнях брало участь 12 велосипедистів. Коли кілька велосипедистів перетнули фініш, на трасі залишилось 9 велосипедистів. Скільки велосипедистів фінішувало?

$\square + 9 = 12$

$\square - 9 = 12$

$12 - \square = 9$

- Запиши розв'язання задачі та відповідь.

4. Коли на сцену вийшло 20 артистів, за лаштунками їх залишилось 8. Скільки артистів брало участь у концерті?

5. $3 \text{ м } 8 \text{ дм} = \square \text{ дм}$

$6 \text{ дм } 9 \text{ см} = \square \text{ см}$

$2 \text{ дм } 6 \text{ см} = \square \text{ см}$

$4 \text{ м } 5 \text{ дм} = \square \text{ дм}$

6. В Ігоря є 3 олівці: жовтий, синій та зелений. Ігор узяв 2 олівці. Якого кольору вони могли бути?

7. Улянці 3 роки тому було 5 років. Скільки років буде Улянці через 4 роки?

Розв'язування задач із зайвими даними

1. $8 \text{ м} + 3 \text{ м} + 1 \text{ м}$ $16 \text{ л} - 7 \text{ л} + 2 \text{ л}$ $9 \text{ кг} + 5 \text{ кг} - 4 \text{ кг}$
 $7 \text{ дм} + 6 \text{ дм} - 1 \text{ дм}$ $14 \text{ л} - 8 \text{ л} + 3 \text{ л}$ $13 \text{ кг} - 6 \text{ кг} + 2 \text{ кг}$

2. Поясни, які числові дані потрібно використати, щоб дати відповідь на запитання кожної задачі.

а) Олеся зрізала 8 червоних айстр і 7 рожевих. Із 9 айстр вона зробила букет. Скільки всього айстр зрізала Олеся?

б) Олеся зрізала 15 айстр і зробила букет із 5 червоних і 4 рожевих айстр. Скільки всього айстр використала для букета Олеся?

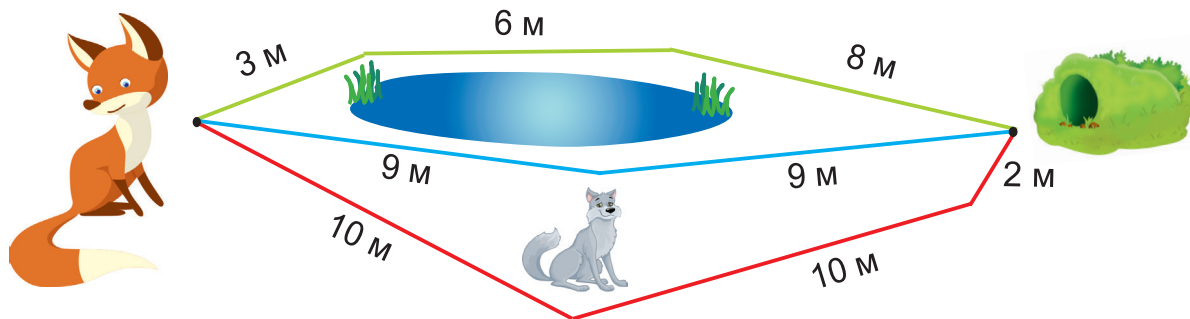
• Яке числове дане є зайвим у першій задачі? У другій задачі?

3. Купили 8 кг яблук і 5 кг слив. Для приготування джему використали 10 кг фруктів. Скільки кілограмів фруктів купили? Скільки кілограмів фруктів залишилося?

4. Ціна тістечка 4 грн, а круасана — 8 грн. Яка вартість двох тістечок і круасана?

5. Визнач довжини стежок, які ведуть до нори лисиці.

• Якого кольору найкоротша стежка? Найдовша?

6. $13 - 10 + 8 - 6 + 7 = ?$

Периметр многокутника

1. Прочитай вирази різними способами.

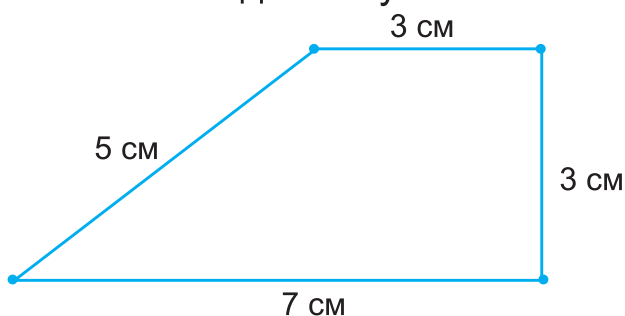
Плюс
Сума
Додати
Збільшити

$$12 - 8 \quad 6 + 5$$
$$14 - 7 \quad 5 + 9$$

Зменшити
Відняти
Різниця
Мінус

• Знайди значення кожного виразу.

2. Обчисли довжину замкненої ламаної.

$$\square \text{ см} + \square \text{ см} + \square \text{ см} + \square \text{ см} = \square \text{ см}$$

• Яку фігуру утворює ця замкнена ламана?

Периметр многокутника — це сума довжин усіх його сторін.

3. Обчисли периметр фігури.

4. У заповіднику 11 левів. Коли частина левів вийшла на прогулянку, у сховку залишилося 4 леви. Скільки левів вийшло на прогулянку?

Обери рівність, яка передає зміст задачі.

$$4 + \square = 11 \quad 11 - \square = 4 \quad \square - 4 = 11$$

• Запиши розв'язання задачі та відповідь.

5. Випиши вирази, значення яких більші за 5.

$$6 + 8 - 9$$

$$15 - 6 + 7$$

$$18 - 9 + 4$$

$$4 + 7 - 6$$

$$5 + 8 - 9$$

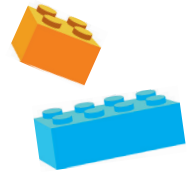
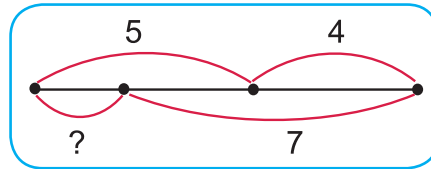
$$14 - 7 + 5$$

Задачі на дві дії

1. Прочитай задачу, яка розв'язується двома діями.

У коробці лежало 5 синіх деталей конструктора і 4 жовті. Діти взяли 7 деталей. Скільки деталей залишилося в коробці?

Лежало — 5 д. і 4 д.
Взяли — 7 д.
Залишилось — ?

- Якщо відомо, що в коробці лежало 5 синіх деталей і 4 жовті, то про що можна дізнатися?
- Якщо будемо знати, скільки деталей лежало в коробці та скільки деталей взяли, то про що тоді зможемо дізнатися?
- Склади план розв'язування задачі.

План

- 1) Спочатку дізнаємося, скільки всього деталей було в коробці.
- 2) Потім дізнаємося, скільки деталей залишилося в коробці.

Розв'язання: 1) $5 + 4 = 9$ (д.)

2) $9 - 7 = 2$ (д.)

Відповідь: 2 деталі.

2. У цукерниці було 5 цукерок з молочного шоколаду і 5 з чорного. Діти з'їли 6 цукерок. Скільки цукерок залишилося в цукерниці?

- Чи можемо відразу (однією дією) дізнатися, скільки цукерок залишилося в цукерниці?
- Про що дізнаємося спочатку? Про що потім?
- Запиши розв'язання задачі й відповідь.

3. $11 \bigcirc 5 \bigcirc 7 = 13$

$6 \bigcirc 8 \bigcirc 10 = 4$

$14 \bigcirc 4 \bigcirc 20 = 30$

$13 \bigcirc 8 \bigcirc 5 = 0$

$9 \bigcirc 9 \bigcirc 1 = 19$

$58 \bigcirc 50 \bigcirc 8 = 16$

Додавання і віднімання в межах 100

Випадки додавання і віднімання виду $36 + 3$, $36 - 3$

1.

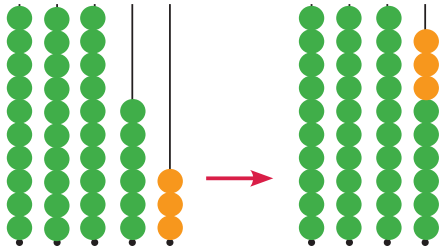
8 +

6 9 5 8 7

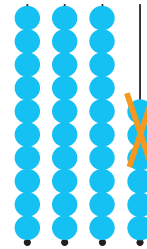
13 -

7 5 8 6 9

2. Розглянь малюнки та поясни, як до 36 намистинок додали 3 намистинки; як від 36 намистинок відняли 3 намистинки.

$$\begin{array}{r} 36 + 3 = \square \\ \begin{array}{r} 30 \quad 6 \end{array} \end{array} \quad \begin{array}{r} 6 + 3 = 9 \\ 30 + 9 = 39 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 - 3 = \square \\ \begin{array}{r} 30 \quad 6 \end{array} \end{array} \quad \begin{array}{r} 6 - 3 = 3 \\ 30 + 3 = 33 \end{array}$$

3. Обчисли з поясненням.

$$\begin{array}{r} 62 + 7 \\ \begin{array}{r} 60 \quad 2 \end{array} \end{array}$$

$41 + 8$

$59 - 6$

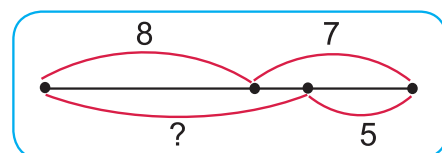
$87 - 5$

4. Усно поясни обчислення суми $4 + 53$.

5. У басейні плавало 8 хлопчиків і 7 дівчаток. 5 дітей вийшли з басейну. Скільки дітей залишилося в басейні?

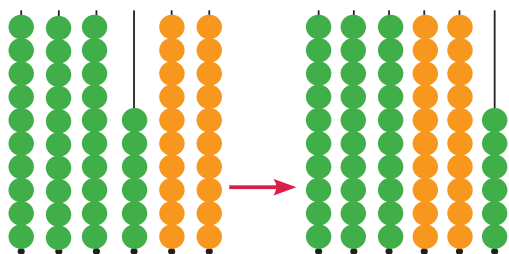

- Якщо відомо, що спочатку плавало 8 хлопчиків і 7 дівчаток, то про що можна дізнатися?
- Коли буде відомо, скільки дітей плавало спочатку і скільки вийшло, то про що тоді зможемо дізнатися?
- Про що можна дізнатися в першій дії? У другій дії?
- Запиши розв'язання й відповідь.
- На схемі до задачі поясни, що означає кожний відрізок.

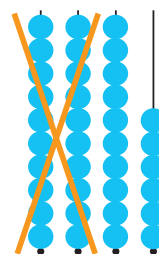

Випадки додавання і віднімання виду $36 + 20$, $36 - 20$

1. Розглянь малюнки і поясни, як до 36 намистинок додали 20 намистинок; як від 36 намистинок відняли 20 намистинок.

$$\begin{array}{l} 36 + 20 = \square \\ \begin{array}{|c|c|} \hline 30 & 6 \\ \hline \end{array} \\ 30 + 20 = 50 \\ 50 + 6 = 56 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 36 - 20 = \square \\ \begin{array}{|c|c|} \hline 30 & 6 \\ \hline \end{array} \\ 30 - 20 = 10 \\ 10 + 6 = 16 \end{array}$$

2. Обчисли з поясненням.

$$\begin{array}{l} 25 + 30 \\ \begin{array}{|c|c|} \hline 20 & 5 \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 50 + 47 \\ \begin{array}{|c|c|} \hline 40 & 7 \\ \hline \end{array} \end{array}$$

$$68 - 30$$

$$74 - 20$$

3.
$$\begin{array}{l} 32 + 4 \\ 20 + 51 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 47 - 3 \\ 69 - 50 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 13 - 4 \\ 17 - 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8 + 8 \\ 5 + 9 \end{array}$$

4. Петрик купив глобус за 75 грн і коректор за 20 грн. Скільки грошей витратив Петрик на цю покупку?

5. Маса першого кавуна 12 кг, а другого — на 5 кг менша. Яка маса двох кавунів разом?

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 12 \text{ кг} \\ \text{II} - \text{на } 5 \text{ кг менша} \end{array} \right\} ?$$

- Чи можна відразу дати відповідь на запитання задачі?
- Що потрібно знати, щоб знайти масу двох кавунів разом?

6. Обчисли периметр трикутника.

Випадки додавання і віднімання виду $36 + 23$, $36 - 23$

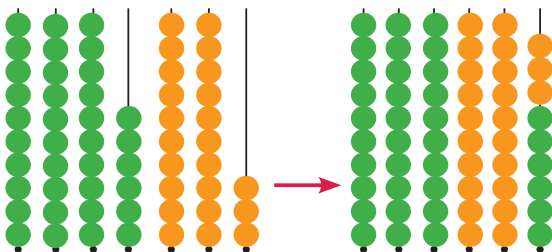
1. $27 - 3$ $17 + 20$ $24 + 2$ $38 - 4$
 $6 + 11$ $56 - 20$ $47 - 10$ $15 - 7$

Числа	Знайти
42 і 30	суму
42 і 30	різницю

Числа	Знайти
74 і 2	різницю
74 і 2	суму

3. Розглянь малюнки та поясни, як до 36 додали 23; як від 36 відняли 23.

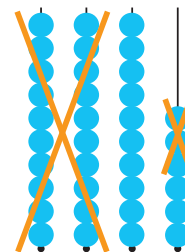
$$36 + 23 = \square$$

30	6	20	3
----	---	----	---

$$30 + 20 = 50$$

$$6 + 3 = 9$$

$$50 + 9 = 59$$

$$36 - 23 = \square$$

30	6	20	3
----	---	----	---

$$30 - 20 = 10$$

$$6 - 3 = 3$$

$$10 + 3 = 13$$

4. $65 + 24$ $78 - 61$ $85 + 12$ $39 - 15$

5. На шахівниці було 3 чорні фігури, а білих — на 5 більше. Скільки всього фігур було на шахівниці?

План

- 1) Скільки білих фігур було на шахівниці?
- 2) Скільки всього фігур було на шахівниці?

6. У саду росло 10 яблунь. Посадили ще кілька яблунь, і їх стало 16. Скільки яблунь посадили?

- Обери рівність, яка відповідає змісту задачі.

$$16 - \square = 10 \quad 10 + \square = 16 \quad \square - 10 = 16$$

- Запиши розв'язання задачі й відповідь.

Буквені вирази

1. Запиши числа 27, 39, 54 у вигляді суми розрядних доданків.
2. Обчисли з поясненням.

3. У клітинку виразу $6 + \square$ Устимко почергово вписав числа 2, 3, 4, 5 й одержав вирази.

6	+	2
6	+	3
6	+	4
6	+	5

- Який доданок у цих сумах сталий?
- Який доданок змінюється?
- Чи міг Устимко записати у клітинку інші числа?
- Назви ще кілька подібних виразів.

Усі ці вирази можна записати одним виразом із буквою: $6 + a$, де замість букви підставляють будь-яке число. Читають цей вираз так: 6 плюс a .

- Якщо $a = 2$, то $6 + a = 6 + 2 = 8$.
- Обчисли значення цього виразу, якщо $a = 3$; $a = 4$; $a = 5$.

Вирази, які містять числа та букви, називають **буквеними**.

4. Обчисли значення виразу $a - 5$, якщо $a = 10$; $a = 12$; $a = 15$.
5. На сніданок приготували 7 млинців із сиром, а з маком — на 2 млинці менше. Скільки всього млинців приготували?
6. За коротким записом склади задачу й розв'яжи її.

I — 6 р.
II — на 5 р. більше } ?

- Зміни слово «більше» на слово «менше» й розв'яжи задачу.

Кут. Прямий кут

1. Прочитай спочатку буквений вираз, у якому буква є зменшуваним, а потім той, у якому буква є доданком.

$$15 - a$$

$$10 + a$$

$$a - 20$$

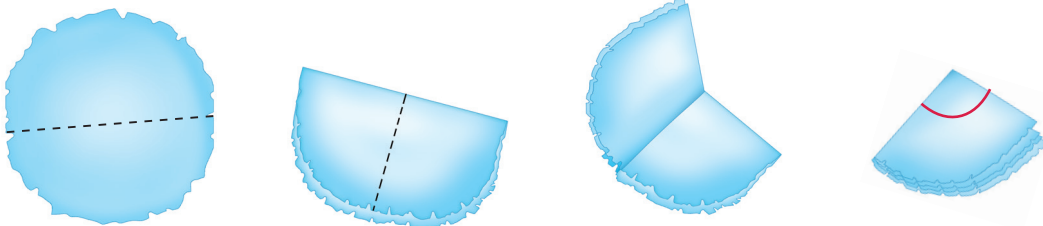
- Прочитай вираз, у якому буква a є від'ємником.
- Відомо, що в цьому виразі її значення дорівнює 7. Підстав це число у буквений вираз. Який числовий вираз утворився? Обчисли його значення.

2.

Два промені, які починаються в одній точці, утворюють **кут**.

3. Розглянь, як двічі склали шматок паперу. Склади папір так само.

Між двома згинами утворився кут, який називають **прямим**.

4. Розглянь косинець. Знайди в нього прямий кут.
- Знайди навколо себе прямі кути. Для цього приклади косинець до кутів парти, книжки, зошита.
5. У серпні в ляльковому театрі відбулося 7 вистав, а у вересні — на 3 вистави більше. Скільки вистав відбулося протягом цих двох місяців?

Прямокутник. Два способи розв'язування задачі

1. Визнач, у яких чотирикутників один прямий кут; два прямі кути; чотири прямі кути.

Прямокутник — це чотирикутник, у якого всі кути прямі.

- Яким кольором розмальовані прямокутники на малюнку?
  - Назви предмети довкілля, які мають форму прямокутника.
2. У квітнику розцвіло 12 троянд. Дмитрик зрізав 4 червоні та 3 білі троянди й подарував мамі. Скільки троянд залишилося у квітнику? Розглянь плани двох способів розв'язування задачі. Запиши розв'язання кожним способом.

I спосіб 1) Скільки троянд залишилось у квітнику після того, як Дмитрик зрізав червоні троянди?

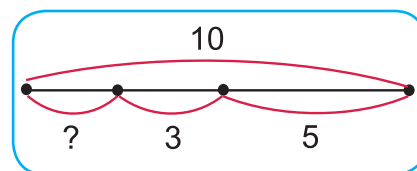
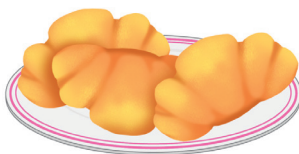
2) Скільки троянд залишилось у квітнику?

II спосіб 1) Скільки всього троянд зрізав Дмитрик?

2) Скільки троянд залишилось у квітнику?

3. За коротким записом склади задачу й розв'яжи її двома способами. Поясни, про що дізнаємось першою дією; другою дією.

Було — 10 кр.
З'їли — 5 кр. і 3 кр.
Залишилося — ?

4. $37 - 20 \bigcirc 17$ $24 + 5 \bigcirc 74$ $27 + 12 \bigcirc 37$
 $59 - 3 \bigcirc 29$ $46 + 30 \bigcirc 76$ $68 - 15 \bigcirc 53$

5. Обчисли значення виразу $a + 8$, якщо $a = 3$; $a = 5$; $a = 7$.

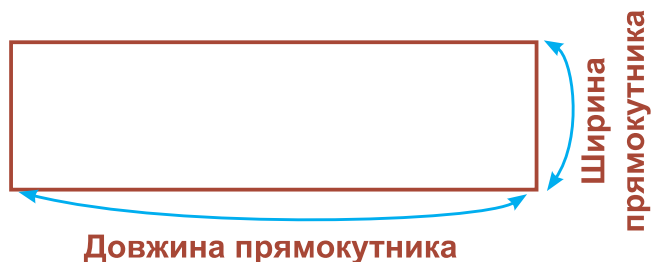

Довжина і ширина прямокутника

1. За допомогою косинця визнач, які фігури є прямокутниками.

2. На скільки сантиметрів довжина прямокутника більша від його ширини?

3. Розглянь записи й порівняй їх.

$$42 + 36 = \square$$

$$\begin{aligned} 40 + 30 &= 70 \\ 2 + 6 &= 8 \\ 70 + 8 &= 78 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 42 + 30 &= 72 \\ 72 + 6 &= 78 \end{aligned}$$

4. $14 + 25$ $37 + 12$ $52 + 23$ $41 + 38$

- 5.

20 кг

10 кг

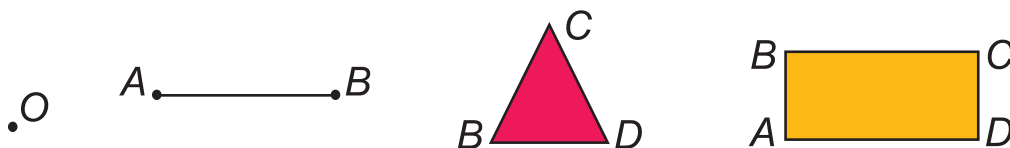

6 кг

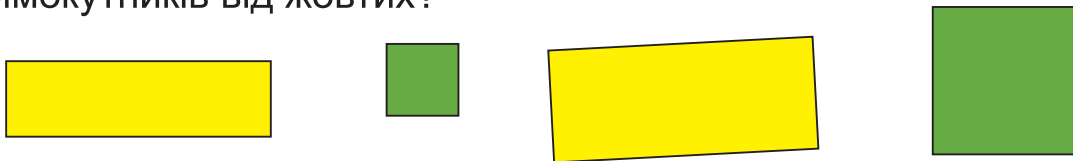
26 кг

- Знайди масу поросятка, ягнятка й козенятка разом.
  - На скільки маса телятка більша від маси ягнятка?
  - Знайди масу поросятка й телятка разом.
6. У математиці фігури прийнято позначати великими буквами латинського алфавіту (див. форзац). Прочитай, як позначено фігури.

Квадрат

1. Виміряй довжини сторін прямокутників. Яка відмінність зелених прямокутників від жовтих?

Квадрат — це прямокутник, у якого довжини всіх сторін однакові.

2. Розглянь записи й порівняй їх.

$$89 - 52 = \square$$

$$80 - 50 = 30$$

$$9 - 2 = 7$$

$$30 + 7 = 37$$

$$89 - 50 = 39$$

$$39 - 2 = 37$$

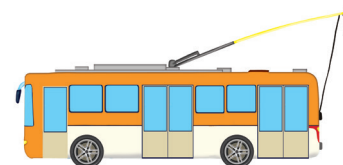
3. $46 - 23$ $59 - 37$ $75 - 14$ $88 - 65$

4. Розв'яжи задачу двома способами.

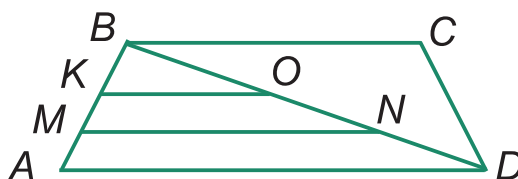
Для оздоблення святкових костюмів купили 74 м стрічки. Для спідничок використали 30 м стрічки, а для віночків — 40 м. Скільки метрів стрічки залишилося?

5. За таблицею склади й розв'яжи задачі про тролейбуси в депо.

Було	Виїхало	Залишилося
14	9	?
13	?	7
?	8	6

6. Скільки на малюнку трикутників? Випишіть їх буквені позначення.

Периметр прямокутника

1. Обчисли значення виразів, записаних лише в тих прямокутниках, які не є квадратами.

$78 - 26$

$45 + 44$

$86 - 50$

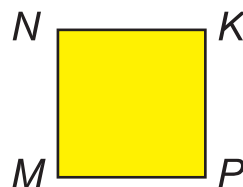
$33 + 55$

$6 + 8$

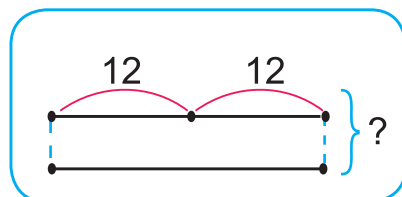
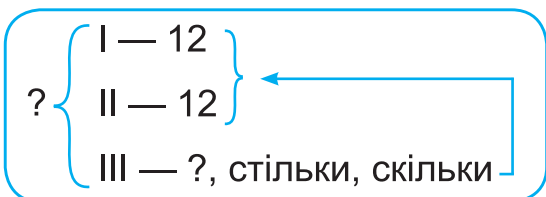
2. (Усно.)

a	10	15	29	13	58	97
$a - 7$						

3. Виміряй довжину й ширину прямокутника $ABCD$.

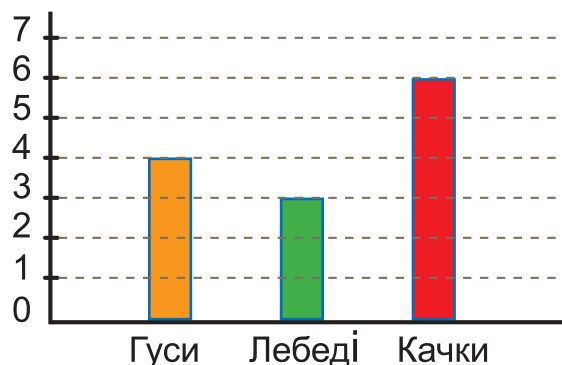

- Обчисли периметр прямокутника $ABCD$. Чи є однакові доданки в периметрі цього прямокутника?
  - Як називають прямокутник $MNKP$? Переконайся, що всі його сторони мають однакову довжину, а всі кути — прямі.
  - Обчисли периметр квадрата $MNKP$.
  - Скільки однакових доданків у периметрі квадрата?
4. У двох коробках по 12 олівців, а в третій — стільки, скільки у двох коробках разом. Скільки олівців у трьох коробках разом? Розглянь короткий запис і схему до задачі. Запиши розв'язання задачі й відповідь.

Діаграма

1. На малюнку показано, скільки гусей, лебедів і качок було в зоокутку.

Позначимо кількість гусей, лебедів і качок стовпчиками і одержимо **діаграму**.

2. $49 - 3$ $13 + 6$ $61 + 34$ $86 - 24$
 $49 - 30$ $13 + 60$ $22 + 43$ $97 - 36$

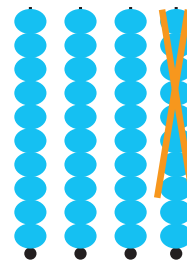
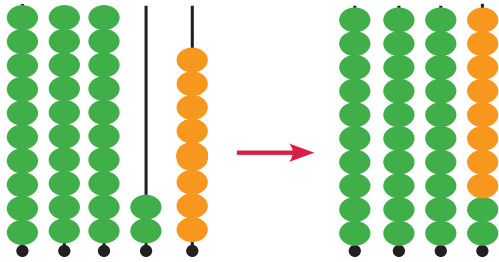
3. Обчисли периметр прямокутника.

4. Прочитай задачу. Розв'яжи її стількома способами, скількома зможеш.
 До шкільної їдальні привезли два ящики з булочками. В одному ящику було 24 булочки, а в іншому — 35. На першій перерві продали 12 булочок. Скільки булочок залишилося?
5. Ручка коштує 6 грн, а блокнот на 7 грн дорожчий. Скільки гривень коштують ручка і блокнот разом?

Випадки додавання і віднімання виду $32 + 8$, $40 - 8$

1. Розглянь малюнки та поясни, як до 32 намистинок додали 8; як від 40 намистинок відняли 8.

$$32 + 8 = \square$$

30   2

$$2 + 8 = 10$$

$$30 + 10 = 40$$

$$40 - 8 = \square$$

30   10

$$10 - 8 = 2$$

$$30 + 2 = 32$$

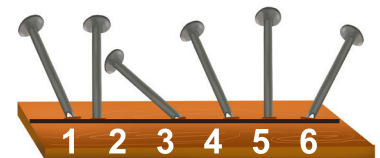
2. $60 - 3$ $100 - 7$ $80 - 6 - 50$ $56 + 4 - 6$
 $74 + 6$ $95 + 5$ $35 + 5 + 45$ $90 - 9 + 8$

3. У вагоні їхало 54 пасажери. На станції з вагона вийшло 20 жінок й 14 чоловіків. Скільки пасажирів залишилось у вагоні? Розв'яжи задачу двома способами.

4. Від 98 відними по 22 стільки разів, скільки це можливо.

- Чи можна таке віднімання записати однією рівністю?

5. Ігор мав забити в дошку цвяхи під прямим кутом до лінії. Визначте номери цвяхів, які він забив неправильно.

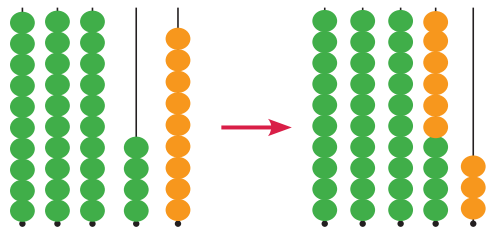
6. Накресли відрізок, на 3 дм коротший, ніж 40 см.

- 7.

Випадки додавання і віднімання виду $34 + 9$, $34 - 9$.

Перевірка додавання

1. Розглянь малюнки й поясни, як до 34 намистинок додали 9 намистинок; як від 34 намистинок відняли 9 намистинок.

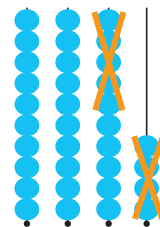

$$34 + 9 = \square$$

6 3

$$34 + 6 = 40$$

$$40 + 3 = 43$$

$$34 - 9 = \square$$

4 5

$$34 - 4 = 30$$

$$30 - 5 = 25$$

2. Обчисли з поясненням.

$$56 + 7$$

$$43 + 8$$

$$36 - 7$$

$$84 - 9$$

3. Розв'яжи задачу двома способами.

У бідоні було 30 кг меду. Пасічник продав першому покупцеві 6 кг, а другому — 3 кг. Скільки кілограмів меду залишилося в бідоні?

4. **Доданок**   **Доданок**   **Сума**

$$3 + 4 = 7$$

$$7 - 3 = 4$$

$$7 - 4 = 3$$

Пригадай!

Якщо від суми відняти перший доданок, то одержимо другий доданок.

Якщо від суми відняти другий доданок, то одержимо перший доданок.

- Цей зв'язок між сумою й доданками використовують для перевірки додавання.

Якщо при відніманні від суми одного з доданків одержуємо інший доданок, то додавання виконано правильно.

5. Виконай додавання й зроби перевірку.

$$48 + 30$$

$$20 + 37$$

$$24 + 5$$

$$24 + 53$$

Задачі на знаходження третього доданка

1. Перевір, чи правильно песик Радик записав рівності. Де потрібно, виправ помилки.

$$56 - 8 - 15 = 33$$

$$63 + 7 + 22 = 92$$

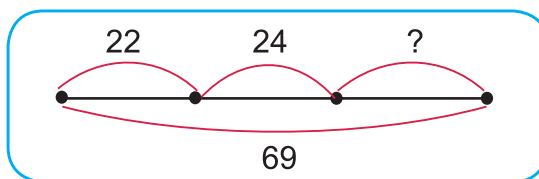
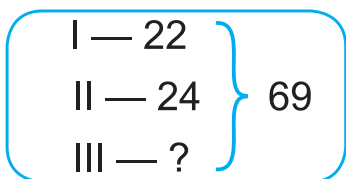
$$27 + 32 + 4 = 52$$

$$36 + 8 - 32 = 2$$

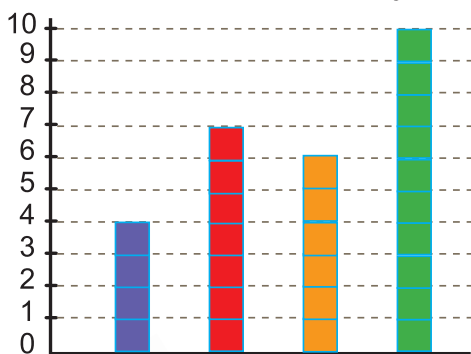

2. $6 \text{ дм} \bigcirc 60 \text{ см}$ $20 \text{ дм} \bigcirc 2 \text{ м}$ $1 \text{ м } 7 \text{ дм} \bigcirc 1 \text{ м } 7 \text{ см}$
 $5 \text{ см} \bigcirc 5 \text{ дм}$ $4 \text{ м} \bigcirc 9 \text{ дм}$ $8 \text{ дм} \bigcirc 1 \text{ м}$

3. У спортзалі було 20 учнів. На перерві із залу вийшло 7 учнів і увійшло 12. Скільки учнів стало в спортзалі?
4. У трьох класах разом 69 учнів. У першому класі 22 учні, у другому — 24. Скільки учнів у третьому класі?

5. Для приготування обіду мама принесла овочі. Прочитай з діаграми, які овочі й скільки штук кожного виду принесла мама.

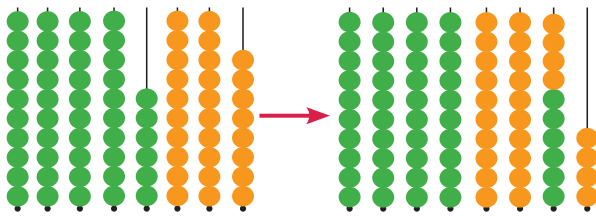
- На скільки менше помідорів, ніж картоплин, принесла мама?
- Скільки разом бурячків, морквин і картоплин принесла мама?

6. На одній шальці терезів лежить цеглина, а на другій — півцеглини і гиря масою 2 кг. Шальки зрівноважені. Визнач масу цеглини.

Випадки додавання і віднімання виду $46 + 28$, $46 - 28$

1. Розглянь малюнки й поясни, як до 46 намистинок додали 28 намистинок; як від 46 намистинок відняли 28 намистинок.

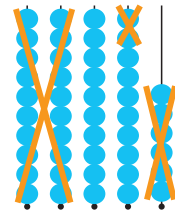
$$46 + 28 = \square$$

40	6	20	8
----	---	----	---

$$40 + 20 = 60$$

$$6 + 8 = 14$$

$$60 + 14 = 74$$

$$46 - 28 = \square$$

20	8
----	---

$$46 - 20 = 26$$

$$26 - 8 = 18$$

2. Обчисли з поясненням.

$37 + 45$

$29 + 55$

$72 - 35$

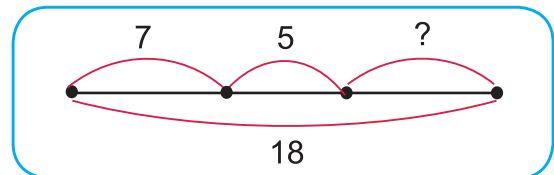
$64 - 46$

3. До умови задачі склади такі запитання, щоб задача розв'язувалася: а) однією дією; б) двома діями.

У танцювальний гурток ходить 18 дівчаток, а хлопчиків — на 3 менше.

4. Троє грибників знайшли 18 грибів. Перший знайшов 7 грибів, другий — 5. Скільки грибів знайшов третій грибник?

I — 7 гр.	} 18 гр.
II — 5 гр.	
III — ?	

5. Назви цифри, якими позначені: а) прямокутники; б) не прямокутники; в) не квадрати.

- *Перевір себе*: прямокутників — 4, не прямокутників — 2, не квадратів — 5.

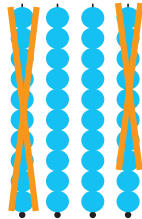
Випадок віднімання виду $40 - 18$

1. Поясни прийоми додавання й віднімання виразів.

$$54 + 18$$

$$54 - 18$$

2. Розглянь малюнок і поясни, як від 40 намистинок відняли 18 намистинок.

$$40 - 18 = \square$$

$$40 - 10 = 30$$

$$30 - 8 = 22$$

$$40 - 18 = 40 - ? - ?$$

3. Обчисли з поясненням.

$$50 - 48$$

$$100 - 35$$

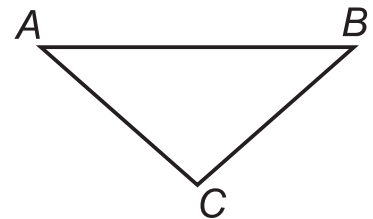
$$90 - 21$$

$$70 - 64$$

4. У лотку було 90 порцій морозива. За день продали 20 порцій ескімо й 10 порцій пломбіру. Скільки порцій морозива залишилося в лотку? (Розв'яжи задачу трьома способами).

5. Периметр трикутника ABC дорівнює 48 см. Довжина сторони AB дорівнює 18 см, сторони AC — 16 см. Обчисли довжину сторони BC .

6. Сума двох чисел дорівнює 13. Які це можуть бути числа? Запиши стільки рівностей, скільки зможеш.

7. (Усно). У якому вулику живе кожна бджілка?

$$65 - 26$$

$$7 + 9$$

$$47 + 47$$

63

Перевірка віднімання

1. Зменшуване Від'ємник Різниця

$$7 - 4 = 3$$

$$3 + 4 = 7$$

$$7 - 3 = 4$$

Пригадай!

Якщо до різниці додати від'ємник, то одержимо зменшуване.

Якщо від зменшуваного відняти різницю, то одержимо від'ємник.

- Зв'язок між різницею, від'ємником і зменшуваним використовують для перевірки віднімання.

Якщо при додаванні різниці й від'ємника одержимо зменшуване, то віднімання виконане правильно.

Якщо при відніманні від зменшуваного різниці одержимо від'ємник, то віднімання виконане правильно.

2. Виконай віднімання і зроби перевірку дією додавання.

$12 - 3$

$36 - 20$

$60 - 7$

$70 - 32$

3. Виконай віднімання і зроби перевірку дією віднімання.

$14 - 6$

$23 - 7$

$80 - 4$

$50 - 23$

4. За таблицями склади й розв'яжи задачі.

<i>Було</i>	50 грн і 20 грн
<i>Витратили</i>	30 грн
<i>Залишилося</i>	?

<i>Було</i>	100 грн
<i>Витратили</i>	62 грн і 10 грн
<i>Залишилося</i>	?

5. Які числа пропущені?

Дужки. Порядок виконання дій у виразах з дужками

1. Обчисли. Виконай перевірку.

$36 + 35$

$49 - 22$

$18 + 57$

$70 - 34$

2. $72 \bigcirc 36 + 35$ $46 - 23 \bigcirc 25$ $35 + 17 \bigcirc 81 - 29$

$84 \bigcirc 100 - 16$ $90 \bigcirc 27 + 73$ $94 - 49 \bigcirc 18 + 26$

3. Усно обчисли:

а спочатку знайди суму чисел 9 і 5, а потім відними її від 20;

б спочатку знайди різницю чисел 10 і 6, а потім відними її від 11.

Якщо у виразі на дві дії спочатку потрібно обчислити суму чи різницю, то її записують у дужках.

• Записи **а** і **б** відповідають таким виразам з дужками:

а $20 - (9 + 5)$

б $11 - (10 - 6)$

Якщо вираз містить дужки, то першою виконують дію, записану в дужках.

4. Склади й обчисли вирази.

- До числа 7 додати різницю чисел 56 і 9.
- Від числа 47 відняти суму чисел 30 і 15.
- Від числа 15 відняти різницю чисел 90 і 76.

5. Склади й розв'яжи задачу за малюнком.

6. Акація нижча від тополі на 6 м, але вища від черемхи на 5 м. Яка різниця між висотою черемхи і тополі? Котре дерево вище?

Годинник. Хвилинка

1.

На годиннику **коротка** стрілка вказує на годину. Вона проходить від однієї великої рисочки до другої за 1 годину. **Довга** стрілка вказує на хвилини. Вона проходить від однієї маленької рисочки до другої за 1 хвилину.

Слово **хвилинка** скорочено позначають так: **хв.** Годинник показує 10 год 1 хв.

У годині 60 хвилин.
1 год = 60 хв

- Визнач, котру годину показують годинники.

2. Прочитай вирази. Обчисли їх значення.

$$4 + (2 + 3)$$

$$(4 + 2) + 3$$

$$(4 + 5) - 2$$

$$4 + (5 - 2)$$

$$10 - (3 + 4)$$

$$(10 - 3) + 4$$

3. До кожної задачі вибери вираз. Для кожного виразу поясни, про що дізнаємося першою дією; другою. Запиши розв'язання задач.

а) В автобусі їхало 12 пасажирів. На зупинці 7 пасажирів вийшло, а 4 зайшло. Скільки пасажирів стало в автобусі?

б) В автобусі їхало 12 пасажирів. На першій зупинці вийшло 7 пасажирів, а на другій — 4. Скільки пасажирів залишилося в автобусі?

$$12 - (7 + 4)$$

$$12 - 7 + 4$$

4.

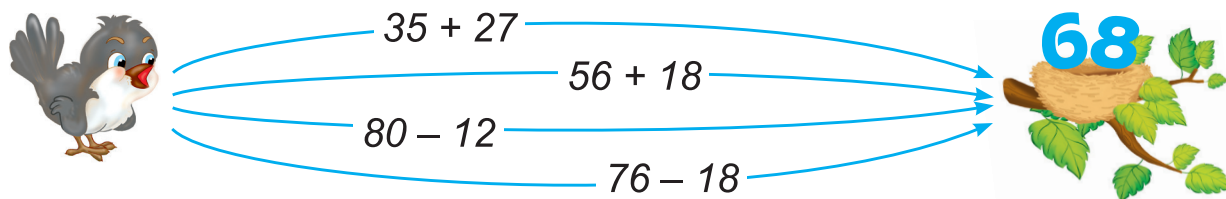
Віднови цифри.

$$100 - \blacksquare 3 = 7 \blacksquare$$

$$54 - 3 \blacksquare = \blacksquare 8$$

Визначення часу за годинником

1. Якою дорогою пташка полетить до гнізда?

2. $50 - (50 - 16)$

$49 + (7 + 15)$

$80 - (7 + 9)$

$93 - (62 + 9)$

$59 + (70 - 35)$

$62 - (15 - 6)$

3. Котру годину показують годинники?

• Котру годину вони покажуть через 10 хв?

4. Використовуючи дужки, запиши вирази.

• Перший доданок — 16, другий доданок — різниця чисел 25 і 6.

• Зменшуване — 100, від'ємник — сума чисел 37 і 39.

• Число 19 збільшити на суму чисел 50 і 12.

• Число 73 зменшити на різницю чисел 15 і 7.

5. $5 \text{ м } 6 \text{ дм} = \blacksquare \text{ дм}$ $7 \text{ дм } 1 \text{ см} = \blacksquare \text{ см}$ $1 \text{ м } 5 \text{ дм} = \blacksquare \text{ дм}$

6. Якого інструмента достатньо, щоб з'ясувати, чи є чотирикутник $ABCD$ прямокутником?

7. Склади й розв'яжи задачу за таблицею.

Було	Доклали	Використали	Стало
 10 кг	 6 кг	 2 кг	?

Додавання й віднімання іменованих чисел

1. $1 \text{ м} - 2 \text{ дм}$ $1 \text{ м} - 20 \text{ см}$ $1 \text{ дм} + 4 \text{ см}$
 $1 \text{ м} - 5 \text{ дм}$ $1 \text{ м} - 32 \text{ см}$ $2 \text{ дм} - 15 \text{ см}$

Зразок: $1 \text{ м} - 2 \text{ дм} = 10 \text{ дм} - 2 \text{ дм} = 8 \text{ дм}$

2. Розглянь записи й порівняй їх.

$$47 + 28 = \square$$

$$40 + 20 = 60$$

$$7 + 8 = 15$$

$$60 + 15 = 75$$

$$47 + 20 = 67$$

$$67 + 8 = 75$$

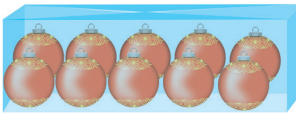

3. $39 + 14$ $62 + 28$ $46 + 35$ $54 + 27$

4.

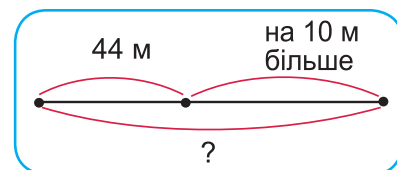

- Котру годину показує годинник?
- Через 10 хв розпочнеться другий урок. О котрій годині розпочнеться другий урок?

5. Для шкільної ялинки купили кульки трьох кольорів. Кульки продавали як у коробках, по 10 штук у кожній, так і поштучно. Розглянь таблицю і дай відповіді на запитання.

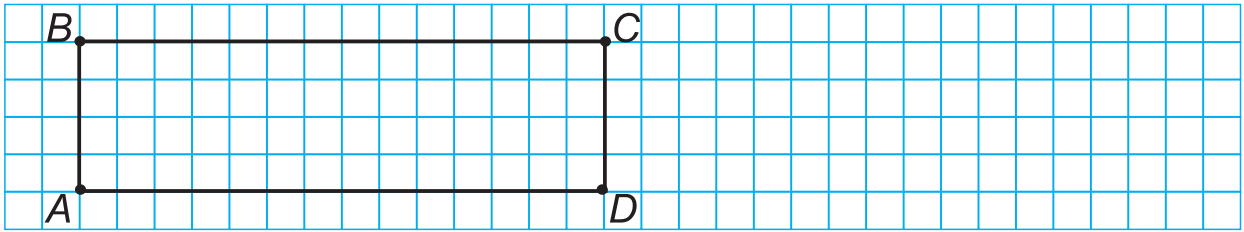
		
Червоні	3	8
Жовті	2	6
Сині	2	3

- Скільки купили коробок із червоними кульками? Скільки це кульок? Скільки всього червоних кульок купили?
  - Скільки всього купили жовтих кульок? Синіх кульок?
6. Ліля й Артемко йшли назустріч один одному. Ліля до зустрічі пройшла 44 м, а Артемко — на 10 м більше. Яку відстань пройшли Ліля й Артемко разом?

Побудова прямокутника і квадрата

1. Розглянь, як побудовано прямокутник $ABCD$ завширшки 2 см.

- Яка його довжина?
- Побудуй квадрат $MNOK$, сторона якого дорівнює 3 см.
- Обчисли периметри прямокутника й квадрата.

2. Продовж ряди чисел у межах 100.

12, 24, 36, 48, ...

100, 85, 70, ...

3. 8 м 5 дм 85 дм   7 дм 28 см   6 м 3 дм 61 дм
4 дм 40 см   6 дм 50 см   10 м 100 см

4. Ворона повідомила Радикові:

$$13 + 17 = 30$$

$$40 - 15 = 35$$

- Яке з її висловлювань істинне, а яке — хибне?
- Зміні одне з чисел, щоб перетворити хибне висловлювання на істинне.
- Як інакше можна назвати ці висловлювання?

5. Розв'яжи й порівняй задачі.

- а) Коли у вазу поставили ще 3 квітки, у ній стало 11 квіток. Скільки квіток було у вазі спочатку?
- б) Коли з коробки взяли 3 цукерки, у ній залишилось 11 цукерок. Скільки цукерок було в коробці спочатку?

6. Обчисли значення виразу $40 - 7 + 12$.

- Зміни вираз так, щоб його значення зменшилося.
(Числа й знаки дій змінювати не можна.)

Розв'язування задач

1. 2 дм 4 см ○ 21 см   5 дм 2 см ○ 25 см
3 дм 5 см ○ 32 см   4 дм 8 см ○ 46 см

2. У Романка було 100 грн. Спочатку він купив квиток у кіно за 40 грн, а потім морозиво за 14 грн. Скільки гривень залишилося в Романка? Розв'яжи задачу двома способами.

3. Розглянь таблицю. Дай відповіді на запитання.

	Ціна	Кількість	Вартість
	5 грн	3	☐
	3 грн	2	☐

- Яка ціна ручки? Олівця?
  - Скільки купили ручок? Олівців?
  - Скільки заплатили за ручки? За олівці?
  - На скільки гривень більша вартість ручок, ніж олівців?
4. Маса порожнього ящика 2 кг, а маса яблук у ньому — a кг. Маса ящика з яблуками становить $(2 + a)$ кг. Обчисли масу ящика з яблуками, якщо в нього насипали:

а) 14 кг яблук ($a = 14$)

б) 9 кг яблук ($a = 9$)

5. У Радика й зайчика морквин було порівну. Зайчик віддав Радикові 2 морквини. На скільки більше морквин стало в Радика, ніж у зайчика?

6. Різниця двох чисел дорівнює 9. Які це можуть бути числа? Запишіть п'ять рівностей.

Центнер

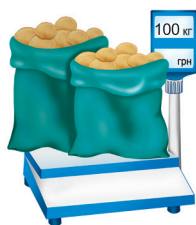
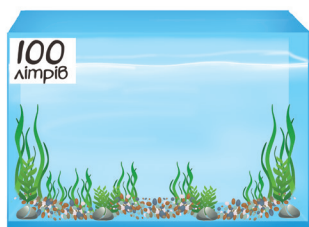
1. $72 - 15 - 28$ $46 + (34 - 17)$ $84 - (56 - 29)$
 $72 - (15 + 28)$ $46 + 34 - 17$ $84 - 56 + 29$

2. Масу великих вантажів вимірюють **цeнтнерами**.

Центнер скорочено позначають так: **ц**.

$$1 \text{ ц} = 100 \text{ кг}$$

- Розглянь об'єкти, які можуть мати масу 1 ц.

3. Маса свині 1 ц, а теля на 30 кг легше. Яка маса теляти?

4. $100 \text{ кг} \bigcirc 1 \text{ ц}$ $2 \text{ ц} - 1 \text{ ц} \bigcirc 10 \text{ кг}$ $1 \text{ ц} \bigcirc 99 \text{ кг} + 1 \text{ кг}$
 $1 \text{ ц} \bigcirc 80 \text{ кг}$ $1 \text{ ц} + 1 \text{ ц} \bigcirc 100 \text{ кг}$ $60 \text{ кг} + 30 \text{ кг} \bigcirc 1 \text{ ц}$

5. У кожній із двох вантажівок привезли по 16 ц кавунів, а в третій — на 18 ц більше, ніж у перших двох разом. Скільки центнерів кавунів привезли в третій вантажівці?

6. Побудуй прямокутник, довжина якого 12 см, а ширина на 9 см менша. Обчисли периметр цього прямокутника.

7. Які числа пропущені?

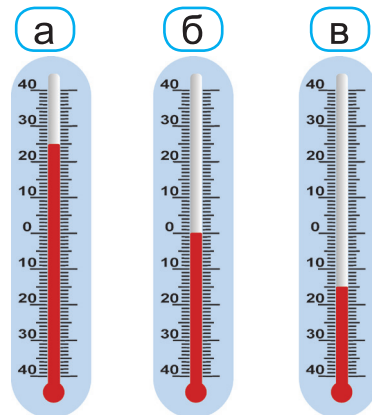

Термометр

1. Розглянь термометри та прочитай, яку температуру повітря вони показують.

- а) 25 градусів вище нуля, або 25 градусів тепла.
- б) 0 градусів.
- в) 15 градусів нижче нуля, або 15 градусів морозу.

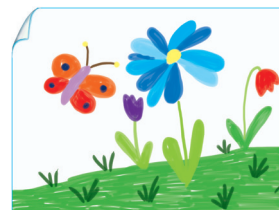
• Подивися вдома, яку температуру повітря показують термометри в кімнаті й за вікном.

2. На виставку 2 «А» клас здав 16 малюнків, 2 «Б» — на 7 малюнків менше, а 2 «В» стільки малюнків, скільки 2 «А» і 2 «Б» класи здали разом. Скільки малюнків здав на виставку 2 «В» клас?

2 «А» — 16 м.
 2 «Б» — на 7 м. менше
 2 «В» — ?, стільки, скільки

3. Обчисли. Виконай перевірку.

$29 + 36$

$43 + 47$

$82 - 65$

$76 - 39$

4. За короткими записами склади й розв'яжи задачі.

а) 18   12   ?
 ───────────
 45

б) — 35 грн
 — на 30 грн дорожчий } ?

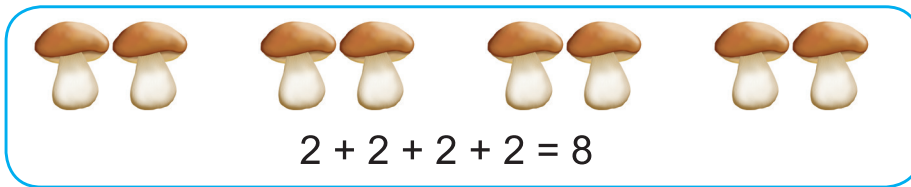
5. Визнач, котра година, якщо відомо, що годинник ліворуч спішить на 10 хв, а годинник праворуч запізнюється на 5 хв.

Арифметичні дії множення і ділення

Дія множення

1. Скільки всього грибочків?

Додавання однакових доданків називають **множенням**.

Знак дії множення — крапка ($\cdot$).

Суму однакових доданків можна записати так: $2 + 2 + 2 + 2 = 2 \cdot 4$

У виразі $2 \cdot 4$ перше число (2) показує доданок, який повторюється, а друге число (4) — скільки разів він повторюється.

Рівність $2 \cdot 4 = 8$ читається так: «Два помножити на чотири дорівнює вісім», або «По два взяти чотири рази буде вісім».

2. Запиши вирази.

• 3 помножити на 5.

• 5 помножити на 3.

• По 8 взяти 6 разів.

• По 6 взяти 8 разів.

3. Скільки ягід на малюнках **а** і **б**?

• Запиши рівності спочатку додаванням, а потім — множенням.

4. Заміни додавання множенням.

$$6 + 6$$

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7$$

$$9 + 9 + 9$$

$$15 + 15$$

$$24 + 24 + 24$$

$$10 + 10 + 10 + 10$$

5. Коли з банки спочатку відлили 3 склянки соку, а потім — ще 2, у ній залишилось 4 склянки. Скільки склянок соку було в банці спочатку?

Множники. Добуток

1. Запиши суми за допомогою знаку множення.

$5 + 5 + 5 + 5$

$8 + 8 + 8 + 8 + 8$

$12 + 12 + 12$

$13 + 13 + 13$

$10 + 10 + 10 + 10$

$15 + 15 + 15 + 15$

2. Розкажи, яке число береться доданком у кожному виразі та скільки разів повторюється цей доданок.

$3 \cdot 4$

$6 \cdot 5$

$22 \cdot 3$

$18 \cdot 2$

- Заміни вирази на множення виразами на додавання.

Зразок: $3 \cdot 4 = 3 + 3 + 3 + 3$

3. Прочитай, як називають числа при множенні.

Перший множник	Другий множник	=	Добуток
5	3	=	15
Добуток			

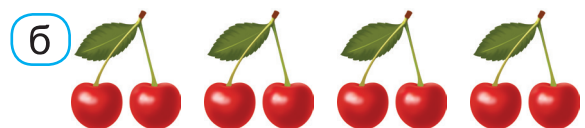
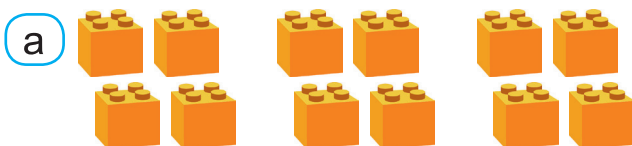
- Назви числа в рівностях.

$2 \cdot 5 = 10$

$3 \cdot 4 = 12$

$6 \cdot 3 = 18$

4. Склади за малюнками вирази на множення й обчисли їх значення дією додавання.

5. Запиши розв'язання задач спочатку дією додавання, а потім — дією множення.

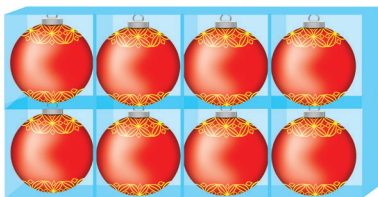
а) У коробці 6 олівців. Скільки олівців у 4 таких коробках?

б) Маса пакета борошна 3 кг. Чому дорівнює маса 5 таких пакетів?

Переставний закон множення

1. Розглянь малюнки й розкажи, як діти обчислювали.

а

Олеся $2 + 2 + 2 + 2 = 2 \cdot 4 = 8$

Олег $4 + 4 = 4 \cdot 2 = 8$

Отже, $2 \cdot 4 = 4 \cdot 2$

б

Ігор $3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 3 \cdot 5 = 15$

Віра $5 + 5 + 5 = 5 \cdot 3 = 15$

Отже, $3 \cdot 5 = 5 \cdot 3$

Від переставляння множників добуток не змінюється.

Це — **переставний закон множення**.

2. Застосуй переставний закон множення й обчисли за зразком.

Зразок: $2 \cdot 14 = 14 \cdot 2 = 14 + 14 = 28$

$3 \cdot 10$

$2 \cdot 35$

$3 \cdot 9$

$2 \cdot 8$

$4 \cdot 12$

$2 \cdot 24$

3. Заміни множення додаванням і обчисли результати.

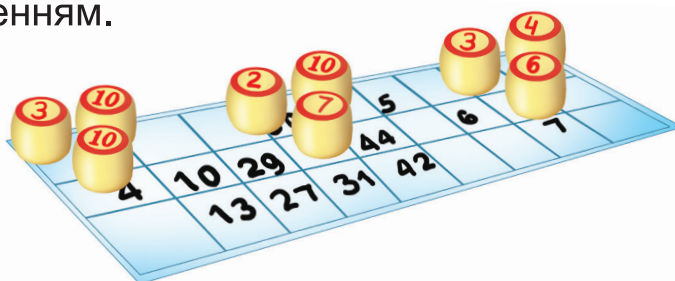
$6 \cdot 4$

$10 \cdot 5$

$7 \cdot 3$

$34 \cdot 2$

4. Скільки всього барилець у гравця в лото? Запиши розв'язання додаванням і множенням.

Множення з числами 1 і 0

1. Порівняй, не виконуючи обчислень.

$5 + 5 + 5 \bigcirc 5 \cdot 2$

$2 + 2 + 2 + 2 \bigcirc 2 \cdot 5$

$3 \cdot 4 \bigcirc 3 + 3 + 3$

$4 \cdot 3 \bigcirc 4 + 4 + 4$

2. Обчисли значення тих виразів, у яких додавання можна замінити множенням.

$12 + 12 + 12$

$6 + 6 + 6 + 6$

$2 + 4 + 24$

$26 + 26 + 24$

$5 + 5 + 4$

$3 + 3 + 3 + 3 + 3$

3. Заміни дію множення дією додавання й обчисли значення виразів.

$1 \cdot 4$

$1 \cdot 6$

$0 \cdot 5$

$0 \cdot 4$

- Яке число отримали при множенні 1 на 4? При множенні 0 на 5?

При множенні числа 1 на будь-яке число отримаємо те саме число.

$$1 \cdot a = a$$

При множенні числа 0 на будь-яке число отримаємо 0.

$$0 \cdot a = 0$$

4. $1 \cdot 7$

$1 \cdot 5 - 2$

$0 \cdot 3$

$0 \cdot 6 + 4$

5. Добутки $3 \cdot 1$, $4 \cdot 0$ не можна замінити додаванням однакових доданків. Прочитай правила, які застосовують при множенні на 1 і на 0.

При множенні будь-якого числа a на 1 в добутку одержуємо число a .

$$a \cdot 1 = a$$

При множенні будь-якого числа a на 0 в добутку одержуємо число 0.

$$a \cdot 0 = 0$$

6. $3 \cdot 1$

$6 \cdot 0$

$5 \cdot 1 + 4$

$8 \cdot 0 + 2$

7. Запиши вирази в порядку зменшення їх значень.

$26 + 40, \quad 26 + 70, \quad 26 + 30, \quad 26 + 50, \quad 26 + 10$

Таблиця множення числа 2

1. Суму однакових доданків знаходити незручно. Потрібно скласти і вивчити напам'ять таблицю множення кожного числа. Складемо таблицю множення числа 2.

2 ·	2	3	4	5	6	7	8	9
$2 + 2 = 4$	$2 \cdot 2 = 4$							
$2 + 2 + 2 = 6$	$2 \cdot 3 = 6$							
$2 + 2 + 2 + 2 = 8$	$2 \cdot 4 = 8$							
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10$	$2 \cdot 5 = 10$							
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 12$	$2 \cdot 6 = 12$							
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 14$	$2 \cdot 7 = 14$							
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 16$	$2 \cdot 8 = 16$							
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 18$	$2 \cdot 9 = 18$							

- Розглянь, як можна використати значення попередньої суми для обчислення значення наступної.

$$\underbrace{2 + 2 + 2}_{2 \cdot 3} + 2 = 6 + 2 = 8$$

$$\underbrace{2 + 2 + 2 + 2}_{2 \cdot 4} + 2 = 8 + 2 = 10$$

- Прочитай усю таблицю. Прочитай лише добутки. Як утворюється кожний наступний добуток із попереднього?

2. $2 + 2 + 2 \leq 2 \cdot 3$ $2 + 2 + 2 + 2 \leq 2 \cdot 5$ $2 \cdot 6 \leq 2 + 2 + 2$

3. Скільки разом коліс у семи велосипедів?

4. Ціна лінійки 26 грн. Блокнот на 14 грн дорожчий від лінійки, а зошит — на 10 грн дешевший за блокнот. Яка ціна зошита?

5. Обчисли значення буквеного виразу $72 - a$, якщо $a = 24$; $a = 48$.

6. $15 + 15 + 15 + 15 + 15 = ?$

Прості задачі на дію множення

1. Прочитай рівність.

$$2 \cdot 5 = 10$$

- На що в цій рівності вказує перший множник? Другий множник?
- Доведи дією додавання, що ця рівність правильна.

2. Запиши розв'язання і відповідь задач.

- а) Мама роздала трьом дітям по 2 персики. Скільки персиків роздала мама?
- б) У 5 пакетів розклали по 2 кг мандаринів. Скільки всього кілограмів мандаринів розклали в пакети?

3. $2 \cdot 5$ $2 + 2 + 2 + 2$ $2 \cdot 3 + 2$ $2 \cdot 4$
 $2 \cdot 6$ $2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$ $2 \cdot 7 + 2 + 2$ $2 \cdot 8$

4. $2 \cdot 4$ $2 \cdot 6$ $2 \cdot 8$ $2 \cdot 7$

5. У кожному стовпчику знайди значення другого виразу, використовуючи значення першого.

$3 \cdot 4 = 12$	$5 \cdot 6 = 30$	$2 \cdot 8 = 16$	$4 \cdot 5 = 20$
$3 \cdot 5 = \square$	$5 \cdot 7 = \square$	$2 \cdot 9 = \square$	$4 \cdot 6 = \square$

6. Серед поданих текстів вибери правильно складену задачу та розв'яжи її.

- а) У парку Люда знайшла 25 червоних кленових листків, а жовтих — на 10 більше. Скільки зелених кленових листків знайшла Люда?
- б) Після того як у магазині 8 велосипедів продали, їх залишилося 32. Скільки велосипедів було в магазині спочатку?
- в) Першого дня Марко прочитав 18 сторінок книжки, а другого дня — більше. Скільки сторінок книжки прочитав Марко другого дня?

Вирази, що включають дію множення

1. Визнач невідомі числа.

$$23 + 23 + 23 + 23 = 23 \cdot \square$$

$$17 + 17 + 17 + 19 = 17 \cdot \square + 19$$

2. $2 \cdot 3 + 6$

$2 \cdot 8 - 7$

$2 \cdot 5 + 69$

$2 \cdot 9 - 9$

$2 \cdot 2 + 22$

$2 \cdot 7 - 8$

$2 \cdot 4 + 9$

$2 \cdot 6 - 12$

3. Для офісу купили 8 наборів гелевих ручок, по 2 ручки в кожному наборі. Скільки гелевих ручок купили?

4. Мед розлили в 4 дволітрові банки. Скільки літрів меду розлили?

5. $2 \cdot 6 \bigcirc 18$

$2 \cdot 8 \bigcirc 16$

$2 \cdot 5 \bigcirc 8$

$12 \bigcirc 2 \cdot 7$

$10 \bigcirc 2 \cdot 4$

$16 \bigcirc 2 \cdot 9$

6. Випиши вирази, значення яких обчислено неправильно. Запиши правильні відповіді.

$36 + 18 - 15 = 39$

$70 - (24 + 38) = 84$

$19 - (12 - 7) = 0$

$48 + 12 - 12 = 48$

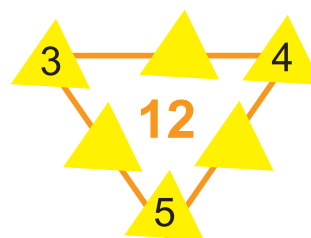
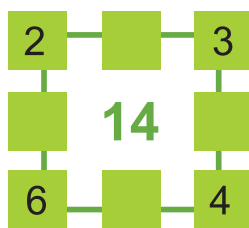
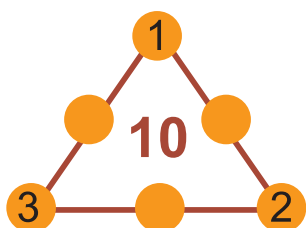
$51 - (13 - 9) = 28$

$2 \cdot 4 + 2 = 12$

7. Побудуй квадрат зі стороною 2 см. Обчисли його периметр спочатку додаванням, а потім — множенням.

8. Розглянь цікаві рамки. Добери пропущені в них числа так, щоб сума чисел вздовж кожної сторони дорівнювала числу всередині рамки.

Складені задачі, що включають дію множення

1. $0 \cdot 3$ $1 \cdot 6$ $1 \cdot 6 + 4$ $0 \cdot 5 + 5$
 $5 \cdot 1$ $7 \cdot 0$ $8 \cdot 0 + 2$ $9 \cdot 1 - 9$

2. Добери такі числа, щоб рівності були правильними.

$$2 \cdot 4 + 2 = 2 \cdot \square$$

$$2 \cdot 8 - 2 = 2 \cdot \square$$

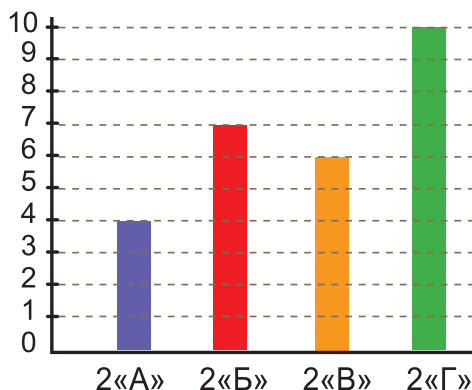
$$2 \cdot 6 + 2 = 2 \cdot \square$$

$$2 \cdot 7 - 2 = 2 \cdot \square$$

3. Іванко купив 3 набори по 2 батарейки. 4 батарейки він використав для іграшкової залізної дороги. Скільки батарейок залишилося у Іванка?

4. У скарбничці було 8 купюр по 2 грн і одна купюра — 10 грн. Скільки грошей було у скарбничці?

5. На діаграмі зображено участь другокласників у шкільному хорі.

- На скільки менше в хорі учнів 2 «Г», ніж 2 «Б»?
- На скільки більше в хорі учнів 2 «Б», ніж 2 «А»?
- Скільки всього другокласників співає в шкільному хорі?

6. Ігор купив вафлі за 12 грн, сік за 15 грн, і в нього залишилося ще 3 грн. Розкажи, про що ти дізнаєшся, якщо обчислиш значення виразів.

$$12 + 15$$

$$15 - 12$$

$$12 + 15 + 3$$

7. Обчисли та зроби перевірку.

$$39 + 15$$

$$82 - 28$$

$$70 - 54$$

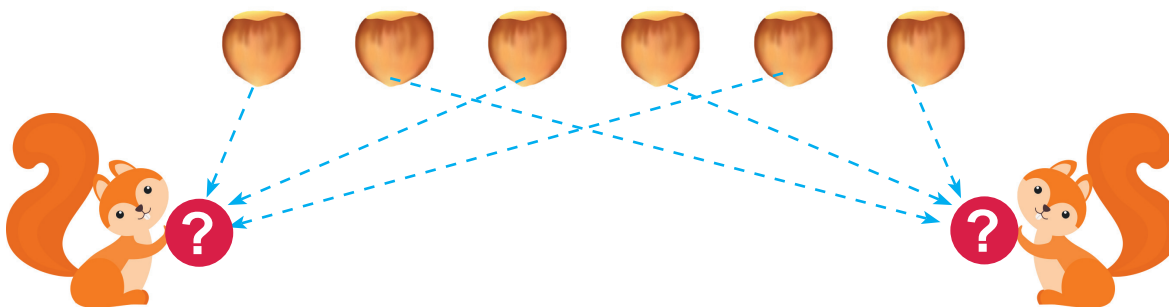
$$23 + 48$$

Дія ділення. Ділення на рівні частини

1. (Усно).

2. Дві білочки розділили між собою порівну 6 горішків. По скільки горішків одержала кожна білочка?

Кожна білочка одержала 3 горішки. Розв'язання задачі можна записати так:

$$6 : 2 = 3$$

Коли об'єкти треба **поділити** на рівні частини, розв'язання записують за допомогою дії **ділення**. Знак ділення — дві крапки ($:$).

Рівність $6 : 2 = 3$ читають так: «Шість поділити на два дорівнює трьом».

3. Поділи 8 паличок на 4 рівні частини. Запиши рівність на ділення.

4. На уроці учні виготовили 8 рожевих ялинкових прикрас, блакитних — на 5 більше, ніж рожевих, а жовтих — на 7 більше, ніж блакитних. Скільки жовтих прикрас виготовили учні?

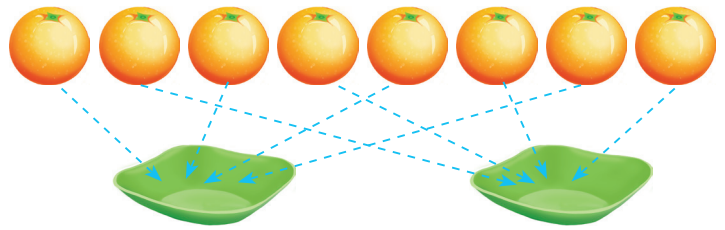

5. У кількох котиків разом 6 вушок. Скільки в них хвостиків?

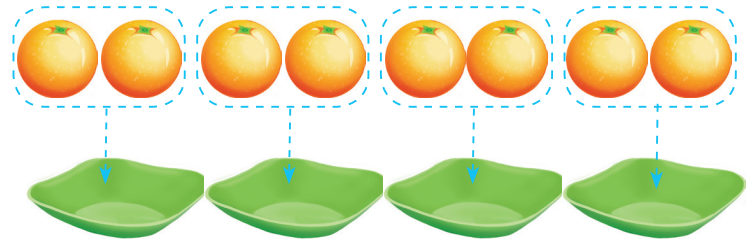
Ділення на вміщення

1. За кожним малюнком поясни, як ділили апельсини і про що дізналися в кожному випадку.

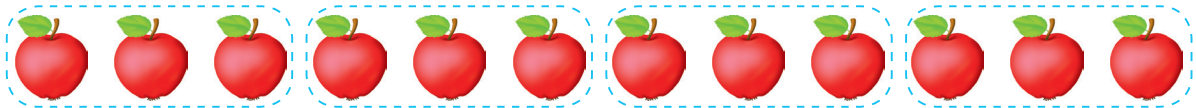
- а) 8 апельсинів розділили порівну на 2 тарілки.

- б) 8 апельсинів розділили по 2 апельсини на тарілку.

2. Прочитай задачу. Розглянь схематичний малюнок до неї.
Дітям роздали 12 яблук, по 3 яблука кожному. Скільки дітей одержали яблука?

- Запиши розв'язання задачі й відповідь.

3. У кожному стовпчику знайди значення другого виразу, використовуючи значення першого.

$3 \cdot 8 = 24$

$4 \cdot 3 = 12$

$5 \cdot 5 = 25$

$3 \cdot 9 = \square$

$4 \cdot 4 = \square$

$5 \cdot 6 = \square$

4. $2 \cdot 3 + 8$ у $2 \cdot 9 - 15$ р $0 \cdot 8 + 2$ т
 $2 \cdot 5 + 24$ б $2 \cdot 7 - 9$ и $6 \cdot 1 + 6$ з

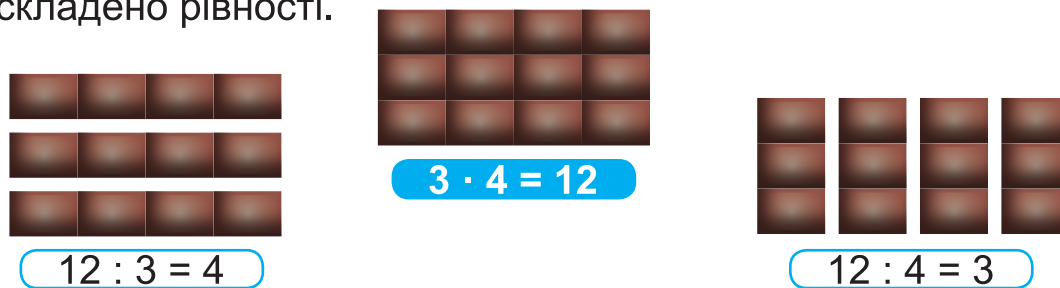
- Запиши у рядок значення виразів у порядку їх збільшення, а під ними — вказані біля відповідних виразів букви.
- Прочитай назву Державного символу України.

Зв'язок дій множення і ділення

1. Пригадай, як називають числа при множенні.

$$\begin{array}{ccccc} \text{Множник} & & \text{Множник} & & \text{Добуток} \\ \boxed{3} & \cdot & \boxed{4} & = & \boxed{12} \end{array}$$

2. Розглянь, як двома способами розділили плитку шоколаду. Поясни, як складено рівності.

- Прочитай рівності на ділення, називаючи числа так, як у рівності на множення.

Якщо добуток поділити на один із множників,
то отримаємо інший множник.

3. Із кожної рівності на множення склади дві рівності на ділення.

$$2 \cdot 9 = 18$$

$$4 \cdot 5 = 20$$

4. Прочитай задачі. Розглянь схеми до них. Запиши розв'язання і відповіді.

- а) Данилко розділив 8 морквин порівну між 2 кроликами. Скільки морквин одержав кожний кролик?

- б) Данилко приніс кроликам 8 морквин і роздав по 2 морквини кожному кроликові. Скільки кроликів було в Данилка?

5. $2 \cdot 4 + 14$

$2 \cdot 7 - 8$

$2 \cdot 9 + 35$

$2 \cdot 6 - 7$

Ділення на 1 і ділення рівних чисел. Розв'язування задач виразом

1. Доведи, що $2 \cdot 7 = 14$.
2. Із кожної рівності на множення склади дві рівності на ділення.

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$2 \cdot 5 = 10$$

3. Розглянь записи.

$$\underline{1 \cdot 6 = 6}$$

$$\underline{1 \cdot 9 = 9}$$

$$6 : 1 = 6$$

$$9 : 1 = 9$$

$$6 : 6 = 1$$

$$9 : 9 = 1$$

$$7 : 7 = ?$$

- Яке число отримуємо при діленні його на 1?
- Яке число отримуємо при діленні його на самого себе?

Ділення будь-якого числа a на 1 і ділення будь-якого числа a самого на себе можна записати так:

$$a : 1 = a$$

$$a : a = 1$$

4. Обчисли значення виразів.

$$3 : 1$$

$$4 : 1 + 6$$

$$5 : 5$$

$$3 : 3 + 5$$

$$5 : 1$$

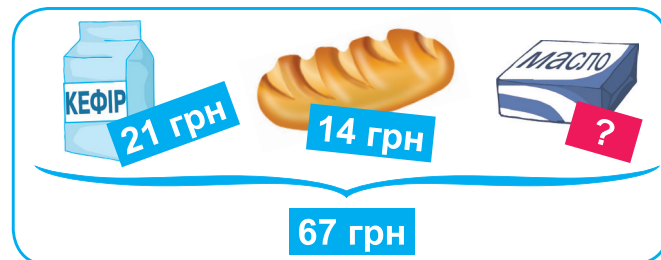
$$6 : 1 + 7$$

$$7 : 7$$

$$8 : 8 - 1$$

5. Назар купив 5 аркушів кольорового паперу по 2 грн за кожний й один аркуш за 3 грн. Скільки всього гривень заплатив Назар за кольоровий папір?

6. За малюнком склади задачу. Поясни за записами, як поступово склали вираз розв'язання задачі.

1) $(21 + 14)$ грн — заплатили за кефір і батон.

2) $67 - (21 + 14)$ грн — заплатили за масло.

$$67 - (21 + 14) = \square$$

Ділення числа 0. Неможливість ділення на 0

1. (Усно).

$$15 : 1 - 8$$

$$26 : 1 + 15$$

$$11 : 11 + 9$$

$$29 : 29 - 0$$

$$6 : 6 + 6$$

$$6 : 1 + 6$$

2. Розглянь записи.

$$\underline{0 \cdot 7 = 0}$$

$$\underline{0 \cdot 5 = 0}$$

$$\underline{0 \cdot 9 = 0}$$

$$0 : 7 = 0$$

$$0 : 5 = 0$$

$$0 : 9 = 0$$

- Яке число отримуємо при діленні 0 на 7? На 5? На 9?

При діленні числа 0 на будь-яке число отримуємо 0.

$$0 : a = 0$$

$$a : 0$$

СТОП!

На 0 ділити не можна!

3.

$$0 \cdot 6 + 8$$

$$0 \cdot 6 : 6$$

$$0 : 9 : 1$$

$$0 : 10 - 0$$

$$0 \cdot 8 : 2$$

$$0 : 4 + 0$$

4. Розв'яжи задачу поступовим складанням виразу.

Купили 4 упаковки економних ламп, по 2 штуки в кожній, і 6 звичайних ламп. Скільки всього ламп купили?

Економних — 4 уп. по 2 л.
Звичайних — 6 л. } ?

1) $2 \cdot 4$ (л.) — економних.

2) $\square \cdot \square + \square$ (л.) — усього.

$$\square \cdot \square + \square = \square \text{ (л.)}$$

5. Знайдіть на рисунку 4 ламані, кінцями яких є точки A і B.

Таблиця ділення на 2

1. Розглянь, як з кожної рівності таблиці множення числа 2 склали рівність на ділення на 2.

$2 \cdot 2 = 4 \rightarrow$

$4 : 2 = 2$

$2 \cdot 6 = 12 \rightarrow$

$12 : 2 = 6$

$2 \cdot 3 = 6 \rightarrow$

$6 : 2 = 3$

$2 \cdot 7 = 14 \rightarrow$

$14 : 2 = 7$

$2 \cdot 4 = 8 \rightarrow$

$8 : 2 = 4$

$2 \cdot 8 = 16 \rightarrow$

$16 : 2 = 8$

$2 \cdot 5 = 10 \rightarrow$

$10 : 2 = 5$

$2 \cdot 9 = 18 \rightarrow$

$18 : 2 = 9$

- Прочитай таблицю ділення на 2.
- Прочитай рівності на множення і відповідні їм рівності на ділення.
- Доведи, що $8 : 2 = 4$ $12 : 2 = 6$ $10 : 2 = 5$.

Зразок: $8 : 2 = 4$, тому що $2 \cdot 4 = 8$.

2. Користуючись таблицею ділення на 2, обчисли значення виразів.

$6 : 2 + 3$

$12 : 2 - 4$

$10 : 2 - 5$

$8 : 2 + 5$

$18 : 2 + 7$

$14 : 2 - 2$

3. На клумбі 14 троянд висадили порівну у 2 ряди. Скільки троянд в одному ряду?
4. У 2 пакети розсипали порівну 6 кг цукру. Скільки кілограмів цукру було в одному пакеті?
5. Обчисли значення виразів. Зроби перевірку.

$83 - 29$

$37 + 35$

$72 - 53$

$26 + 48$

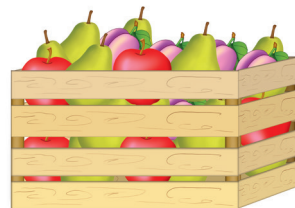
6. Купили 3 кг яблук, 5 кг груш і 4 кг слив. Розкажи, про що ти дізнаєшся, якщо обчислиш значення виразів.

$5 \text{ кг} - 3 \text{ кг}$

$3 \text{ кг} + 4 \text{ кг}$

$3 \text{ кг} + 5 \text{ кг} + 4 \text{ кг}$

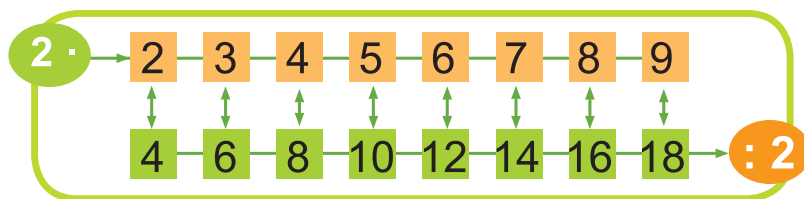
$(3 \text{ кг} + 5 \text{ кг}) - 4 \text{ кг}$

Розв'язування задач

1. За структурним записом розкажи спочатку таблицю множення числа 2, а потім — таблицю ділення на 2.

2. $14 : 2 : 1$ $18 : 2 : 9$ $0 : (10 : 2)$ $(25 - 9) : 2$
 $2 \cdot 8 : 2$ $2 \cdot 4 : 8$ $12 : 2 : 2$ $16 : 2 : 2$

3. У шести кабінетах офісу встановили по 2 комп'ютери, а в залі — 8 комп'ютерів. На скільки більше комп'ютерів у кабінетах, ніж у залі?

- Запиши розв'язання задачі виразом.
- Про що можна дізнатися, обчисливши значення виразів?

$2 \cdot 3$

$2 \cdot 5$

$2 \cdot 5 - 8$

$2 \cdot 6 + 8$

4. Склади й розв'яжи задачу за таблицею.

Було	Використали	Стало
4 пакети по 2 кг	?	5 кг

5. У господаря були кролі. Він докупив ще 15 кролів і розсадив їх усіх у 9 кліток, по 2 кролі в кожну. Скільки кролів було в господаря спочатку?

Було — ?	}	9 кліток по 2 кролі
Докупив — 15 кр.		

- Запиши розв'язання задачі діями.
- Обери вираз, яким можна записати розв'язання цієї задачі.

$2 \cdot 9 + 15$

$2 \cdot 9 - 15$

Ділене, дільник, частка

1. Прочитай, як називають числа при діленні.

$$\begin{array}{ccc} \text{Ділене} & \text{Дільник} & \text{Частка} \\ \boxed{12} & : \boxed{2} & = \boxed{6} \\ \hline & \text{Частка} & \end{array}$$

• Назви числа в рівностях.

$$8 : 2 = 4$$

$$14 : 2 = 7$$

$$16 : 2 = 8$$

2. $12 : 2 \bigcirc 5$ $6 : 2 \bigcirc 6 - 2$ $2 \cdot 4 \bigcirc 2 + 4$
 $18 : 2 \bigcirc 9$ $10 : 2 \bigcirc 10 - 2$ $2 \cdot 6 \bigcirc 2 + 6$

3. Розв'яжи задачі.

- а) Відрізок завдовжки 10 см розділили на 2 рівні частини. Яка довжина кожної частини?
- б) Відрізок завдовжки 10 см розділили на відрізки по 2 см. Скільки одержали відрізків?

• Чим подібні розв'язання обох задач? Чим вони відрізняються?

4. Накресли прямокутник, довжина якого 5 см, а ширина на 3 см менша від довжини. Обчисли периметр прямокутника.

5. У першій залі музею виставлено 37 картин, у другій — стільки само, а в третій — на 28 картин менше, ніж у першій і другій залах разом. Скільки картин виставлено в третій залі музею?

6. Обчисли значення виразу $2 \cdot a + 13$, якщо $a = 5$; $a = 7$; $a = 9$.

7. Оксанка купила ручку й отримала в касі 3 грн решти. Хотіла купити ще одну ручку, але їй не вистачило 4 грн. Скільки коштує ручка? Скільки грошей було в Оксанки спочатку?

Коло. Круг. Радіус

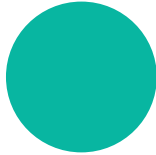
1. Математичний диктант.

- Ділене 10, дільник 2. Знайти частку.
- Частку чисел 4 і 2 помножити на 7.
- Добуток чисел 2 і 8 поділити на 16.
- Частку чисел 18 і 2 збільшити на 4.

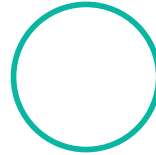
$$10 : 2 = ?$$

2. Чим відрізняються обидві фігури?

Це — круг.

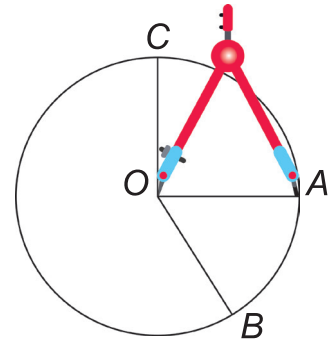

Це — коло.

Коло — це замкнена лінія, яка є межею **круга**.

3. Розглянь, як креслять коло за допомогою циркуля.

- Точка O — центр кола і круга.
- Відрізок OA — радіус кола і круга.
- Чи є радіусом відрізок OB ? Відрізок OC ?

4. Учитель роздав учням по два круги: перший — радіусом 9 см, а другий — радіусом 1 дм. Який круг більший?

5. Запиши розв'язання задачі поступовим складанням виразу.

Місткість банки — 2 л, а відра — 15 л. Для поливання вазонів водою заповнили 9 банок і відро. Скільки літрів води приготували для поливання?

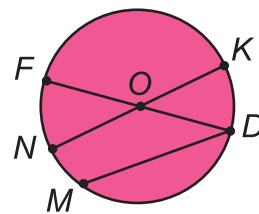
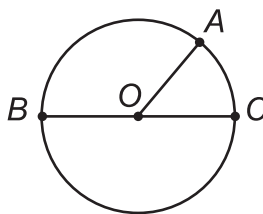
6. Юля молодша за Іру на 5 років, а Іра молодша за Юру на 2 роки.

Яка різниця в роках між найстаршою дитиною і наймолодшою?

Діаметр

1. Розглянь коло і круг.

- Назви радіуси кола.
- Назви радіуси круга.

Діаметр кола (круга) — це відрізок, який проходить через центр O кола (круга) і з'єднує дві точки кола.

- Назви діаметр кола.
- Назви діаметри круга.

Усі діаметри одного кола (круга) мають однакову довжину.
Довжина діаметра дорівнює сумі довжин двох радіусів.

2. Запиши вирази й знайди їх значення.

- Від числа 23 відняти суму чисел 7 і 8.
- Різницю чисел 13 і 6 збільшити на 10.
- Добуток чисел 2 і 7 зменшити на 6.
- До частки чисел 16 і 2 додати 18.

3. У 3 світильниках по 2 лампи, а в одному — 4 лампи.
Скільки всього ламп у цих світильниках?

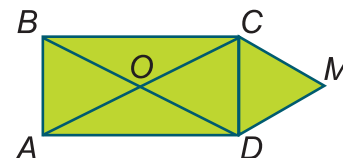

4. Котру годину показує кожний годинник?

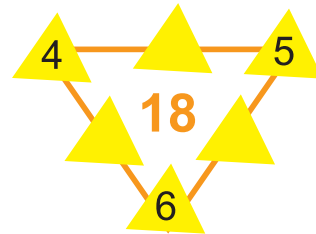
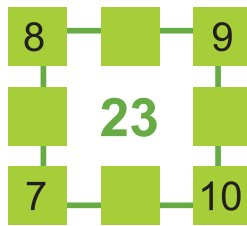
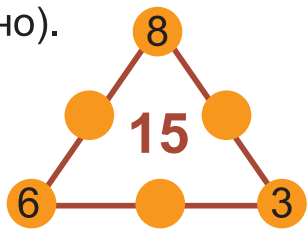
- Котра година буде на кожному годиннику через 15 хв? Через годину?

5. Полічіть, скільки на малюнку трикутників; чотирикутників. Назвіть їх.

Закріплення вивченого матеріалу

1. (Усно).

2. У кожному стовпчику знайди значення другого виразу, використовуючи значення першого.

$$3 \cdot 6 = 18$$

$$6 \cdot 4 = 24$$

$$7 \cdot 7 = 49$$

$$3 \cdot 7 = \square$$

$$6 \cdot 5 = \square$$

$$7 \cdot 8 = \square$$

3. Розв'яжи задачі.

а) Вадим розклав 12 цеглинок лего порівну у 2 коробки. Скільки цеглинок було в одній коробці?

б) Вадим розклав 12 цеглинок лего по 2 в коробку. Скільки коробок він використав для цеглинок?

• Чим подібні розв'язання обох задач? Чим вони відрізняються?

4. Прочитай, яку температуру показують термометри.

• Якої пори року температура повітря може бути такою, яку показує термометр ліворуч?

• А праворуч?

5. Добери такі числа, щоб рівності й нерівності були істинними.

$$2 \cdot 8 < 2 \cdot \square$$

$$3 \cdot 5 + 3 = 3 \cdot \square$$

$$3 \cdot 5 > 3 \cdot \square$$

$$4 \cdot 5 - 4 - 4 = 4 \cdot \square$$

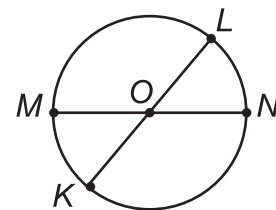
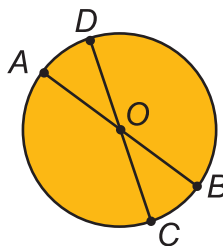
$$4 + 4 + 4 + 4 < 4 \cdot \square$$

$$2 \cdot 5 - 2 - 2 - 2 = 2 \cdot \square$$

Повторення вивченого матеріалу

1. Розглянь круг і коло.

- Випиши спочатку всі позначені радіуси круга, а потім — усі діаметри кола.
- Скільки радіусів можна провести в колі? Скільки діаметрів?

2. Розв'яжи задачі.

- а) Після того як 10 зошитів розклали порівну у 2 папки, на столі залишилося ще 3 зошити. На скільки менше залишилося зошитів на столі, ніж було в одній папці?
- б) Після того як 10 зошитів розклали в папки, по 2 зошити в кожену, на столі залишилося ще 3 порожні папки. Скільки всього було папок?
- Запиши розв'язання задач виразами.

3. Склади за коротким записом задачу про ґудзики й розв'яжи її.

На ? більше ↻
 I — 5 по 2 грн
 II — 1 за 12 грн

4. Запиши рівність: **по 2 взяти 7 разів буде ...**

- Склади з цієї рівності дві рівності на ділення.

5. Знайди довжину ламаної.

- Накресли ламану з трьох відрізків, довжина якої дорівнювала б довжині даної ламаної.

6.

Таблиця множення числа 3

1. Запиши суми за допомогою знаку множення.

$4 + 4 + 4$

$6 + 6 + 6 + 6$

$7 + 7 + 7 + 7 + 7$

2. Доведи дією додавання, що $3 \cdot 4 = 12$.

• Що показує множник 3? Множник 4?

3. Складемо таблицю множення числа 3.

3 ·	2	3	4	5	6	7	8	9
$3 + 3 = 6$	$3 \cdot 2 = 6$							
$3 + 3 + 3 = 9$	$3 \cdot 3 = 9$							
$3 + 3 + 3 + 3 = 12$	$3 \cdot 4 = 12$							
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 15$	$3 \cdot 5 = 15$							
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 18$	$3 \cdot 6 = 18$							
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 21$	$3 \cdot 7 = 21$							
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 24$	$3 \cdot 8 = 24$							
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 27$	$3 \cdot 9 = 27$							

4. Користуючись таблицею множення числа 3, обчисли значення виразів.

$3 \cdot 4 - 4$

$3 \cdot 8 - 7$

$3 \cdot 7 + 12$

$3 \cdot 6 + 5$

$3 \cdot 5 + 5$

$3 \cdot 9 - 4$

5. В одній упаковці поміщається 3 кекси. Скільки кексів у 4 таких упаковках?

6. Один пакет груш має масу 3 кг. Скільки кілограмів груш у 6 таких пакетах?

7. День Конституції українці святкують 28 червня, а День Незалежності України — 24 серпня. На які дні тижня припадають ці свята цього року? (див. календар).

Закріплення таблиці множення числа 3

1. Доведи, що $3 \cdot 3 = 9$, $10 : 2 = 5$.
2. Розкажи таблицю множення числа 3.

3.

$3 \cdot 5 - 7$	$3 \cdot 8 + 16$	$3 \cdot (15 - 6)$
$3 \cdot (3 + 3)$	$3 \cdot (92 - 85)$	$3 \cdot 4 + 34$

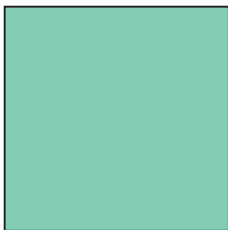
4.

$3 \bigcirc 3 + 3$	$3 + 3 + 3 + 3 + 3 \bigcirc 3 \cdot 5$	$3 \cdot 7 \bigcirc 3 \cdot 7 - 2$
$3 \cdot 5 \bigcirc 3 \cdot 5 + 1$	$3 \cdot 8 \bigcirc 3 \cdot 4$	$3 \cdot 2 \bigcirc 3 \cdot 5$

5. Привезли 100 саджанців сосни. У лісопарку висадили 86 саджанців. Решту посадили порівну біля школи і дитсадка. По скільки саджанців посадили біля школи та біля дитсадка?

6. $1 \text{ м } 2 \text{ дм} = \blacksquare \text{ дм}$ $5 \text{ дм } 8 \text{ см} = \blacksquare \text{ см}$ $20 \text{ дм} = \blacksquare \text{ м}$
7. Виміряй довжину сторони квадрата. Обчисли його периметр спочатку додаванням, а потім — множенням.

- Накресли прямокутник, довжина якого дорівнює стороні квадрата, а ширина на 1 см менша. Обчисли периметр цього прямокутника.

8. Бориско мав 2 купюри по 20 грн і 3 однакові монети. Скільки грошей мав Бориско?

- Придумайте вартість монет і розв'яжіть задачу.

Розв'язування задач

1. Добери такі числа, щоб рівності були істинними

$$3 \cdot 5 + 3 = 3 \cdot \square$$

$$3 \cdot 6 - 3 = 3 \cdot \square$$

$$3 \cdot 7 + 3 = 3 \cdot \square$$

$$3 \cdot 8 - 3 = 3 \cdot \square$$

2. Степанко 5 днів читав по 3 сторінки книжки. Після цього йому залишилося прочитати ще 9 сторінок. Скільки сторінок у книжці?

3. Розглянь малюнок.

• Обчисли, скільки треба заплатити за:

- а) масло, батон і ковбасу;
- б) банани, йогурт і батон;
- в) сметану, цукор, молоко і банани.

4. У саду росте 12 яблунь, груш — на 5 менше, ніж яблунь, а слив — на 4 більше, ніж груш. Скільки слив росте в саду?

5. У Віри було по 3 надувні кульки жовтого, червоного і блакитного кольорів. Дві кульки луснули. Скільки кульок залишилось у Віри?

6. Випиши вирази, значення яких більші від 20.

$$3 \cdot 9 - 7$$

$$2 \cdot 8 + 18$$

$$3 \cdot 4 + 16$$

$$3 \cdot 9 + 9$$

$$3 \cdot 7 - 11$$

$$2 \cdot 9 - 9$$

Повторення вивченого матеріалу

1. (Усно).

$$6 : 2 \cdot 7$$

$$3 \cdot 4 : 2$$

$$3 \cdot 6 : 2$$

$$4 : 2 \cdot 9$$

$$3 \cdot 7 - 2$$

$$3 \cdot 8 + 7$$

2. Розглянь меню й замов дві страви на обід.

М Е Н Ю	М Е Н Ю
Борщ — 20 грн	Картопляники — 22 грн
Грибна юшка — 24 грн	Вареники — 25 грн
Капусняк — 18 грн	Млинці — 32 грн
Бульйон — 16 грн	Гречаники — 34 грн

- Розглянь різні варіанти обіду з двох страв. Яка їх вартість? Запиши відповідні рівності.

3. Склади задачу про мед за коротким записом.

I — 6 л } По 2 л
II — 8 л } у ? банок

4. Звірята йшли назустріч одне одному. Вони зустрілися біля ялинки. Розглянь малюнок і обчисли відстань між їхніми нірками.

5. Для будівництва будинку господар придбав 6 ц цементу, а потім підвозив ще 5 разів по 3 ц. Скільки центнерів цементу використав господар?

6. Які числа пропущені?

Таблиця ділення на 3

1. Розкажи таблицю множення числа 3.

3 ·	2	3	4	5	6	7	8	9
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

2. Поясни, як з кожної рівності на множення числа 3 склали відповідні рівності на ділення на 3.

$3 \cdot 2 = 6 \rightarrow$	$6 : 3 = 2$	$3 \cdot 6 = 18 \rightarrow$	$18 : 3 = 6$
$3 \cdot 3 = 9 \rightarrow$	$9 : 3 = 3$	$3 \cdot 7 = 21 \rightarrow$	$21 : 3 = 7$
$3 \cdot 4 = 12 \rightarrow$	$12 : 3 = 4$	$3 \cdot 8 = 24 \rightarrow$	$24 : 3 = 8$
$3 \cdot 5 = 15 \rightarrow$	$15 : 3 = 5$	$3 \cdot 9 = 27 \rightarrow$	$27 : 3 = 9$

- Прочитай таблицю ділення на 3.
- Прочитай кожну рівність на множення і відповідну їй рівність на ділення.
- Доведи, що $12 : 3 = 4$.

3. Користуючись таблицею ділення на 3, обчисли значення виразів.

$9 : 3 + 18$

$21 : 3 + 15$

$24 : 3 + 8$

$18 : 3 - 6$

$15 : 3 + 6$

$21 : 3 - 7$

$27 : 3 - 8$

$12 : 3 + 7$

4. На 3 полиці порівну розставили 24 книжки. Скільки книжок на одній полиці?

5. За 3 однакові ручки заплатили 15 грн. Скільки разом коштують одна ручка і блокнот за 48 грн?

6. Додай у квадраті, розміщеному ліворуч, числа по рядках, по стовпчиках і з кута в кут (↗, ↘).

4	9	2
3	5	7
8	1	6

- Якщо всі суми рівні, то такий квадрат називають «магічним».
- Перевір, чи є «магічним» квадрат, розміщений праворуч.

7	17	3
5	9	13
15	1	11

Знаходження невідомого множника

1. Розкажи таблицю ділення на 3.

6 9 12 15 18 21 24 27 : 3

2. $(15 - 12) : 3$ $(41 - 32) : 3$ $(16 + 5) : 3$
 $2 \cdot 6 : 3$ $2 \cdot 9 : 3$ $27 : 3 : 3$

3. Пригадай, як називають числа при множенні.

Множник   **Множник**   **Добуток**
2   ·   **7**   =   **14**

- Розглянь, як із рівності на множення можна скласти дві рівності на ділення.

$$14 : 2 = 7$$

$$14 : 7 = 2$$

- Прочитай рівності на ділення, називаючи числа так, як у рівності на множення.
- Що отримаємо, коли добуток поділимо на перший множник? На другий множник?

4. Розглянь, як знайшли невідомий множник.

$$? \cdot 3 = 21 \rightarrow 21 : 3 = 7$$

Щоб знайти невідомий множник, треба добуток поділити на відомий множник.

5. Знайди невідомі множники.

Зразок: $2 \cdot \square = 16$

$$16 : 2 = 8$$

$$\square \cdot 2 = 10$$

$$\square \cdot 3 = 15$$

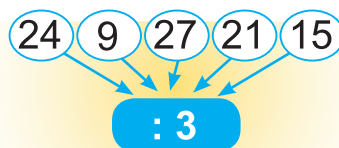
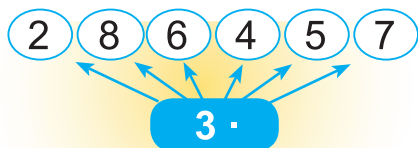
$$3 \cdot \square = 27$$

$$2 \cdot \square = 16$$

6. Перед світлофором стояло 7 білих автівок, стільки ж чорних, а червоних — на 8 менше, ніж білих і чорних разом. Скільки червоних автівок стояло перед світлофором?

Вирази, що включають дію ділення

1. (Усно).

2.

$$27 : 3 + 8$$

$$24 : 3 - 8$$

$$21 : 3 + 16$$

$$(40 - 25) : 3$$

$$(9 + 9) : 3$$

$$12 : (31 - 28)$$

3. На першому стелажі 100 книг, а на другому — на 73 книги менше. Книги з другого стелажа розставили порівну на 3 полиці. Скільки книг поставили на кожну полицю?

4. Для школи придбали вазони трьох видів. Розглянь малюнки і дай відповіді на запитання.

Хлорофітум

Примула

Сансев'єра

- На скільки менше було вазонів із хлорофітумом від усіх інших?
- На скільки більше було вазонів із хлорофітумом і примулою, ніж із сансев'єрою?
- Обери вираз до кожної задачі.

$$(25 + 44) - 38$$

$$(44 + 38) - 25$$

$$(25 + 38) - 44$$

5. Побудуй прямокутник, довжина якого 1 дм, а ширина — на 8 см менша. Обчисли його периметр.

6. Обчисли невідомі множники.

$$3 \cdot \square = 24$$

$$\square \cdot 3 = 18$$

$$12 \cdot \square = 12$$

$$\square \cdot 2 = 0$$

7. Кури клюють зерно. У них разом 10 ніг. Скільки всього голів у цих курей? Скільки крил?

Складені задачі, що включають дію ділення

1. $21 : 3 \bigcirc 6$ $12 : 3 \bigcirc 12 - 3$ $18 : 3 \bigcirc 6$
 $27 : 3 \bigcirc 9$ $15 : 3 \bigcirc 15 - 3$ $9 : 3 \bigcirc 9$

2. Перевір обчислення. Виправ помилки.

$$42 + 36 - 17 = 61$$

$$3 \cdot 6 + 19 = 36$$

$$24 : 3 - 7 = 0$$

$$83 - 40 - 24 = 23$$

$$18 : 2 + 13 = 22$$

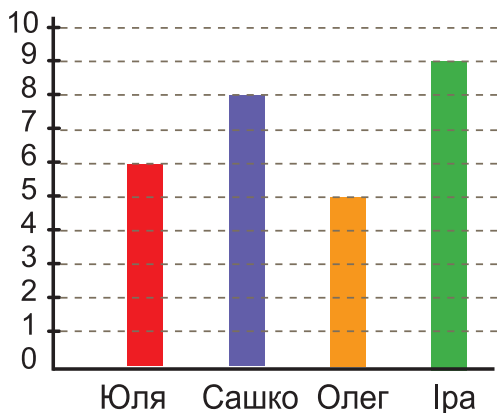
$$2 \cdot 7 + 16 = 29$$

3. Відрізок завдовжки 18 см поділили на 3 рівні частини. Яка довжина кожної частини? Побудуй одну таку частину відрізка.

4. Запиши розв'язання задачі спочатку окремими діями, а потім — виразом.

У класі розставили 9 вазонів порівну на 3 підвіконня, а на підставку поставили на 5 вазонів більше, ніж на кожному підвіконні. Скільки вазонів поставили на підставку?

5. Визнач за діаграмою, скільки книжок прочитали на канікулах другокласники Юля, Сашко, Олег та Іра.

- Хто прочитав найбільше книжок?
- Скільки книжок прочитав Олег?
- На скільки книжок більше прочитала Іра, ніж Юля?
- Скільки всього книжок прочитали Юля, Сашко та Олег?

6. У коробці 6 олівців. Про що дізнаєтесь, обчисливши значення виразів $6 \cdot 4$? $6 \cdot 6$? $6 \cdot 8$?

Збільшення і зменшення числа в кілька разів

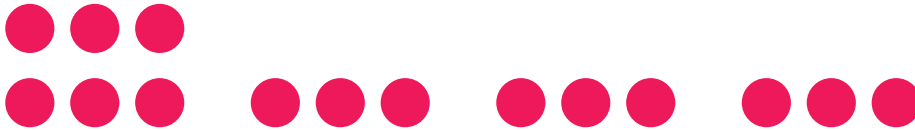
1. (Усно).

24	: 3 + 28
18	
27	

3 ·	5	- 9
	7	
	4	

21	: 3 + 37
12	
15	

2. Розглянь малюнок.

У другому ряду кружечків у 4 рази **більше**, ніж у першому.

У першому ряду кружечків у 4 рази **менше**, ніж у другому.

3. Прочитай по-різному рівність $3 \cdot 4 = 12$.

По 3 взяти 4 рази буде 12.

3 помножити на 4 дорівнює 12.

I множник — 3, II множник — 4, добуток — 12.

Число 3 збільшити в 4 рази буде 12.

4. Прочитай рівність $16 : 2 = 8$ трьома способами.

5. На двох автостоянках разом 90 автівок. На першій автостоянці — 62 автівки. На скільки менше автівок на другій автостоянці, ніж на першій?

6. Випиши вирази, значення яких менші від 19.

$24 : 3 + 7$

$3 \cdot 9 - 21$

$16 : 2 - 8$

$2 \cdot 7 + 22$

$18 : 2 - 6$

$3 \cdot 6 + 12$

$15 : 3 + 14$

$3 \cdot 8 + 16$

7. Назар хотів купити 3 тенісні м'ячики по 6 грн, але йому не вистачило 3 грн. Скільки грошей мав Назар?

Задачі на збільшення і зменшення числа в кілька разів

1. Укажи малюнок до кожного висловлювання.

- а) Кругечків у 3 рази більше, ніж трикутників.
- б) Кругечків на 3 більше, ніж трикутників.
- в) Кругечків у 4 рази менше, ніж трикутників.
- г) Кругечків на 4 менше, ніж трикутників.

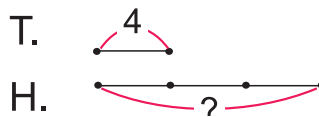

2. Запиши вирази та знайди їх значення.

- Різницю чисел 22 і 19 збільшити в 4 рази.
- Суму чисел 33 і 8 зменшити на 4.

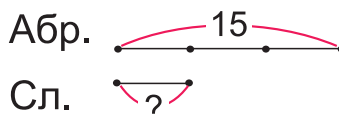
3. а) На клумбі розквітло 4 тюльпани, а нарцисів — у 3 рази більше. Скільки нарцисів розквітло на клумбі?

Т. — 4
Н. — ?, у 3 рази більше

б) У вазі 15 абрикосів, а слив — у 3 рази менше. Скільки слив у вазі?

Абр. — 15
Сл. — ?, у 3 рази менше

- Обґрунтуй вибір дії в кожній задачі.

4. Северин задумав число. Якщо його помножити на 3, буде 18. Яке число задумав Северин?

$$\square \cdot 3 = 18$$

Розв'язування задач

1. Для кожної рівності з «віконечком» запиши відповідну рівність на знаходження невідомого числа.

$$\square \cdot 3 = 15$$

$$\square + 3 = 15$$

$$2 \cdot \square = 14$$

$$2 + \square = 14$$

2. Розв'яжи й порівняй задачі.

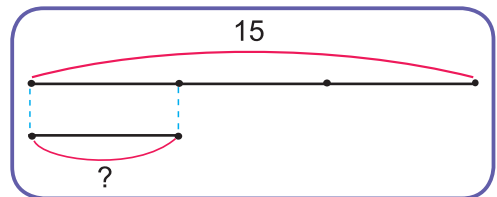
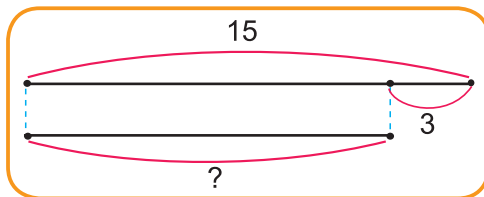
а) Оленці 3 роки, а Арсену — у 4 рази більше. Скільки років Арсенові?

б) Олесь прочитав 3 казки, а Ліна — на 4 казки більше. Скільки казок прочитала Ліна?

3. Прочитай задачі. Визнач схему до кожної задачі.

а) В одному будинку 15 поверхів, а в другому — у 3 рази менше. Скільки поверхів у другому будинку?

б) На одній вулиці збудували 15 будинків, а на другій — на 3 будинки менше. Скільки будинків збудували на другій вулиці?

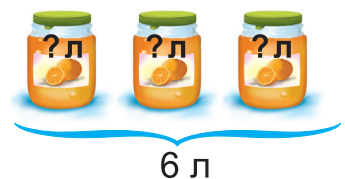

• Розв'яжи задачі усно. Обґрунтуй вибір дій.

4. Розглянь малюнки й короткі записи. Розв'яжи й порівняй задачі.

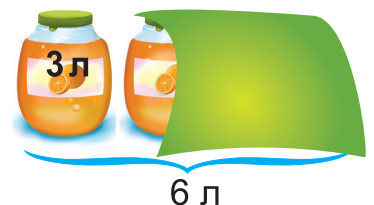
а) У 3 однакові банки розлили порівну 6 л соку. По скільки літрів соку наливали в кожну банку?

6 л — у 3 банки по ? л

б) Розлили 6 л соку в банки, по 3 л в кожную. Скільки використали банок?

6 л — у ? банок по 3 л

Знаходження невідомого діленого

1. (Усно).
$2 \cdot 6$	$3 \cdot 9$	$18 : 3$	$61 - 58$
$+ 9$	$- 13$	$+ 12$	$\cdot 8$
$: 3$	$: 2$	$: 2$	$: 3$

2. Застосуй переставний закон множення і обчисли.

$7 \cdot 3$	$9 \cdot 2$	$8 \cdot 3$	$6 \cdot 2$
-------------	-------------	-------------	-------------

3. Пригадай, як називають числа при діленні.

Ділене	Дільник	Частка
6	3	2
:	=	

Розглянь, як із рівності на ділення можна скласти рівність на множення.

$$\boxed{2} \cdot \boxed{3} = \boxed{6}$$

- Прочитай рівність на множення, називаючи числа так, як у рівності на ділення. Що отримаєш, коли частку помножиш на дільник?

4. Розглянь, як знайшли невідоме ділене.

$$\boxed{?} : 3 = 7 \rightarrow 7 \cdot 3 = 21$$

Щоб знайти невідоме ділене, треба частку помножити на дільник.

5. Знайди невідомі ділені.

Зразок: $\square : 2 = 7$

$7 \cdot 2 = 14$

$\square : 2 = 5$

$\square : 2 = 9$

$\square : 3 = 8$

$\square : 3 = 6$

6. У першому ящику 3 кг картоплі, у другому — 8 кг, а в третьому — 15 кг. Розкажи, про що ти дізнаєшся, якщо обчислиш значення виразів.

$3 + 8$

$8 - 3$

$15 - 8$

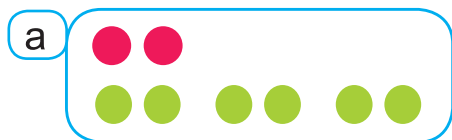
$3 + 8 + 15$

$15 - (3 + 8)$

7. На скільки сантиметрів зменшиться периметр прямокутника, якщо кожную його сторону зменшити на 1 см?

Кратне порівняння чисел

1. Розглянь, як розміщені 2 кружечки і 6 кружечків на кожному з малюнків. Порівняй кількість кружечків.

Із малюнка видно, що в другому ряду кружечків у 3 рази більше, ніж у першому. А в першому — у 3 рази менше, ніж у другому.

Із малюнка видно, що жовтих кружечків 2, а синіх — 6. Число 6 більше від числа 2 у 3 рази: $6 : 2 = 3$ (рази).

Отже, синіх кружечків у 3 рази більше, ніж жовтих, а жовтих — у 3 рази менше, ніж синіх.

Щоб дізнатися, у скільки разів одне число більше або менше, ніж інше, потрібно більше число поділити на менше.

2. У скільки разів 16 більше, ніж 2? У скільки разів 3 менше, ніж 18?
3. У кіоску було 26 шоколадок. 17 шоколадок продали. На скільки менше шоколадок залишилось, ніж продали?

Було — 26
Продали — 17
Залишилось — ?

На ? менше

4. Які числа потрібно вписати в порожні клітини «магічних» квадратів?

7	5	15
17	9	
3	13	11

4	14	12
18	10	2
8		

16		
19	13	
4	25	10

Задачі на кратне порівняння чисел

1. Математичний диктант.

- Добуток чисел 2 і 7 збільшити на 9.
- Частку чисел 9 і 3 збільшити в 4 рази.
- Суму чисел 8 і 13 зменшити в 3 рази.
- Різницю чисел 40 і 15 зменшити на 6.

$$2 \cdot 7 + 9 = ?$$

2. Обчисли значення виразу $a : 2 + 28$, якщо $a = 16$; $a = 12$.

3. Перша команда забила 12 голів, а друга — 3. У скільки разів більше голів забила перша команда, ніж друга?

I — 12
II — 3
У ? разів більше

- Яке ще можна поставити запитання, щоб розв'язання не змінилося?

4. До обіду продали 8 кг вареників із картоплею і 2 кг з капустою. У скільки разів менше продали вареників із капустою, ніж із картоплею?

Із картоплею — 8 кг
Із капустою — 2 кг
У ? разів менше

5. Після того як на заняття гуртків пішло 24 учні, у класі залишилося 3 учні. У скільки разів більше учнів пішло на заняття гуртків, ніж залишилося?

Пішло — 24
Залишилось — 3
У ? разів більше

Знаходження невідомого дільника

1. Пригадай, як називають числа при діленні.

$$\begin{array}{ccc} \text{Ділене} & \text{Дільник} & \text{Частка} \\ \boxed{6} & : \boxed{3} & = \boxed{2} \end{array}$$

Розглянь, як із рівності на ділення можна скласти іншу рівність на ділення.

$$\boxed{6} : \boxed{2} = \boxed{3}$$

- Прочитай другу рівність, називаючи числа так, як у першій.
- Що отримали, коли ділене поділили на частку?

2. Розглянь, як знайшли невідомий дільник.

$$18 : \boxed{?} = 2 \rightarrow 18 : 2 = 9$$

Щоб знайти невідомий дільник, слід ділене поділити на частку.

3. Знайди невідомі дільники.

Зразок: $15 : \square = 3$
 $15 : 3 = 5$

$18 : \square = 3$

$21 : \square = 3$

$12 : \square = 2$

$24 : \square = 3$

4. $50 - 13$ **е** $23 + 45$ **ш** $24 : 3$ **к** $3 \cdot 6$ **е**
 $37 - 18$ **ч** $70 - 46$ **в** $18 : 2$ **н** $21 : 3$ **о**

- Запиши в рядок значення виразів у порядку їх зменшення, а під ними — вказані біля відповідних виразів букви. Прочитай прізвище генія українського народу.

5. Круасан і 2 ватрушки коштують 20 грн. Два круасани і 2 ватрушки коштують 28 грн. Скільки коштує круасан і скільки ватрушка окремо?

Правила порядку дій у виразах

1. 1) Якщо у виразі є дужки, то першою виконують дію над числами, записаними в дужках.

Наприклад: $12 - (3 + 4) = 5$ $(11 - 9) \cdot 2 \cdot 4 = 8$

- 2) Якщо у виразі є лише додавання і віднімання або тільки множення і ділення, то їх виконують у тому порядку, в якому вони записані.

Наприклад: $18 + 7 - 12 = 13$ $6 : 3 \cdot 2 = 4$

- 3) Якщо у виразі немає дужок, то спочатку виконують множення і ділення, а потім — додавання і віднімання.

Наприклад: $5 + 2 \cdot 7 = 19$ $10 : 2 - 3 = 2$ $8 : 2 + 3 \cdot 4 = 16$

2. Поясни порядок виконання дій у виразах. Обчисли значення виразів.

$$\begin{array}{ccc} 18 - 2 + 4 & 20 + 2 \cdot 8 & 20 - 2 \cdot 7 \\ 19 - 12 : 2 & 9 : 3 \cdot 5 & 6 : 2 \cdot 3 \end{array}$$

3. а) У скільки разів число 21 більше, ніж 3?
б) На скільки число 27 більше, ніж 3?

4.

<i>Множник</i>	◆	2	3	◆
<i>Множник</i>	3	◆	◆	2
<i>Добуток</i>	18	14	15	16

<i>Ділене</i>	21	◆	12	◆
<i>Дільник</i>	◆	2	◆	2
<i>Частка</i>	3	8	3	9

5. Які числа потрібно вписати в порожні клітини «магічних» квадратів?

4	□	□
□	10	□
□	6	16

□	□	16
□	13	1
10	□	□

□	27	□
□	15	□
18	3	□

Множення і ділення з числами 4, 5, 6

1. Обчисли значення виразів. Скористайся таблицями множення і ділення та правилами порядку дій (див. таблиці на форзаці).

$36 : 4 + 5$

$45 - 35 : 5$

$6 \cdot 7 - 3$

$24 : 6 : 2$

$5 + 36 : 4$

$(45 - 35) : 5$

$6 \cdot (7 - 3)$

$24 : (6 : 2)$

2. Познач порядок дій і знайди значення виразів.

$2 \cdot 6 + 3 : 3$

$2 \cdot (6 + 3) : 3$

3. Порівняй і розв'яжи задачі.

- а) Груші розклали в 4 кошики, по 3 кг у кожний, та в один ящик. У ящику виявилось груш у 2 рази менше, ніж разом у кошиках. Скільки кілограмів груш було в ящику?

У 4 кошиках — по 3 кг

У ящику — ?, у 2 рази менше

- б) Груші розклали в 4 кошики, по 3 кг в кожний, та у ящик — 2 кг. У скільки разів менше груш у ящику, ніж у кошиках?

У 4 кошиках — по 3 кг

У ящику — 2 кг

У ? разів менше

4. Розглянь, як по-різному можна записати периметр прямокутника зі сторонами 5 см і 3 см.

$5 + 3 + 5 + 3$

$(5 + 3) \cdot 2$

$5 \cdot 2 + 3 \cdot 2$

- Перевір, чи значення всіх виразів однакові.

5. Поділи відрізок АВ на три такі відрізки, щоб довжина одного дорівнювала сумі двох інших.

Множення і ділення з числами 7, 8, 9

1. Обчисли значення виразів. Можеш користуватися таблицями множення і ділення.

$$32 : 8 + 7$$

$$14 + 6 \cdot 6$$

$$80 - 7 \cdot 5$$

$$17 + 40 : 8$$

$$36 : 9 \cdot 5$$

$$(18 + 24) : 6$$

2. Накресли відрізок AB завдовжки 4 см і відрізок CD завдовжки 12 см.

а) У скільки разів довжина відрізка AB менша, ніж довжина відрізка CD ?

б) На скільки сантиметрів довжина відрізка AB менша, ніж довжина відрізка CD ?

3. $5 + 5 + 5 + 5 \bigcirc 5 \cdot 3$ $4 \cdot 3 + 4 \cdot 2 \bigcirc 4 \cdot 6$
 $6 \cdot 4 + 6 \bigcirc 6 \cdot 5$ $5 \cdot 3 - 5 \bigcirc 5 \cdot 4$

4. Розглянь таблицю. Дай відповіді на запитання.

	<i>Вересень</i>	<i>Жовтень</i>	<i>Листопад</i>
<i>Сонячних днів</i>	17	13	5
<i>Похмурих днів</i>	10	11	13
<i>Дощових днів</i>	3	7	12

- Скільки всього днів восени падав дощ?
- На скільки менше сонячних днів було в жовтні, ніж у вересні?
- У скільки разів більше було дощових днів у листопаді, ніж у вересні?
- Які ще запитання можна поставити, використовуючи дані цієї таблиці?

5. На лєтовищі було 24 літаки. 9 літаків полетіло.

На скільки більше літаків залишилося на лєтовищі, ніж полетіло?

Повторення

1. Обчисли значення виразів. Виконай перевірку.

$47 + 39$

$92 - 39$

$25 + 48$

$83 - 55$

<i>Зменшуване</i>	51	◆	82	97	◆
<i>Від'ємник</i>	◆	16	◆	38	19
<i>Різниця</i>	17	24	43	◆	47

<i>Доданок</i>	9	◆	17	53	48
<i>Доданок</i>	8	16	◆	24	◆
<i>Сума</i>	◆	25	32	◆	77

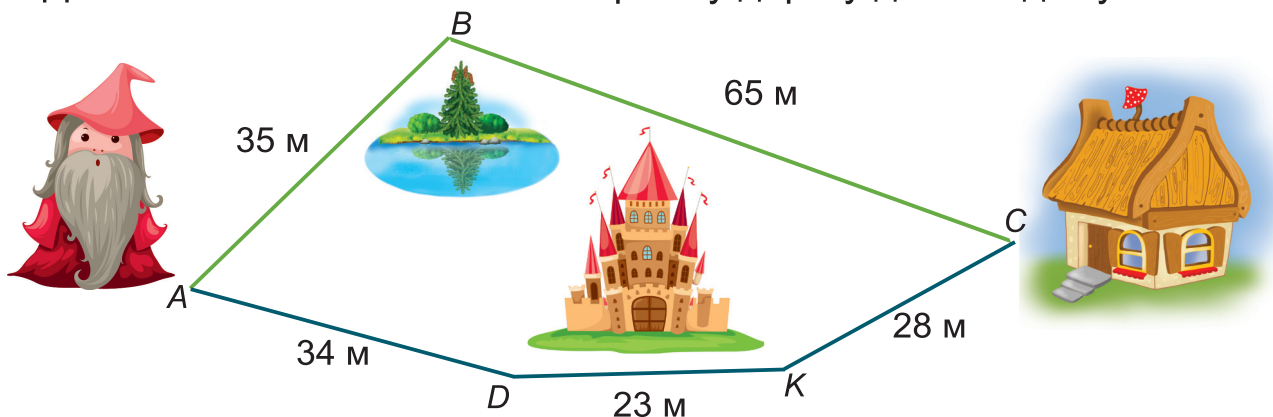
3. Побудуй прямокутник, довжина якого 11 см, а ширина — на 9 см менша. Обчисли периметр прямокутника.

4. У зоомагазині в першому акваріумі плавало 45 рибок, у другому — 38, а в третьому — на 15 рибок менше, ніж у першому і другому разом. Скільки рибок плавало в третьому акваріумі?

5. Розв'яжи задачу двома способами.

У книжці 32 сторінки. Першого дня Яна прочитала 8 сторінок, а другого дня — 13 сторінок. Скільки сторінок книжки залишилося прочитати Яні?

6. Допоможи гномикові знайти коротшу дорогу до його дому.

7. Три роки тому Ярикові було 5 років. Скільки років буде Ярикові через рік?

Зміст

Повторення й поглиблення вивченого в 1 класі

Лічба й арифметичні дії в межах 10.....	3
Лічба в межах 20. Задачі на збільшення і зменшення числа.....	4
Додавання і віднімання в межах 20.....	5
Відрізки. Сантиметр. Дециметр. Переставний закон додавання.....	6
Порівняння виразу і числа в межах 20. Маса.....	7
Нумерація в межах 100. Метр. Задачі на різницеве порівняння.....	8
Розрядний склад числа.....	9
Додавання і віднімання на основі нумерації в межах 100.....	10
Розрядні числа.....	11
Знаходження невідомого доданка.....	12
Годинник. Плоскі фігури.....	13
Фігури у просторі.....	14
Табличне додавання і віднімання з переходом через десяток	
Додавання частинами.....	15
Віднімання частинами.....	16
Таблиця додавання числа 2.....	17
Таблиця віднімання числа 2.....	18
Таблиця додавання числа 3.....	19
Таблиця віднімання числа 3.....	20
Закріплення таблиць додавання і віднімання чисел 2 і 3.....	21
Знаходження невідомого зменшуваного.....	22
Таблиця додавання числа 4.....	23
Таблиця віднімання числа 4.....	24
Задачі на знаходження невідомого зменшуваного.....	25
Таблиця додавання числа 5.....	26
Таблиця віднімання числа 5.....	27
Повторення таблиць додавання і віднімання чисел 2, 3, 4, 5.....	28
Істинні та хибні висловлювання.....	29
Таблиця додавання числа 6.....	30
Таблиця віднімання числа 6.....	31
Таблиця додавання числа 7.....	32
Таблиця віднімання числа 7. Рік. Пори року.....	33
Закріплення таблиць додавання і віднімання чисел 6 і 7.....	34
Знаходження невідомого від'ємника. Задачі з двома запитаннями.....	35
Таблиця додавання числа 8.....	36
Таблиця віднімання числа 8.....	37
Задачі на знаходження невідомого від'ємника.....	38
Таблиця додавання числа 9.....	39
Таблиця віднімання числа 9.....	40
Закріплення таблиць додавання і віднімання чисел 8 і 9. Календар.....	41
Складання задач з двома запитаннями.....	42
Складання задач за коротким записом.....	43
Складання задач з двома запитаннями за схемою.....	44
Розв'язування задач.....	45
Розв'язування задач із зайвими даними.....	46
Периметр прямокутника.....	47
Задачі на дві дії.....	48
Додавання і віднімання в межах 100	
Випадки додавання і віднімання виду $36 + 3$, $36 - 3$	49
Випадки додавання і віднімання виду $36 + 20$, $36 - 20$	50
Випадки додавання і віднімання виду $36 + 23$, $36 - 23$	51
Буквені вирази.....	52

Кут. Прямий кут.....	53
Прямокутник. Два способи розв'язування задачі.....	54
Довжина і ширина прямокутника.....	55
Квадрат.....	56
Периметр прямокутника.....	57
Діаграма.....	58
Випадки додавання і віднімання виду $32 + 8$, $40 - 8$	59
Випадки додавання і віднімання виду $34 + 9$, $34 - 9$. Перевірка додавання.....	60
Задачі на знаходження третього доданка.....	61
Випадки додавання і віднімання виду $46 + 28$, $46 - 28$	62
Випадок віднімання виду $40 - 18$	63
Перевірка віднімання.....	64
Дужки. Порядок виконання дій у виразах з дужками.....	65
Годинник. Хвилина.....	66
Визначення часу за годинником.....	67
Додавання і віднімання іменованих чисел.....	68
Побудова прямокутника і квадрата.....	69
Розв'язування задач.....	70
Центнер.....	71
Термометр.....	72
Арифметичні дії множення і ділення	
Дія множення.....	73
Множники. Добуток.....	74
Переставний закон множення.....	75
Множення з числами 1 і 0.....	76
Таблиця множення числа 2.....	77
Прості задачі на дію множення.....	78
Вирази, що включають дію множення.....	79
Складені задачі, що включають дію множення.....	80
Дія ділення. Ділення на рівні частини.....	81
Ділення на вміщення.....	82
Зв'язок дій множення і ділення.....	83
Ділення на 1 і ділення рівних чисел. Розв'язування задач виразом.....	84
Ділення числа 0. Неможливість ділення на 0.....	85
Таблиця ділення на 2.....	86
Розв'язування задач.....	87
Ділене, дільник, частка.....	88
Коло. Круг. Радіус.....	89
Діаметр.....	90
Закріплення вивченого матеріалу.....	91
Повторення вивченого матеріалу.....	92
Таблиця множення числа 3.....	93
Закріплення таблиці множення числа 3.....	94
Розв'язування задач.....	95
Повторення вивченого матеріалу.....	96
Таблиця ділення на 3.....	97
Знаходження невідомого множника.....	98
Вирази, що включають дію ділення.....	99
Складені задачі, що включають дію ділення.....	100
Збільшення і зменшення числа в кілька разів.....	101
Задачі на збільшення і зменшення числа в кілька разів.....	102
Розв'язування задач.....	103
Знаходження невідомого діленого.....	104
Кратне порівняння чисел.....	105
Задачі на кратне порівняння чисел.....	106
Знаходження невідомого дільника.....	107
Правила порядку дій у виразах.....	108
Множення і ділення з числами 4, 5, 6.....	109
Множення і ділення з числами 7, 8, 9.....	110
Повторення	111

Навчальне видання

Козак Мирослава Василівна, Корчевська Ольга Петрівна

МАТЕМАТИКА

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Редактор *Людмила Грибчук*

Літературний редактор *Людмила Олійник*

Художники: *Юлія Литвин, Людмила Ткач, Олена Сажко, Світлана Бедна, Олена Демчак, Віталій Дзюбак*

Дизайн обкладинки *Юлії Литвин*

Формат 84×108/16. 11,76 ум. др. арк., 9,87 обл.-вид. арк. Тираж 23 712. Замовлення № 0219068

Видавець Редакція газети «Підручники і посібники»,
46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.
Збут: rip.ternopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.
Тел.: 096-948-09-27; 097-50-35-376
rip.bookpost@gmail.com

Віддруковано у Державному видавництві «Преса України»
03047, м. Київ, просп. Перемоги, 50
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 310 від 11.01.2001р.

Таблиці додавання одноцифрових чисел з переходом через десяток

$\square + 2$ $9 + 2 = 11$	$\square + 3$ $8 + 3 = 11$ $9 + 3 = 12$	$\square + 4$ $7 + 4 = 11$ $8 + 4 = 12$ $9 + 4 = 13$	$\square + 5$ $6 + 5 = 11$ $7 + 5 = 12$ $8 + 5 = 13$ $9 + 5 = 14$
$\square + 9$ $2 + 9 = 11$ $3 + 9 = 12$ $4 + 9 = 13$ $5 + 9 = 14$ $6 + 9 = 15$ $7 + 9 = 16$ $8 + 9 = 17$ $9 + 9 = 18$	$\square + 8$ $3 + 8 = 11$ $4 + 8 = 12$ $5 + 8 = 13$ $6 + 8 = 14$ $7 + 8 = 15$ $8 + 8 = 16$ $9 + 8 = 17$	$\square + 7$ $4 + 7 = 11$ $5 + 7 = 12$ $6 + 7 = 13$ $7 + 7 = 14$ $8 + 7 = 15$ $9 + 7 = 16$	$\square + 6$ $5 + 6 = 11$ $6 + 6 = 12$ $7 + 6 = 13$ $8 + 6 = 14$ $9 + 6 = 15$

Назви компонентів і результатів дій

<p>Доданок Доданок Сума</p> $\underbrace{3 + 4 = 7}_{\text{Сума}}$	<p>Зменшуване Від'ємник Різниця</p> $\underbrace{8 - 3 = 5}_{\text{Різниця}}$
<p>Множник Множник Добуток</p> $\underbrace{5 \cdot 3 = 15}_{\text{Добуток}}$	<p>Ділене Дільник Частка</p> $\underbrace{12 : 2 = 6}_{\text{Частка}}$

Окремі випадки множення і ділення

$a \cdot 1 = 1 \cdot a = a$	$a : 1 = a$	$0 : a = 0$
$a \cdot 0 = 0 \cdot a = 0$	$a : a = 1$	

Таблиці множення і ділення

$2 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $4 \ 6 \ 8 \ 10 \ 12 \ 14 \ 16 \ 18 \rightarrow :2$	$6 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $12 \ 18 \ 24 \ 30 \ 36 \ 42 \ 48 \ 54 \rightarrow :6$
$3 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $6 \ 9 \ 12 \ 15 \ 18 \ 21 \ 24 \ 27 \rightarrow :3$	$7 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $14 \ 21 \ 28 \ 35 \ 42 \ 49 \ 56 \ 63 \rightarrow :7$
$4 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $8 \ 12 \ 16 \ 20 \ 24 \ 28 \ 32 \ 36 \rightarrow :4$	$8 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $16 \ 24 \ 32 \ 40 \ 48 \ 56 \ 64 \ 72 \rightarrow :8$
$5 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $10 \ 15 \ 20 \ 25 \ 30 \ 35 \ 40 \ 45 \rightarrow :5$	$9 \cdot$ $2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6 \ 7 \ 8 \ 9$ $18 \ 27 \ 36 \ 45 \ 54 \ 63 \ 72 \ 81 \rightarrow :9$

Таблиця Піфагора

	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81